

Informe

Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents ateses pels serveis socials de Barcelona amb problemàtiques d'extrema complexitat

Un retrat a partir de l'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials de 2016

institut
infància i
adolescència

L'Institut Infància i Adolescència de Barcelona realitza l'informe ***Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents ateses pels serveis socials de Barcelona amb problemàtiques d'extrema complexitat: retrat a partir de l'ESS-2016***, en el marc de l'Observatori 0-17 BCN: vides i drets de la infància i l'adolescència de la ciutat per a l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona.

Edita:

Institut Infància i Adolescència de Barcelona, C. (IIAB)

Direcció:

Maria Truñó i Salvadó, directora de l'IIAB

Coordinació:

Laia Pineda Rüegg, cap de programes de l'IIAB

Equip investigador:

Xavier Martínez-Celorrio, professor de sociologia de la Universitat de Barcelona i investigador del Grup de recerca CRIT-UB

Antoni Marín-Saldo, investigador del Grup de recerca CRIT-UB

Barcelona, juliol de 2018

La manera de citar el present informe serà:

Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials de Barcelona el 2016, de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement – No comercial – Compartir igual (by-nc-sa) amb finalitat no comercial i amb obra derivada. Es permet copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format, sempre que no tingui finalitats comercials; així com remesclar, transformar i crear a partir del material, sempre que es difonguin les creacions amb la mateixa llicència de l'obra original.

(NOTA: aquest informe no ha passat per revisió ortogràfica)

Índex de continguts

1.	INTRODUCCIÓ: MARC, OBJECTIUS, CLAUS DE LECTURA I APUNT METODOLÒGIC.....	7
1.1	MARC I OBJECTIUS	7
1.2	CLAUS DE LECTURA	8
1.3	APUNT METODOLÒGIC SOBRE L'ESS-2016	9
2.	PERFIL DEMOGRÀFIC DE LES LLARS DE L'ESS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT, AMB I SENSE INFANTS	12
3.	ACTIVITAT LABORAL I FONTS DE RENDA DE LES FAMÍLIES AMB INFANTS I ADOLESCENTS.....	15
4.	RISC DE POBRESA DE LES FAMÍLIES AMB INFANTS	19
4.1	MAJOR POBRESA I MÉS SEVERA ENTRE LES LLARS BIPARENTALS AMB INFANTS I ADOLESCENTS	22
4.2	MAJOR RISC DE POBRESA I MÉS SEVERA PEL NOMBRE D'INFANTS I ADOLESCENTS	24
5.	TIPUS, COSTOS I QUALITAT DE L'HABITATGE.....	27
6.	INTENSITAT DE LA POBRESA I DE LA PRIVACIÓ MATERIAL QUE PATEIXEN ELS INFANTS	33
7.	PRIVACIONS VITALS QUE AFECTEN EL BENESTAR INFANTIL	38
8.	MOTIUS DE VISITA ALS CENTRES DE SERVEIS SOCIALS I RECURS A ENTITATS	45
9.	TRANSFERÈNCIES SOCIALS PER SORTIR DE LA POBRESA INFANTIL A CATALUNYA I ESPANYA ..	50
10.	MAPES DE L'ATENCIÓ A FAMÍLIES AMB INFANTS ALS CENTRES DE SERVEIS SOCIALS DE BARCELONA	57
11.	CONCLUSIONS: IDEES FORÇA I DADES CLAU.....	63
12.	REPTES DAVANT LA POBRESA INFANTIL.....	70
12.1	ESTAGNACIÓ DE LA POBRESA INFANTIL MÉS PERSISTENT EN UN CONTEXT DE REDUCCIÓ DE LA SEVA INCIDÈNCIA	70
12.2	OBRIR EL DEBAT SOBRE ESTRATÈGIES INTEGRADES DE POTENCIACIÓ, GARANTIA DE RENDA INFANTIL I PREDISTRIBUCIÓ	73
12.3	MILLORAR EL CONEIXEMENT SOBRE L'EVOLUCIÓ DE LA POBRESA, LES DESIGUALTATS I LES PRIVACIONS EN LA INFÀNCIA	76
	BIBLIOGRAFIA	78
	ANNEX METODOLÒGIC I ALTRES DADES SOBRE L'ESS-2016.....	81
	INSTITUT INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA DE BARCELONA	82

Índex de taules

TAULA 1. DESCOMPOSICIÓ DE LA RENDA FAMILIAR DE LES LLARS AMB I SENSE INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PER SERVEIS SOCIALS SEGONS FONTS D'INGRESSOS	17
TAULA 2. MEDIANA D'INGRESSOS I LLINDARS DE POBRESA, SEGONS TERRITORIS (2016).....	19
TAULA 3. VALOR MONETARI DELS LLINDARS DE POBRESA A BARCELONA, SEGONS COMPOSICIÓ DE LA LLAR (2016)	20
TAULA 4. TAXES DE POBRESA DE LES FAMÍLIES AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS SEGONS LLOC DE NAIXEMENT DE L'INFORMANT	26
TAULA 5. RÈGIM DE Tinença de l'habitatge a Barcelona (2016)	27
TAULA 6. MANCANCES D'HABITABILITAT I PROBLEMES AMBIENTALS DE L'ENTORN DE LES LLARS AMB I SENSE INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	31
TAULA 7. INDICADORS DE PRIVACIÓ MATERIAL SEVERA ENTRE LES FAMÍLIES AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SEGONS TOTAL DE LLARS AMB INFANTS I LLARS AMB INFANTS QUE VIUEN DE LLOGUER	34
TAULA 8. INTENSITAT DE LA PRIVACIÓ MATERIAL SEVERA (PMS) PER LLARS AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS SEGONS LLOCS DE NAIXEMENT DE L'INFORMANT PRINCIPAL	35
TAULA 9. INCIDÈNCIA DELS PROBLEMES AMB ELS INFANTS DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SEGONS LLOC DE NAIXEMENT DEL PARE/MARE	39
TAULA 10. PRIVACIONS VITALS PER TIPUS DE LLAR AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	41
TAULA 11. MOTIUS PER VISITAR SERVEIS SOCIALS SEGONS TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	45
TAULA 12. VISITA A SERVEIS SOCIALS DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT AMB INFANTS A CÀRREC, SEGONS NOMBRE DE MOTIUS I CONDICIÓ LABORAL.....	46
TAULA 13. DEMANDA D'AJUDA A ENTITATS SOCIALS PER TIPUS DE LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	49
TAULA 14. NOMBRE D'ENTITATS SOCIALS ON ES SOL·LICITA AJUT SEGONS SITUACIÓ DE POBRESA DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS ...	49
TAULA 15. TAXES DE POBRESA MODERADA (60%) I EXTREMA (30%) DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS ABANS I DESPRÉS DE TRANSFERÈNCIES SOCIALS, SEGONS CONDICIÓ LABORAL I TIPUS DE LLAR.....	55
TAULA 16. PERCENTATGE DE LLARS AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PER SERVEIS SOCIALS SOBRE EL TOTAL DE LLARS DE L'ESS-2016, A CADA DISTRICTE I SOBRE EL CONJUNT DE LA CIUTAT	58
TAULA 17. TAXA I NOMBRE DE FAMÍLIES AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT AMB INFANTS A CÀRREC ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SOBRE EL TOTAL DE LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS 40 CENTRES DE SERVEIS SOCIALS DE BARCELONA	61

Índex de gràfics

GRÀFIC 1. NÚMERO DE FILLS I FILLES PER TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	14
GRÀFIC 2. SITUACIÓ LABORAL PER TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	15
GRÀFIC 3. ACTIVITAT, OCUPACIÓ I BAIXA INTENSITAT LABORAL PER NIVELLS D'ESTUDIS DE LES FAMÍLIES AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	16
GRÀFIC 4. TAXES DE POBRESA DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS AMB I SENSE INFANTS, SEGONS ELS TRES LLINDARS DE POBRESA RELATIVA (MODERADA, SEVERA I EXTREMA).....	21
GRÀFIC 5. TAXES DE POBRESA RELATIVA DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SEGONS LLINDARS I ESTRUCTURA FAMILIAR.....	22
GRÀFIC 6. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ENTRE ELS INTERVALS DE POBRESA SEGONS TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS.....	23
GRÀFIC 7. TAXES DE POBRESA I NO POBRESA PER NÚMERO DE FILLS MENORS D'EDAT A LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS.....	24
GRÀFIC 8. DISTRIBUCIÓ DE CATEGORIES PROFESSIONALS ENTRE LES FAMÍLIES AMB INFANTS I AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	25
GRÀFIC 9. TAXA DE SOBRECÀRREGA DE LES DESPESES D'HABITATGE DE LES LLARS AMB O SENSE INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS SEGONS RÈGIM DE TINENÇA	28
GRÀFIC 10. TAXES DE POBRESA AMB I SENSE COSTOS DE L'HABITATGE DE LES LLARS SENSE INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS.....	29
GRÀFIC 11. TAXES DE POBRESA AMB I SENSE COSTOS DE L'HABITATGE DE LES LLARS AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS.....	30
GRÀFIC 12. INTENSITAT DE LA POBRESA PER SITUACIÓ LABORAL I TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	33
GRÀFIC 13. ÍNDEX DE DESÀNIM EMOCIONAL DELS ADULTS PER TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SEGONS SEXE	38
GRÀFIC 14. CORRELACIÓ ENTRE LA PRIVACIÓ MATERIAL SEVERA (PMS) DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES DE MÀXIMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS I LES PRIVACIONS VITALS DELS SEUS INFANTS	44
GRÀFIC 15. PARTICIPACIÓ DELS PERSONES ADULTES AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS EN LES DECISIONS DEL SEU CAS FAMILIAR.....	47
GRÀFIC 16. AVALUACIÓ DELS SERVEIS SOCIALS PER TIPUS DE LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	48
GRÀFIC 17. REDUCCIÓ DE L'ÍNDEX GINI DE DESIGUALTAT INFANTIL A CATALUNYA PER EFECTE DE LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS. 2008, 2011 I 2015.....	51
GRÀFIC 18. TAXA DE POBRESA MODERADA (LLINDAR 60%) ABANS I DESPRÉS DE LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS, SEGONS TIPUS DE TRANSFERÈNCIA I LLAR AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS	52

GRÀFIC 19. REDUCCIÓ DE LA POBRESA MODERADA (EN %) PER TOTES LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS ENTRE LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS I LLARS DE CATALUNYA. 2016.....	53
GRÀFIC 20. TAXES DE POBRESA EXTREMA (LLINDAR 30%) A LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS ABANS I DESPRÉS DE LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS	54
GRÀFIC 21. REDUCCIÓ DE LA POBRESA MODERADA (60%) I EXTREMA (30%) DE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS (EN %), SEGONS CONDICIÓN LABORAL	54
GRÀFIC 22. REDUCCIÓ DE LES TAXES DE POBRESA MODERADA I EXTREMA (EN %) ENTRE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SEGONS DISTRICTES DE BARCELONA.....	46
GRÀFIC 23. DISTRIBUCIÓ RELATIVA DE LES LLARS AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PER SERVEIS SOCIALS AMB FILLS A CÀRREC SOBRE EL TOTAL DE LLARS ENQUESTADES A L'ESS-2016.....	47
GRÀFIC 24. TAXA DE FAMÍLIES AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS SOBRE EL TOTAL DE LLARS DE L'ESS-2016, PER DISTRICTE DE BARCELONA	49
GRÀFIC 25. TAXA DE LLARS AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS, SOBRE EL TOTAL DE LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS 40 CENTRES DE SERVEIS SOCIALS DE BARCELONA	60

Índex de figures

FIGURA 1. PERFIL DEMOGRÀFIC DE LES LLARS AMB I SENSE INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS (I).....	12
FIGURA 2. PERFIL DEMOGRÀFIC DE LES LLARS AMB I SENSE INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS (II).....	13
FIGURA 3. INTERSECCIONS ENTRE ELS INDICADORS D'ARPE: FAMÍLIES AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS AMB INFANTS A CÀRREC	36
FIGURA 4. PRIVACIONS DELS INFANTS DE FAMÍLIES AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS DE BARCELONA (PERÍODE 2015-2016) COM A VULNERACIÓ DELS DRETS RECONEGUTS EN LA CONVENCION DELS DRETS DE L'INFANT DE NNUU	72

1. Introducció: marc, objectius, claus de lectura i apunt metodològic

1.1 Marc i objectius

L'informe que teniu a les mans o en pantalla és un retrat de les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents que viuen problemàtiques d'extrema complexitat i que van ser ateses pels Centres de Serveis Socials de Barcelona la primera meitat del 2016. És, per tant, un **retrat acotat a un grup de població molt específica i una fotografia fixa d'un moment concret en el temps, al final d'una crisi i recessió econòmica i a l'inici d'un mandat municipal**. Justament per aquesta concreció, l'informe adquireix un gran valor a nivell de coneixement per capturar una informació i intentar comprendre millor el que, habitualment, queda fora de les estadístiques i se sol tractar des de la casuística.

Pel que fa al context social, les darreres dades oficials disponibles apunten una tendència positiva en la reducció de les taxes de pobresa infantil a Espanya, a Catalunya i Barcelona, tot i que segueix sent un problema social de primera magnitud que hipoteca la igualtat d'oportunitats i la cohesió social i que ens situa a la cua d'Europa en benestar infantil. Per això, és fonamental fer seguiment de la prevalença i tendències dels principals indicadors que mesuren les diverses formes de pobresa, exclusió i desigualtats socials que afronta la ciutadania i, de manera especial i diferenciada, la infància i l'adolescència. Això és imprescindible, sens dubte, però alhora insuficient, ja que les estadístiques oficials, per manca de mostra suficient, no permeten **aprofundir en l'anàlisi específica de les condicions de vida dels qui viuen pitjor a la ciutat, la meitat dels quals són famílies amb infants**.

Per primera vegada, una enquesta de ciutat, l'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials (ESS-2016 en endavant), proveeix una mostra àmplia i robusta, pràcticament de l'univers de llars ateses pels serveis socials municipals, que possibilita analitzar més a fons com viuen les persones de Barcelona que estan a la cua de totes les estadístiques de pobresa i que, per regla general, no es capturen en les enquestes o, en percentatges tan petits, que no és possible analitzar les seves condicions de vida. La gran mostra de l'ESS-2016, ens permet fer un focus global sobre l'extrem inferior de la piràmide poblacional de Barcelona on la pobresa severa, la privació material i la desposseïció queden més condensades i tancades.

Gràcies a l'existència d'aquesta font inèdita que l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona va presentar el 2017, des de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona vam plantejar-nos la pertinència de fer una explotació i anàlisi específiques de les microdades de l'ESS-2016 en clau d'infància. El present informe, s'emmarca en l'Observatori 0-17 BCN: vides i drets de la infància i l'adolescència a la ciutat, un programa de l'Ajuntament de Barcelona que vol contribuir a comprendre millor les realitats socials d'aquesta etapa vital per millorar les polítiques públiques en base a evidències.

L'objectiu final d'aquest informe, és **aportar elements per orientar millor les mesures de**

política pública adreçada a la infància i l'adolescència que viuen en pitjors condicions a la ciutat. Per a l'assoliment d'aquest objectiu, resulta imprescindible avançar en la comprensió de les condicions de vida dels infants i adolescents de Barcelona que creixen al sí de llars amb especials problemàtiques socials i que han requerit el suport dels serveis socials per afrontar-les. L'informe proveeix dades molt rellevants sobre **les condicions de vida d'aquests llars amb infants i les compara, de forma sistemàtica, amb les de les llars sense infants que també han estat ateses pels serveis socials, per evidenciar com condiciona el fet de tenir fills i filles menors d'edat a càrrec, quan es viu en aquest entorn específic de problemàtiques d'extrema complexitat social.**

1.2 Claus de lectura

L'informe està organitzat en 9 capítols d'anàlisi descriptiva de les dades de l'enquesta ESS-2016, un desè apartat de conclusions a partir dels resultats obtinguts. L'onzè i darrer capítol de l'informe, es centra en els reptes a afrontar per tal de superar la segregació d'oportunitats que pateixen els infants i adolescents de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat econòmica i social, i que requereix de la coresponsabilitat de totes les administracions.

La lectura d'aquest informe comporta un esforç en la interpretació rigorosa i ben emmarcada de les dades obtingudes tenint en compte les següents claus:

- 1) **És un radiografia de la pobresa infantil més severa de la ciutat, que no és extrapolable a la resta d'infants i adolescents que viuen en situacions d'exclusió social a Barcelona.** Analitza els **entorns familiars on creixen prop de 6.000 infants i adolescents de Barcelona que viuen en famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat social** –valorat així pels professionals- i van ser ateses als centres de serveis socials la primera part de l'any 2016. En altres paraules, els resultats ens parlen i són representatius exclusivament d'aquestes 3.059 llars amb menors d'edat en aquestes circumstàncies socials de pobresa i privacions més severes, i que suposen prop de la meitat de la mostra total de 6.623 llars on un informant adult va ser enquestat.
- 2) **És un retrat valuós perquè atrapa part de la realitat històrica dels anys 2015-2016 on Barcelona va sortir de la crisi econòmica**—el treball de camp es realitza la primera meitat de l'any 2016 i les dades econòmiques corresponen a l'any 2015-. Si bé en el context de Catalunya i Espanya, els indicadors més recents de pobresa i exclusió social (tant per al conjunt de la població com per a la infància) mostren una certa millora en comparació amb els del 2014 (segons ECV-INE i ECV-Idescat), el cert és que les desigualtats socials s'estagnen, en especial, en l'etapa vital estratègica de la infància.
- 3) **És una anàlisi rellevant perquè copsa i il·lustra les privacions i formes de pobresa més severes de la infància i l'adolescència a la ciutat, com a part d'un fenomen social complex, que es dona més intensament en el context català que en el metropolità: la coexistència d'una reducció de taxes i incidència de la pobresa infantil a Barcelona amb un estancament de les seves formes més severes.** L'informe capta la duresa de les privacions i els seus efectes sobre famílies amb

infants i adolescents que es veuen cada cop més atrapades en un cercle tancat de precarietat laboral, atur, ingressos insuficients, privació material severa i problemes amb l'habitatge.

- 4) **És una fotografia d'inici del mandat municipal 2015-2019 que pot ser considerada una línia base per fer-ne seguiment i contribuir a futures anàlisis vinculades als impactes de polítiques públiques dels darrers anys en la lluita contra la pobresa i les desigualtats**, amb especial focus en les seves formes més extremes, que afecten a la infància i l'adolescència amb pitjors condicions de vida a Barcelona.
- 5) **És una aportació per comprendre millor, a partir d'una anàlisi situada a Barcelona, una part dramàtica d'una realitat social que va més enllà de la ciutat, i que cal emmarcar en els dèficits històrics en protecció social de la infància a Espanya i Catalunya**: des de fa massa anys hi seguim invertint la meitat de la mitjana europea. Per això, malgrat la lleugera reducció de les taxes de pobresa infantil a Espanya, Catalunya i Barcelona en relació a períodes anteriors, seguim davant d'un problema estructural que, amb urgència, hauria de situar-se entre les prioritats polítiques de totes les administracions públiques, en especial, la Generalitat de Catalunya i el govern de l'Estat espanyol que tenen les principals competències per fer efectiu el dret dels infants a un nivell de vida adequat. Malauradament, el repte de reduir les desigualtats socials i revertir la vulneració de drets que suposa créixer en entorns empobrits que hipotequen les oportunitats presents i futures dels nostres infants i que ens allunyen de la cohesió social, continua sent un repte vigent i de primer ordre.

1.3 Apunt metodològic sobre l'ESS-2016

Tal i com recull l'annex metodològic, l'ESS-2016 es realitza la primera meitat de l'any 2016 i recull les dades d'ingressos que informen les 12.293 persones enquestades respecte l'any fiscal tancat de 2015. La manera de preguntar pels ingressos als qüestionaris individual i de llar és reproduint la fórmula de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE i l'Idescat ([qüestionaris disponibles a l'annex de l'Informe de primers resultats de l'ESS-2016](#)), i la variable de renda disponible total de la llar es construeix segons la metodologia INE-ECV (Base 2004)¹. Per a aquesta recerca, de cara a utilitzar aquestes dades, hem realitzat proves de robustesa de la variable de renda, partint de les variables originals, atès que és la base de càlcul per a tots els estadístics de pobresa i, per tant, una variable clau del fitxer de microdades, obtenint resultats satisfactoris.

Fets aquests dos aclariments metodològics, cal apuntar que:

1. Quan la base de la informació d'ingressos és l'estrictament informada per les persones enquestades, es produeix una tendència a subestimar els ingressos reals, la qual cosa impacta en una sobreestimació de les taxes de pobresa. Aquest fet no és específic de l'ESS-2016, sinó que és comú a totes les enquestes sobre condicions de vida.
2. El format de transferència dels dos principals ajuts municipals a la infància (El Fons 0-

¹ El fitxer de microdades incorpora la variable de renda disponible total de la llar, construïda per un equip tècnic de l'IERMB.

16 i les beques menjador)² que no s'ingressen en cap compte corrent ni estan subjectes a cotització, dificulten la seva inclusió quan les persones enquestades informen dels seus ingressos. Per aquest motiu, és esperable que aquests dos ajuts municipals hagin estat subestimats a l'hora d'informar dels seus ingressos.

Si esmentem aquestes dues limitacions no és per qüestionar el potencial de les dades de l'ESS-2016, sinó per aclarir que, tot i partir de la base que la renda total disponible a la llar inclou els ingressos provinents de qualsevol origen (laboral, assistencial, públic o privat) i de qualsevol nivell administratiu (estatal, autonòmic i municipal), la no identificació dels ajuts municipals de forma específica en els qüestionaris, implica que aquesta no sigui una base de dades útil per a l'avaluació d'impactes dels ajuts d'urgència social municipal impulsats per l'Ajuntament de Barcelona a partir de l'any 2015, i encara menys dels ajuts impulsats del 2016 en endavant, atès que les dades de l'ESS-2016 només informen de les dades econòmiques del 2015. Cal assenyalar, d'altra banda, que aquest no és l'objectiu d'aquest estudi.

Respecte a la mostra de l'ESS-2016, cal assenyalar que s'ha configurat a partir d'un mostreig no probabilístic de judici o intencional i circumstancial³. És a dir, que el punt de partida no és una selecció aleatòria ni representativa del conjunt de la població de la ciutat (que és el tipus de mostreig propi de les enquestes quantitatives com l'Enquesta de Condicions de Vida), sinó que parteix d'una selecció intencional d'un determinat perfil de persones que comparteixen la raó de ser del fenomen investigat, en el cas de l'ESS-2016: ser persones ateses als centres de serveis socials amb problemàtiques d'extrema complexitat i, per tant, representatives de les situacions de major vulnerabilitat social i econòmica a la ciutat.

Per tant, no ens cansarem d'insistir-hi, aquest informe analitza un subgrup específic de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat social (segons valoració dels professionals de l'Institut Municipal de Serveis Socials) i amb fills i filles menors d'edat a càrrec, del conjunt de la mostra de l'ESS-2016, que és de 6.623 llars i 12.293 individus majors de 16 anys usuaris dels centres de serveis socials. Per tant, com dèiem, els resultats que s'obtenen són representatius dels 5.827 infants i adolescents que viuen en les 3.059 llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses als centres de serveis socials on viuen menors d'edat.

És fonamental explicitar-ho perquè aquesta decisió metodològica configura una mostra molt

² L'ajut mensual per infant del Fons 0-16 es transfereix a un moneder electrònic (Targeta Barcelona Solidària) i la beca menjador a través del centre escolar. Des del curs 2017/2018, els infants que reben l'ajut Fons 0-16 automàticament també reben la beca menjador del 100% del cost del servei.

³ El mostreig de judici o intencional es basa en un criteri de selecció adequat per tal que la mostra sigui representativa i útil per analitzar el fenomen investigat. En el cas de l'ESS-2016, el criteri de selecció no és aleatori, sinó que l'univers/marc mostral és la llista de persones que els professionals dels serveis socials de l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) considera que es troben en situació màxima complexitat social i econòmica. D'altra banda, el mostreig circumstancial és la terminologia utilitzada per descriure una mostra en què s'han seleccionat persones sobre la base de la seva accessibilitat espacial en el temps de realització del treball de camp (els enquestadors es desplaçaven als centres de serveis socials per proposar als usuaris de col·laborar amb l'estudi). En la mesura que la mostra s'ajusta a la mida de l'univers/marc mostral, es considera que l'anàlisi és homogènia i no hi hauria diferències entre diferents mostres. Si el conjunt de persones que decideixen no formar part de la mostra comparteixen alguna característica, els resultats poden tenir certes desviacions. En aquest cas, es desconeix el nombre de persones, les característiques i els motius pels quals van decidir no formar part de la mostra de l'ESS-2016.

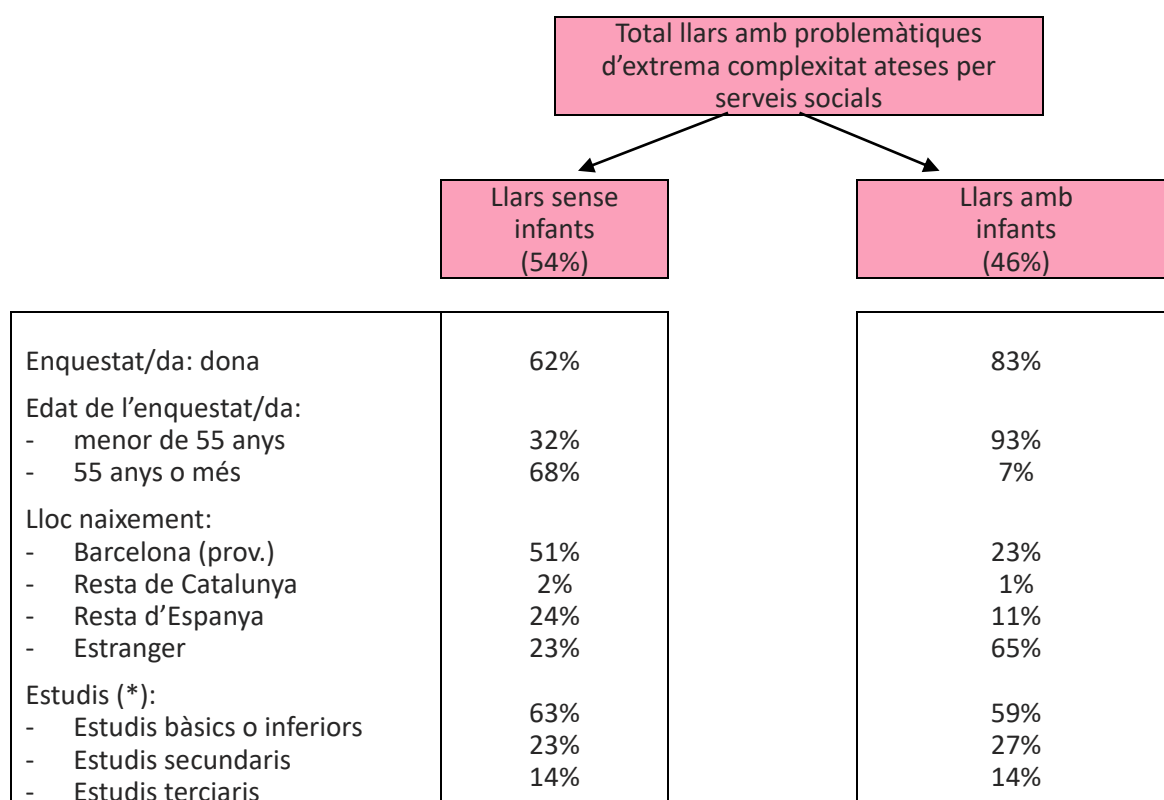
útil per fer un focus a les llars amb més complexitat social, però no ens permet extrapolar els resultats al conjunt d'infants i adolescents de famílies que viuen per sota el llindar de la pobresa econòmica o que pateixen altres formes de vulnerabilitat social a la ciutat de Barcelona. Finalment, cal tenir en compte que la visita a serveis socials sempre és voluntària i ignorem quants infants i adolescents que viuen situacions de privació i pobresa a la ciutat queden al marge de l'atenció dels serveis socials.

2. Perfil demogràfic de les llars de l'ESS amb problemàtiques d'extrema complexitat, amb i sense infants

El 54% de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials no tenen infants a càrrec per un 46% de les llars ateses que sí que en tenen. Les persones ateses dels centres municipals de serveis socials amb problemàtiques d'extrema complexitat responen a un perfil demogràfic clarament diferenciat si tenen o no infants a càrrec.

La figura 1 permet fer una primera ullada a aquesta diferenciació: la persona que respon a l'enquesta acostuma a ser una dona pel 62% de les llars sense infants i fins el 83% de les famílies amb infants. En el **perfil d'edats** ja es diferencien en els dos tipus de llar que venen a respondre a situacions distintes del curs vital: les llars sense infants estan més envellides (el 68% dels informants principals són majors de 55 anys i un 46% tenen més de 65 anys), en contrast amb les famílies amb infants on predominen edats fèrtils (el 89% tenen entre 25 i 55 anys).

Figura 1. Perfil demogràfic de les llars amb i sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials (I)

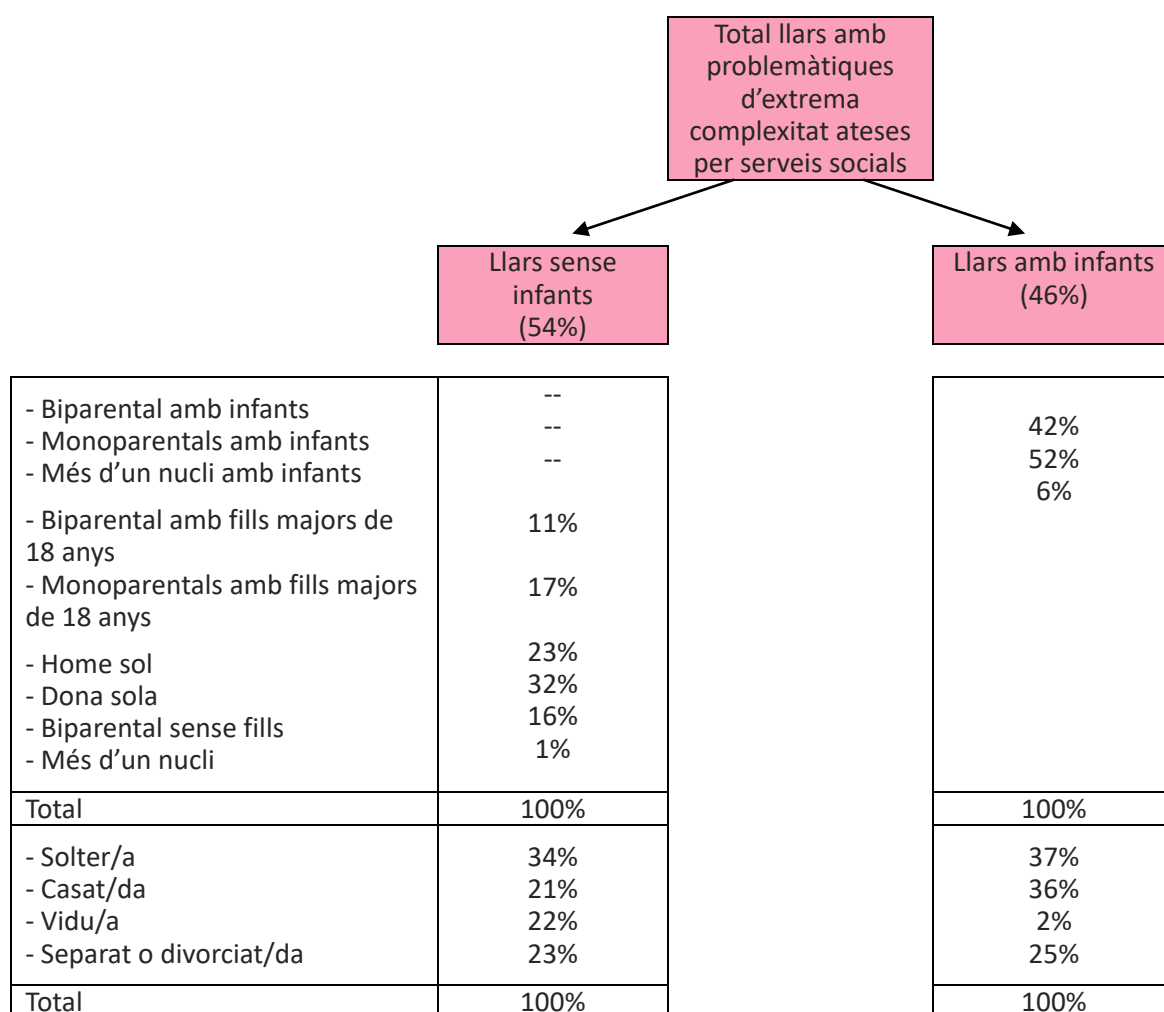
(*) Estudis bàsics (ESO-EGB-Primària complerta) o inferiors/ Estudis secundaris inclou BUP-Batxillerats-COU-FP1 i CFGM/ Estudis terciaris inclou FP2, CFGS i universitaris.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

El **lloc de naixement** de l'informant principal també ens aporta una altra diferenciació on les llars sense infants tenen un major arrelament autòcton (només un 23% nascuts a l'estranger i tot un 51% nascut a la província de Barcelona). En canvi, entre les famílies amb infants, el 65% dels informants han nascut a l'estranger. Per països de naixement destaquen el Marroc (15%), Equador (7%), Bolívia (6%), República Dominicana (5,5%), Perú (4%), Pakistan (3,5%) i Hondures (3%), sumant tots aquests països un 44% del total de famílies amb infants.

El predomini d'edats avançades entre les llars sense infants ateses per serveis socials fa que el **nivell educatiu** d'aquestes llars sigui inferior al que trobem entre les famílies amb infants i major origen jove i immigrant. El 63% dels informants de famílies sense infants no superen major nivell d'estudis que l'ESO per un 59% entre les famílies amb infants que tenen també 4 punts més de nivells d'estudis secundaris. En tots dos casos cal destacar la presència d'un 14% de persones ateses pels serveis socials amb titulacions terciàries (estudis universitaris i FP superior), una senyal de l'empobriment transversal que ha afectat a totes les categories socials durant la passada crisi.

Figura 2. Perfil demogràfic de les llars amb i sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials (II)

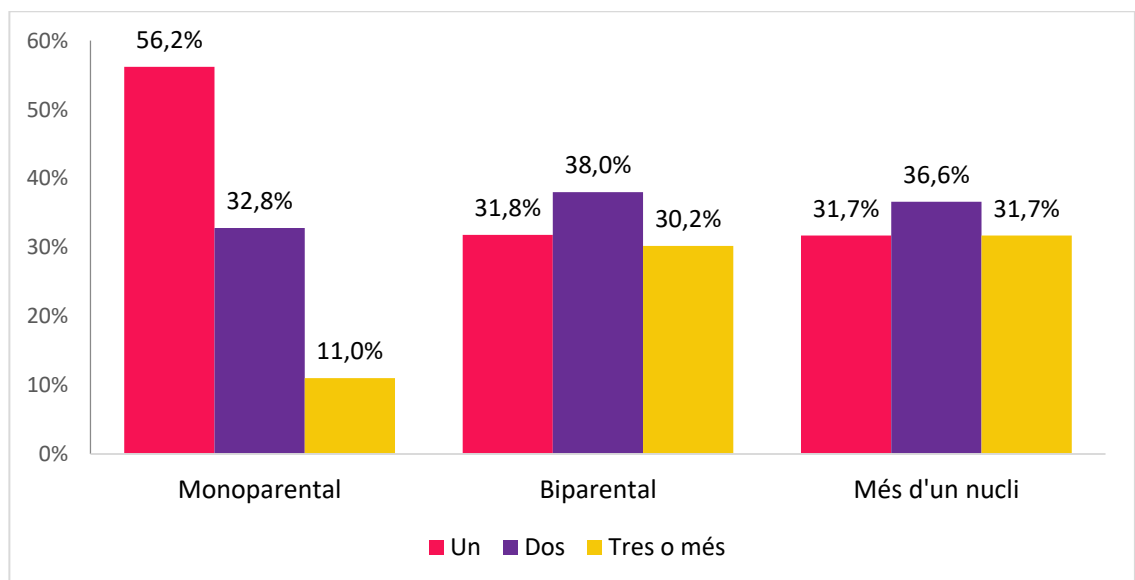

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Una segona ullada al diferent perfil demogràfic dels dos tipus de llar que estem analitzant ens l'ofereix la figura 2. La **composició de la llar** i la forma de parentiu són molt diferents en ambdós casos. El 55% de les llars sense infants correspon a un adult que viu sol, sobretot dones (32%) més que homes (23%). Un altre 16% són biparentals sense fills ni menors ni majors d'edat. El 28% restant correspon a famílies biparentals o monoparentals amb fills majors de 18 anys. Tan sols hi ha un 1% de les llars sense infants que conformen més d'un nucli familiar.

En canvi, entre les famílies amb infants a càrrec, es sextuplica la forma de més d'un nucli familiar (6%) i predominen les famílies monoparentals (52%) per sobre de les biparentals (42%). Segons l'**estat civil**, la única distinció entre ambdós tipus de llars és la major presència de vídues i vidus (22%) en les llars sense infants en contrast amb les famílies amb infants (2%). També resulta destacable la gran presència de persones separades o divorciades (25%) confirmant la literatura sobre els efectes empobridors de les ruptures familiars sense prou xarxa de suport quan s'acompanya de baixa qualificació laboral i atur perllongat.

Gràfic 1. Número de fills i filles per tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

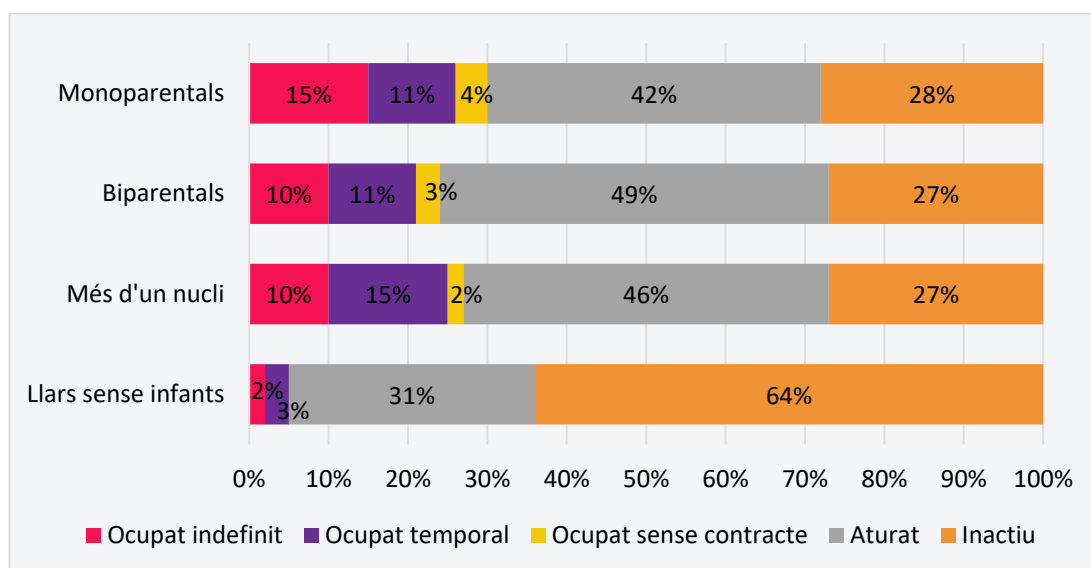
Pel que respecta a la natalitat de les famílies amb infants, el 45% de totes les famílies amb infants de l'ESS tenen un sol fill, el 35% en tenen dos i el 20% tenen tres o més fills. El gràfic 1 detalla el número de fills infants per tipus de llar. Entre els nuclis monoparentals, el 56% tenen un fill/a únic/a, el 33% tenen dos fills i un 11% tenen tres o més fills. El nucli monoparental és el tipus familiar on més predomina el fill/a únic/a i on menys preval tenir tres o més fills/es. En canvi, entre els nuclis biparentals i les llars amb més d'un nucli s'hi registra la mateixa natalitat amb vora el 40% dels nuclis amb 2 fills i un 30% amb fills únics o bé amb tres o més fills. Per tant, aquesta distinció ja ens adverteix que les famílies biparentals i les llars amb més d'un nucli tenen més persones residint a la llar i major pressió per aconseguir recursos i renda per sobreviure.

3. Activitat laboral i fonts de renda de les famílies amb infants i adolescents

Continuem amb la descriptiva de diferenciació entre els tipus de llars en funció de tenir o no infants a càrrec analitzant la **situació laboral** de la llar. Entre les famílies amb infants, el 60% no té cap sustentador de la llar que treballi, el 36% tenen 1 sustentador i un 4% tenen 2 sustentadors. Tot i així, d'aquest 40% de famílies amb infants que tenen 1 o 2 adults que treballen, el 93% continua en situació de pobresa relativa.

Segons la situació laboral de l'informant principal, entre les famílies amb infants predomina l'atur i la inactivitat. En funció de la composició de les famílies amb infants, totes tenen un semblant indicador d'inactivitat del 27% però discrepen lleugerament en els indicadors d'atur: la meitat dels nuclis biparentals estan en situació d'atur (49%) per un 46% de les llars de més d'un nucli i un 42% en els nuclis monoparentals. Les famílies monoparentals presenten una millor situació laboral relativa amb un 30% d'ocupats, la meitat dels quals són indefinits. En canvi, en coherència amb el diferent perfil demogràfic ja exposat, en les llars sense infants hi predomina la inactivitat (64%) i en segon lloc, l'atur (31%) tenint tan sols un 5% d'ocupats.

Gràfic 2. Situació laboral per tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

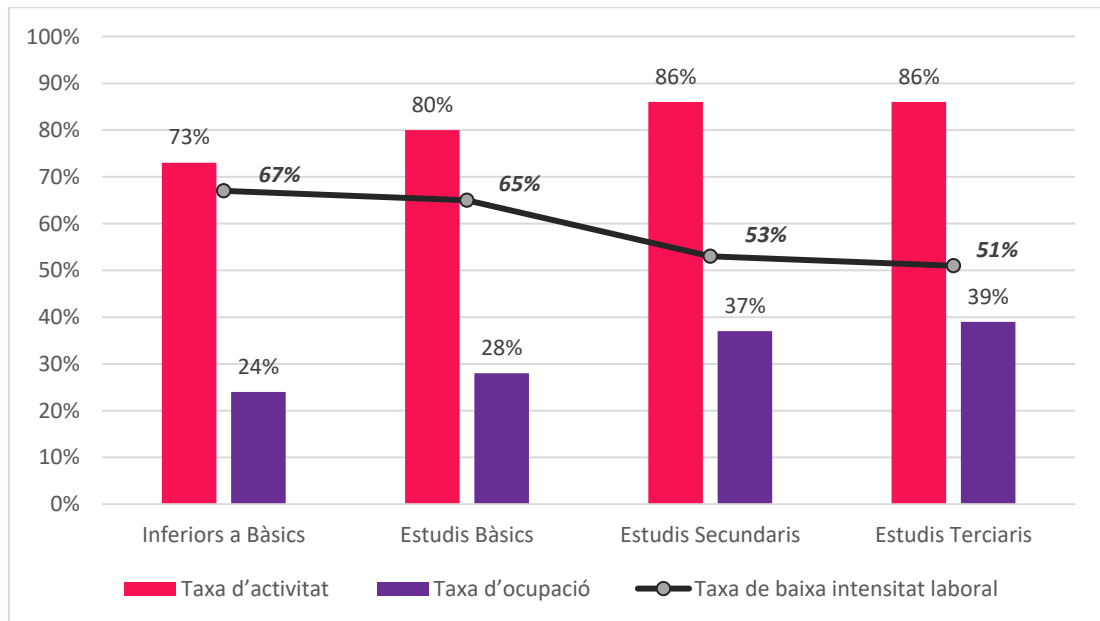

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

La **baixa intensitat laboral** és un dels indicadors de l'Estratègia 2020 de la Unió Europea i Eurostat per mesurar la pobresa i l'exclusió. Més en concret, mesura el potencial d'ocupació que queda desaprofitat calculant la població de 0 a 59 anys que viuen en llars on els adults (de 18 a 59 anys) han treballat menys del 20% del seu potencial de treball durant el darrer any. Les famílies biparentals tenen una taxa de baixa intensitat laboral del 53% i les monoparentals del 52%. Més moderada és la taxa de les llars amb més d'un nucli amb el 48%. Entre les llars sense infants a càrrec, la baixa intensitat laboral arriba al 75%. En el moment de l'enquesta (2016), la taxa de molt baixa intensitat laboral per Catalunya assolí el 7,2%. Per tant, tant els nuclis biparentals com monoparentals amb infants de l'ESS multipliquen per 7,3 la taxa mitjana catalana d'aquest indicador.

A mida que baixa el nivell d'estudis de l'informant principal de la llar, major taxa de molt baixa intensitat laboral hi trobem: entre els analfabets és del 67%, entre les persones amb estudis primaris i bàsics és del 65%. Amb nivells de secundària (postobligatoris), la taxa queda en el 53% i amb estudis terciaris (universitaris i FP superior) la taxa és del 51%. Per tant, al si de la població assistida per serveis socials s'hi produeix una clara dualització d'oportunitats laborals pel fet d'haver superat o no un nivell d'estudis secundaris.

Gràfic 3. Activitat, ocupació i baixa intensitat laboral per nivells d'estudis de les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

La **taxa d'activitat** dels informants de famílies amb infants està força correlacionada amb el seu nivell d'estudis, com veiem al gràfic 3. Passa del 73% dels qui tenen estudis bàsics o inferiors fins al 86% amb nivells secundaris i terciaris. A la inversa succeeix amb la **taxa d'atur**, amb una màxima del 67% pels nivells educatius molt baixos i una mínima del 51% amb estudis terciaris que, no obstant, en termes relatius és molt elevada. La **taxa d'ocupació** segueix el mateix patró de determinació educativa però sobta la baixa ocupabilitat dels informants amb estudis terciaris (39%), un fet força relacionat amb el gènere i l'estrangeria que aboca a desaprofitar el seu talent potencial.

Justament són els estrangers els qui presenten una major taxa d'activitat (85%) respecte als nascuts espanyols (72%), registrant també una major taxa d'ocupació (35%) sobre els autòctons (23%). Així com una menor taxa d'atur (59%) sobre els espanyols (69%). Cal destacar que aquests indicadors dels nascuts a Espanya són quasi idèntics als que presenten estudis bàsics o inferior a bàsics. Per la qualitat de l'ocupació, els estrangers presenten major proporció d'ocupació indefinida (15%) que els espanyols (10%) però també més ocupació temporal (14%) en contrast amb el 10% dels autòctons i el doble d'ocupació sense contracte (6%) respecte dels nacionals.

La baixa ocupabilitat que presenten les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials és un factor força determinant de la seva situació d'insuficiència d'ingressos propis, que els aboca a la pobresa. La taula següent descomposa les principals fonts de renda familiar⁴ en tres situacions: a) les llars sense infants; b) les famílies amb infants que queden per sobre del llindar de pobresa i c) les famílies amb infants en situació de pobresa.

Entre les llars sense infants, el 45% de la seva renda neta prové de les transferències de titularitat individual que els corresponen per haver cotitzat en el sistema de la seguretat social (desocupació; jubilació; supervivència; malaltia; invalidesa i estudis⁵). Un altre 26% de la seva renda prové de les transferències a la llar (prestacions familiars, ingressos d'assistència social i ajudes per habitatge), a més dels ajuts d'urgència social discrecionals de la política social, no subjectes a la cotització, atès que no es corresponen a drets adquirits com passa amb les transferències individuals. Un altre 26% de la renda correspon a ingressos propis i el restant 3% prové de l'ajuda mútua i transferències voluntàries entre llars.

Taula 1. Descomposició de la renda familiar de les llars amb i sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials segons fonts d'ingressos

Fonts d'ingressos	(a) Llars sense infants	(b) Llars amb infants en famílies que no estan en situació de pobresa (per sobre el llindar de pobresa moderada - 60% mediana)	(c) Llars amb infants en famílies en situació de pobresa (per sota el llindar de pobresa moderada - 60% mediana)
- Ingressos propis	26 %	75 %	54 %
- Transferències individuals (desocupació, jubilació, supervivència, malaltia, invalidesa i estudis)	45 %	4 %	3 %
- Transferències a la llar (prestacions familiars, ingressos d'assistència social i ajudes per habitatge) i ajuts d'urgència social	26 %	18 %	38 %
- Transferències entre llars	3 %	3 %	5 %
Total	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

En canvi, la situació de les famílies amb infants assistits per serveis socials que no viuen sota el llindar de pobresa es caracteritza per comptar amb un 75% de la renda familiar provinent

⁴ En aquest informe hem treballat amb les variables de renda disponible total de la llar, la mediana d'ingressos i llindars de pobresa, segons territoris (Taula 2) elaborades per l'IERMB en el marc del primer informe de resultats ESS-2016 publicat el març del 2017 per l'Ajuntament de Barcelona.

⁵ Les transferències individuals per estudis són les úniques que no cotitzen a la seguretat social.

dels ingressos propis, especialment dels salaris per estar ocupats. La mitjana per la ciutat de Barcelona de renda provinent del treball és del 85% entre les famílies amb infants. Més preocupant és la situació de les llars enquestades amb infants que viuen sota el llindar de la pobresa: els ingressos propis representen només el 54% de la renda familiar i eleva els ajuts assistencials fins el 38% i l'ajuda mútua amb altres famílies fins el 5% sense que puguin sortir del llindar de pobresa.

Per tant, la insuficiència d'ingressos pels baixos salaris, l'atur perllongat, el nombre limitat de sustentadors i la modesta ajuda assistencial condemna a viure sota la pobresa a bona part de les famílies amb infants amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials, tal i com passem a analitzar. En contrast amb les llars sense infants que no queden tan abocades a la pobresa pel paper protector de les pensions i transferències de dret individual que es corresponen a l'edat avançada, la viduitat i la nacionalitat espanyola dels beneficiaris.

4. Risc de pobresa de les famílies amb infants i adolescents

D'acord amb les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV-2016), la mediana d'ingressos equivalents per càpita per una llar unipersonal a la ciutat de Barcelona té un valor monetari de 20.332,3 € nets anuals. Els ingressos equivalents inclouen els salaris, transferències socials i ingressos patrimonials i conformen la renda de la llar. El llindar de **pobresa relativa moderada** calculat pel 60% de la mediana d'ingressos és de 12.199,36 € nets anuals per a un individu que viu a la ciutat de Barcelona. Per sota d'aquesta quantitat serà comptabilitzat com a pobre en relació a la renda mediana de la ciutat. Recordem que la pobresa sempre és relacional amb l'estructura de desigualtat i sempre és relativa al nivell de riquesa d'una societat. Quedar-se per sota del 60% de la mediana d'ingressos implica manca de mitjans que són imprescindibles "per permetre la participació en les activitats, costums i hàbits que són considerats normals per la societat" (Towsend, 1979).

Taula 2. Mediana d'ingressos i llindars de pobresa, segons territoris (2016)

	Mediana d'ingressos equivalents	Llindar 60% Pobresa moderada	Llindar 40% Pobresa severa	Llindar 30% Pobresa extrema
Barcelona	20.332 €	12.199 €	8.133 €	6.099 €
AMB	18.665 €	11.199 €	7.466 €	5.599 €
Catalunya	16.757 €	10.054 €	6.703 €	5.027 €

Font: INE i Idescat, Enquesta de Condicions de Vida, 2016

El llindar del 40% de la mediana d'ingressos expressa la **pobresa severa**, on s'agreuja la privació de recursos i el risc d'exclusió d'activitats laborals, cíviques, culturals i polítiques considerades normals. Quedar-se per sota del 40% de la mediana d'ingressos obre pas a experiències d'exclusió social sobre la resta de la població i sentiments de vergonya i inferioritat respecte la corrent principal o *mainstream* dominant. Per últim, el llindar del 30% de la mediana d'ingressos expressa la **pobresa extrema** com a risc màxim de patir les conseqüències de l'adversitat i la precarietat més severa i aguda.

El valor del llindar de pobresa expressat com a ingressos totals de la llar depèn del nombre de membres que el componen i de les seves edats. És a dir, depèn del nombre d'unitats de consum. Seguint l'escala d'Eurostat, al primer adult se li assigna un pes d'1, si la llar té un segon adult tindrà un pes afegit de 0,5 i per cada infant menor de 14 anys, un pes suplementari de 0,3 (als fills majors de 14 anys se'ls considera adults i el seu pes és de 0,5). Així, per exemple, si es tracta d'una família biparental amb un fill menor de 14 anys, haurem de multiplicar el llindar 60% unipersonal (12.199,36 €) per 1,8 (1 + 0,5 + 0,3). En aquest cas, resultarà un llindar de 21.958 € per sota del qual aquella llar serà considerada una família pobre. Ara bé, si la mateixa família no supera els 14.639,2 € i queda per sota del 40% de la mediana d'ingressos de la ciutat seria considerada una família en situació de pobresa severa. Per últim, si no supera els 10.979,4 € estaria per sota del 30% de la mediana d'ingressos i seria classificada en la pobresa extrema. Són els tres nivells de pobresa relativa considerats.

Taula 3. Valor monetari dels llindars de pobresa a Barcelona, segons composició de la llar (2016)

Llindar pobresa	Tipus llar	Escala d'equivalència ⁽⁶⁾	Llindar Barcelona (anual)	Llindar Barcelona (mensual)
Pobresa moderada 60% mediana	Unipersonal	1	12.199,4 €	1.016 €
	Monoparental amb 1 infant (*)	1,3	15.859,2 €	1.321 €
	Bi parental sense infants	1,5	18.299,1 €	1.524 €
	Monoparental amb 2 infants	1,6	19.519,0 €	1.626 €
	Biparental amb 1 infant	1,8	21.958,8 €	1.829 €
	Biparental amb 2 infants	2,1	25.618,7 €	2.134 €
Pobresa severa 40% mediana	Unipersonal	1	8.132,9 €	677 €
	Monoparental amb 1 infant	1,3	10.572,7 €	881 €
	Biparental sense infants	1,5	12.199,3 €	1.016 €
	Monoparental amb 2 infant	1,6	13.012,6 €	1.084 €
	Biparental amb 1 infant	1,8	14.639,2 €	1.220 €
	Biparental amb 2 infants	2,1	17.079,1 €	1.423 €
Pobresa extrema 30% mediana	Unipersonal	1	6.099,7 €	508 €
	Monoparental amb 1 infant	1,3	7.929,6 €	660 €
	Biparental sense infants	1,5	9.149,5 €	762 €
	Monoparental amb 2 infants	1,6	9.759,5 €	813 €
	Biparental amb 1 infant	1,8	10.979,4 €	915 €
	Biparental amb 2 infants	2,1	12.809,3 €	1.067 €

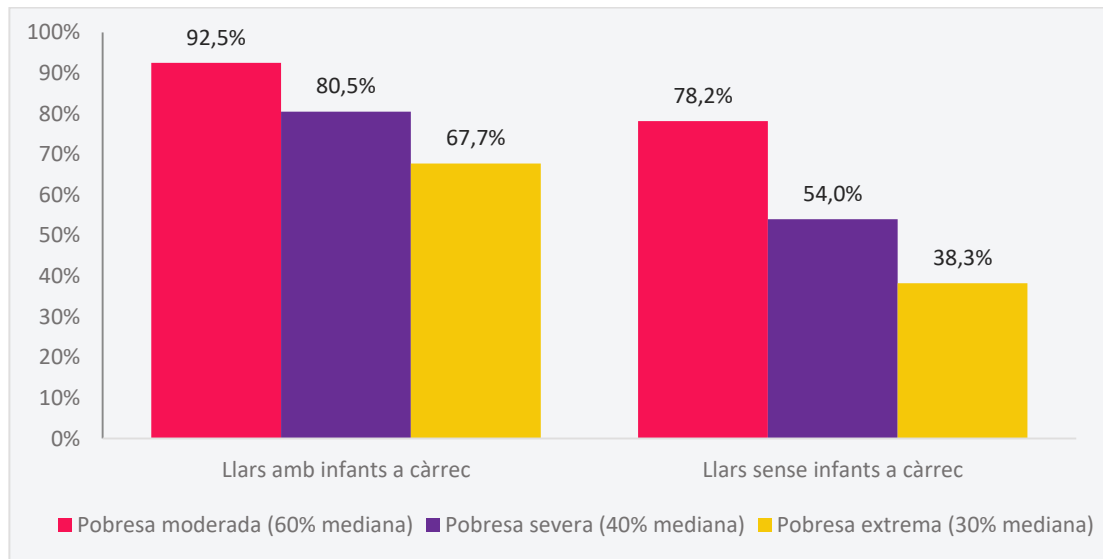
Font: elaboració pròpia a partir de l'INE i Idescat, Enquesta de Condicions de Vida, 2016

(*) El sistema de càlcul que aplica l'INE es limita als menors de 14 anys

El gràfic 4 presenta les taxes de pobresa corresponents als tres llindars que acabem de descriure. El llindar de pobresa relativa moderada (llars que viuen per sota del 60% de la mediana d'ingressos del conjunt de la població) inclou els altres dos llindars de pobresa (la severa i l'extrema) i ens permet estimar el percentatge de llars que viuen sota cadascun dels llindars: llars que viuen per sota del 60% de la mediana (pobresa moderada), llars que viuen per sota del 40% d'ingressos de la mediana (pobresa severa) i llars que viuen per sota del 30% de la mediana (pobresa extrema). Distingim les taxes de pobresa de les llars en funció de si tenen o no infants a càrrec:

⁶ Per tal de comparar les rendes de les llars, s'empren les anomenades escales d'equivalència, convertint les rendes totals de les llars en rendes equivalents. Les escales d'equivalència són una mesura d'ajustament que converteix el nombre de membres residents a la llar en nombre d'unitats de consum. Tot i que hi ha nombroses formes de realitzar aquest ajust, l'escala d'equivalència utilitzada és la de l'OCDE modificada. Aquesta escala dona valor 1 al primer adult, 0,5 a la resta d'adults i 0,3 als menors de 14 anys. La renda total d'una llar es divideix pel nombre d'unitats de consum de la llar, i s'obté la renda equivalent o renda per unitat de consum. A efectes de les anàlisis de distribució personal de la renda i del risc de pobresa, a cada membre d'una llar se li atribueix la renda equivalent de la seva llar ([Idescat 21/06/2018: veure nota metodològica](#))

Gràfic 4. Taxes de pobresa de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb i sense infants, segons els tres llindars de pobresa relativa (moderada, severa i extrema)

Font: elaboració pròpia a partir de l'INE i Idescat (Enquesta de Condicions de Vida, 2016) i de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

Es tracta d'un gràfic especialment rellevant en el conjunt d'aquest informe que ens apunta dues idees principals:

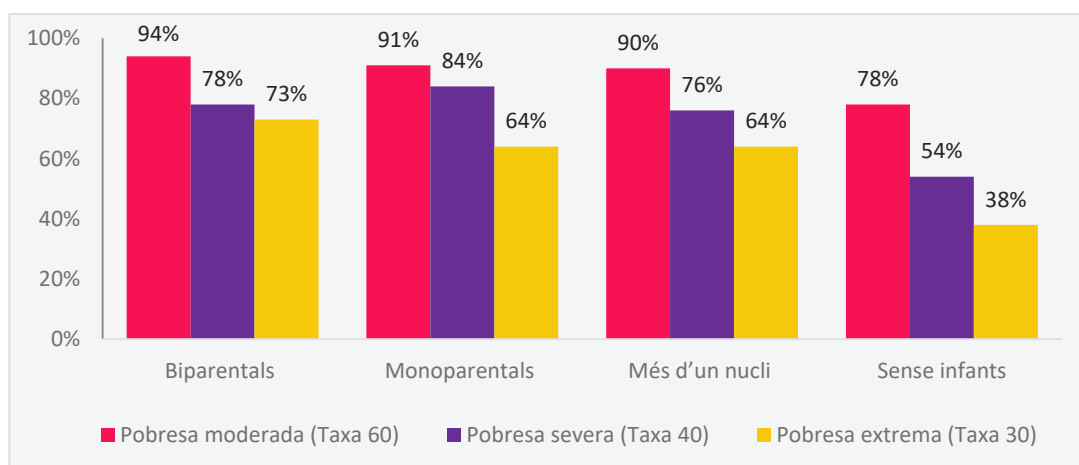
- 1) **Tenir infants a càrrec accentua el risc de patir més pobresa, en qualsevol dels llindars de pobresa que analitzem (moderada, severa i extrema), en comparació amb les llars sense fills a càrrec.** Les taxes de pobresa de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb infants i adolescents a càrrec són pitjors que les de les llars sense infants en qualsevol dels 3 llindars de pobresa analitzats: el 92,5% de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants de l'ESS-2016 viuen sota la pobresa moderada (14,3 punts percentuals per sobre de la taxa de les llars sense infants), el 80,5% en situació de pobresa severa (26,5 punts per sobre de les llars sense infants) i el 67,7% en situació de pobresa extrema (29,4 punts per sobre de les llars sense infants). Crida l'atenció com els punts que separen les llars sense infants respecte a les llars amb infants creix, conforme s'agreuja la intensitat pobresa.
- 2) **Aquest diferencial en el risc de patir pobresa pel fet de tenir o no tenir infants a càrrec, és més alt per les llars amb problemàtiques d'alta complexitat que per les llars amb infants de la població en general.** El 2016, el risc de patir pobresa moderada d'una llar catalana sense fills és del 14,9%, mentre que per una llar amb infants i adolescents a càrrec és del 23%, 8,1 punts més alt (Idescat-ECV 2016). El mateix any, el risc de patir pobresa moderada d'una llar amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials sense infants és del 78,2%, mentre que per les llars amb infants a càrrec és del 92,5%, 14,3 punts més alt (ESS-2016). La comparació dels dos diferencials (8,1 i 14,3) ens indica que tenir fills a càrrec en un context de problemàtiques socials d'alta complexitat, incrementa encara més el risc de viure en situació de pobresa (6,1 punts) que si es viuen problemàtiques d'alta complexitat social però sense fills a càrrec. És a dir, que la variable "tenir fills menors de 18 anys a càrrec" es converteix en una variable de risc encara més gran en un context de problemàtiques socials, que per al conjunt de les llars amb infants.

4.1 Major pobresa i més severa entre les llars biparentals amb infants i adolescents

En funció de la composició de la llar, les famílies biparentals amb infants són les qui més pateixen la condició de pobresa moderada (94,35%) per sota del llindar del 60%, seguides de les famílies monoparentals (91,46%) i de les llars amb més d'un nucli familiar (90,12%). Tenint en compte que el 52% de les famílies enquestades amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants i adolescents ateses per serveis socials són monoparentals, aquestes representen el 51% de tots els casos en situació de pobresa. Les famílies biparentals sumen el 43% i les llars amb més d'un nucli suposen el 6% del conjunt de la pobresa moderada.

Com ja hem vist, els nuclis biparentals són els qui més fills tenen a càrrec (v. gràfic 1), els qui tenen al 49% dels seus membres en atur (v. gràfic 2) i els qui presenten la taxa més alta de molt baixa intensitat laboral (53%). D'aquí que registrin les taxes de pobresa més elevades, especialment, pel que fa a la pobresa extrema. Els nuclis biparentals amb infants tenen un 73% de pobresa extrema enfront dels nuclis monoparentals i de les llars amb més d'un nucli (64% ambdós), i a força distància de les llars sense infants (38%).

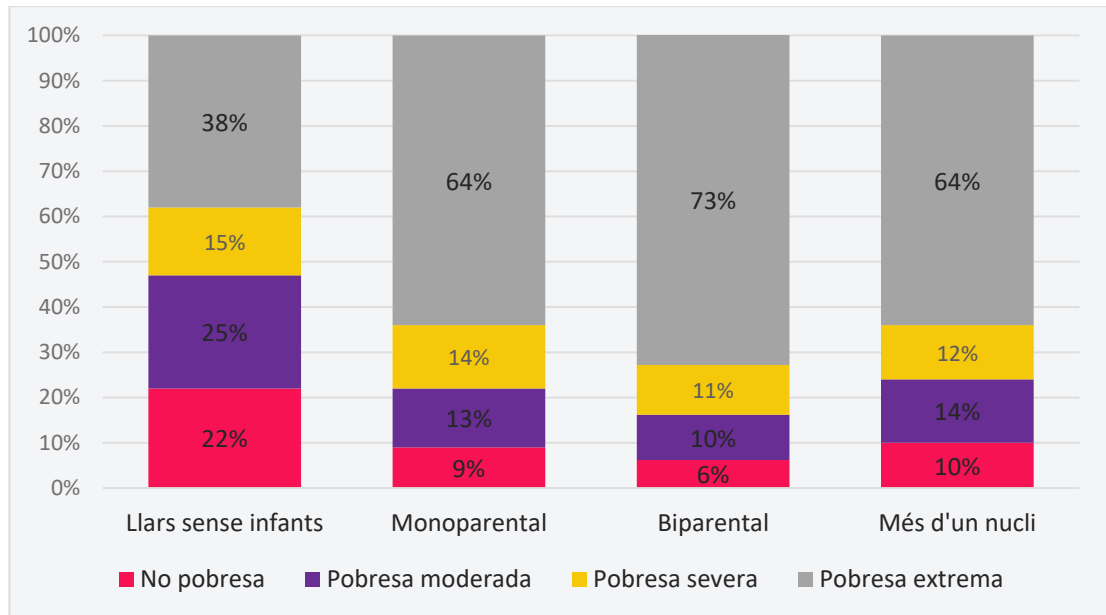
Gràfic 5. Taxes de pobresa relativa de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, segons llindars i estructura familiar

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

La taxa 60 de pobresa moderada inclou a tota la població en situació de pobresa però podem establir intervals per quantificar amb precisió el volum demogràfic de la pobresa moderada (entre el 60 i 40% de la mediana), de la pobresa severa (entre el 40% i el 30% de la mediana) i el pes demogràfic de la pobresa extrema. En fer la distribució poblacional d'aquesta manera també ens permet captar la població que viu fora de la pobresa, és a dir, per sobre del llindar del 60% de la mediana d'ingressos de la ciutat (gràfic 6):

Gràfic 6. Distribució de la població entre els intervals de pobresa segons tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Entre la població que no està en situació de pobresa però és assistida pels centres municipals de serveis socials hi trobem força variació per tipus de llar:

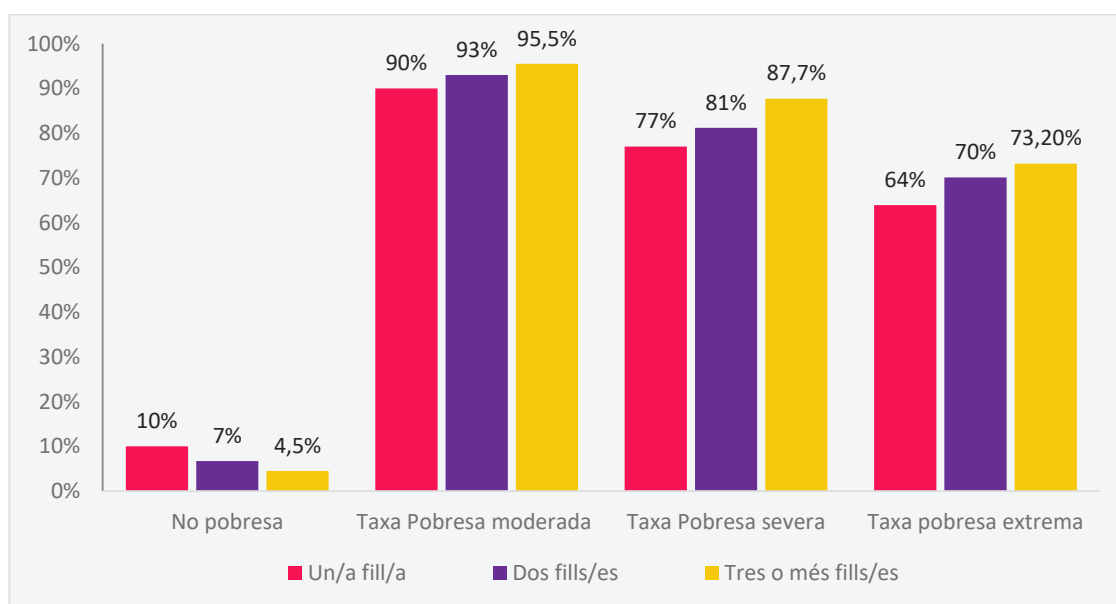
- Entre les llars sense infants, el 22% **no viu en la pobresa**. Entre les famílies amb infants, tan sols el 9% de les famílies monoparentals ateses no viuen en la pobresa, per un 10% de les llars amb més d'un nucli i un 6% de les famílies biparentals.
- En situació estricta de **pobresa moderada** (entre el 60 i el 40% de la mediana), hi trobem al 25% de les llars ateses sense infants, al 14% de les llars amb més d'un nucli amb infants, el 13% de les llars monoparentals amb infants i el 10% de les biparentals amb infants.
- La franja de la **pobresa severa** (entre 40 i 30% de la mediana) és equiparable en tots els tipus de llar i oscil·la entre el 15% de les llars sense infants, el 14% de les monoparentals i l'11% de les biparentals.
- En canvi, com ja hem dit, la major diferència entre llars rau en la magnitud de la **pobresa extrema** (per sota del 30% de la mediana) amb un 38% per les llars sense infants, un 73% per les biparentals amb infants i un 64% per monoparentals i llars amb més d'un nucli amb infants.

Per últim, si prescindim del llindar extrem i agrupem tota la pobresa severa per sota del llindar del 40, obtenim taxes dramàtiques del 84% pels nuclis biparentals, del 78% per les monoparentals i del 76% per les llars amb més d'un nucli. Recordem que la taxa mitjana de pobresa severa per totes les famílies amb infants ateses pels serveis socials és del 80,5%.

4.2 Major risc de pobresa i més severa pel nombre d'infants i adolescents

Tenir més d'un fill/a incrementa el risc de patir major pobresa i de caràcter més sever entre les llars amb fills menors d'edat amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials. Amb un sol fill/a, només un 10% de les famílies queden per sobre del llindar de pobresa moderada. Parlem dels casos de famílies monoparentals amb un sol infant que tenen ingressos per sobre dels 1.321 € nets mensuals o de famílies biparentals també amb un sol infant que superen els 1.829 € d'ingressos mensuals. En canvi, amb dos fills, la probabilitat de no caure en situació de pobresa baixa al 7% dels casos i amb tres o més fills queda reduïda al 4,5% entre les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials amb fills menors d'edat a càrrec.

Gràfic 7. Taxes de pobresa i no pobresa per número de fills menors d'edat a les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

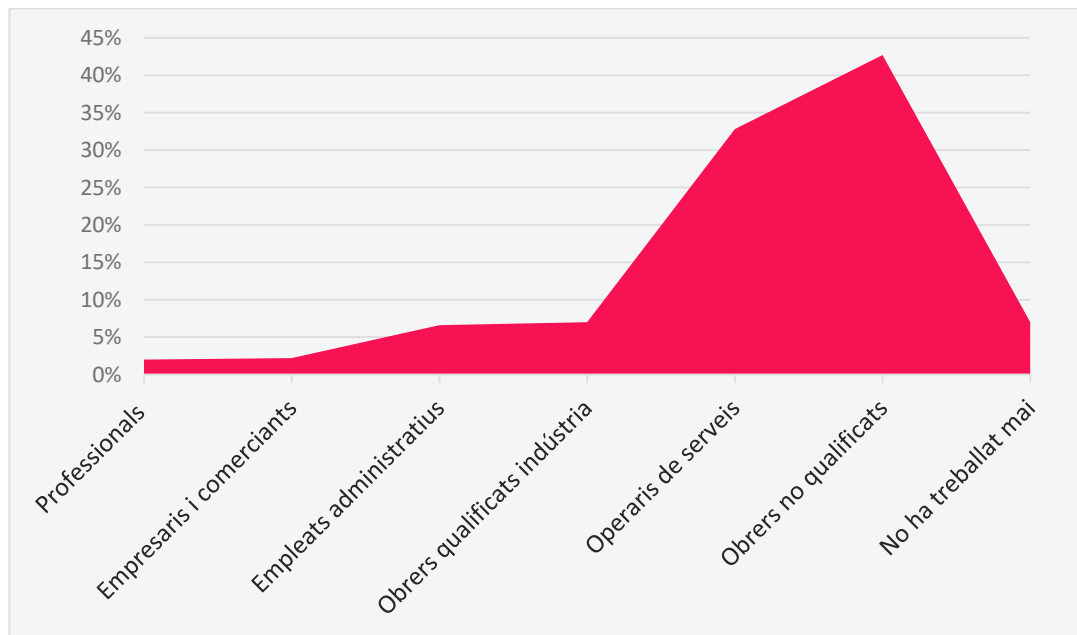
La taxa de pobresa moderada és del 90% amb un fill a càrrec. S'incrementa al 93% amb 2 fills i puja al 95,5% amb tres o més fills. En aquest últim cas es tracta, sobretot, de famílies biparentals amb un mínim de tres fills i uns ingressos per sota dels 2.439 € mensuals. És a dir, per cada fill que es tingui entre les llars enquestades, el risc de pobresa s'incrementa 2,75 punts.

En canvi, les taxes de pobresa severa encara s'incrementen més per cada fill afegit a la llar. Amb un sol fill/a, la taxa de pobresa severa és del 77%: és el cas dels nuclis monoparentals amb ingressos per sota dels 881 € mensuals i de les famílies biparentals per sota dels 1.220 € mensuals. Quan es tenen 2 fills/es, la taxa de pobresa severa s'enfila fins el 81% i amb tres o més fills, puja fins el 87,7%. Per cada fill/a nascut en una llar que pateix pobresa severa, aquesta taxa encara s'incrementa una mitjana de 5,35 punts percentuals. Cal tenir en compte que les famílies amb infants ateses pels serveis socials no tenen una natalitat massa superior

a la mitjana catalana. Entre les llars enquestades predomina el fill/a únic/a (44,5%), tenir 2 fills/es (35,2%) i tenir 3 o més fills (20,4%), essent aquest últim cas el que està sobre-representat respecte de la mitjana del país.

En el gràfic 8 podem comprovar la prevalença de les qualificacions professionals del darrer treball o de l'actual entre les famílies amb infants ateses pels serveis socials. Recordem que tan sols un 36% de les llars amb infants tenen 1 sustentador i un altre 4% tenen 2 sustentadors.

Gràfic 8. Distribució de categories professionals entre les famílies amb infants i amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

S'hi poden deduir tres grups diferenciats amb trajectòries vitals i laborals singulars:

- a) en primer lloc, un 18% de les llars que han patit processos de desclassament i descens social que abans ocupaven posicions segures en el mercat de treball (empresaris, professionals, empleats i obrers qualificats),
- b) en segon lloc, un gran grup d'adults de baixa qualificació amb feines poc estables en ocupacions semi-qualificades del sector serveis (33%) i en llocs de treball no qualificats (43%),
- c) per últim, un petit grup del 6% d'adults que no han treballat mai i que poden exemplificar perfils tradicionals d'exclusió social i d'inactivitat.

Malgrat aquestes tres diferents trajectòries familiars, les taxes de pobresa moderada que pateixen són bastant similars. Els qui no han treballat mai i els obrers no qualificats encapçalen la taxa de pobresa (94%), seguits de prop pels operaris de serveis (92%). Entre les famílies que han patit trajectòries de desens social (siguin antics professionals o antics empresaris) la taxa de pobresa relativa arriba al 88%. Entre els obrers qualificats també és del 88% i la menor taxa de pobresa correspon als antics empleats administratius amb un 82%.

Per últim, les taxes de pobresa són més altes en tots els nivells de pobresa pels nascuts a l'estranger sobre els autòctons. Aquesta és una constant històrica si comprovem les dades del 2010 pel conjunt de les famílies amb infants a Espanya on els estrangers tenien una taxa de pobresa moderada (45%) molt superior a la dels autòctons (18%) segons Klose (2012) amb una bretxa de 26 punts percentuals.

En el nostre cas, la bretxa de pobresa entre famílies amb infants ateses a serveis socials autòctones i estrangeres és de 6 punts percentuals (88% i 94% respectivament). S'hauria de determinar si una part de la pobresa de les famílies estrangeres residents a Barcelona queda desatesa per serveis socials o no. La bretxa entre famílies amb informant autòcton i estranger va augmentant a mida que s'endureix i aguditza la pobresa: per la pobresa severa la bretxa és de 10 punts (74% i 84% respectivament) i pel cas de la pobresa extrema és d'11 punts (61% i 72% respectivament).

Taula 4. Taxes de pobresa de les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials segons lloc de naixement de l'informant

Lloc de naixement de l'informant principal	Pobresa moderada (llindar 60%)	Pobresa severa (llindar 40%)	Pobresa extrema (llindar 30%)
Nascut/da a Espanya	88 %	74 %	61 %
Nascut/da a estranger	94 %	84 %	72 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

En tot cas, caldria fer anàlisis més ajustats sobre el grau de cobertura real i potencial dels serveis socials a l'hora d'atendre les necessitats de les famílies en situació de pobresa i amb infants a càrrec. Cal tenir en compte que la visita a serveis socials sempre és voluntària i, com ja hem vist, un petit percentatge no viu en condició de pobresa però ignorem quants infants que viuen en la pobresa queden al marge dels serveis socials i com es distribueixen pel lloc de procedència dels pares.

5. Tipus, costos i qualitat de l'habitatge

Com veurem més endavant, **el 40% dels motius de visita als centres de serveis socials tenen a veure explícitament amb els problemes d'habitatge**, ja sigui pels pagaments o per les pèssimes condicions d'habitabilitat. En aquest apartat, analitzarem el règim de tinença de l'habitatge, la taxa de sobre-càrrega que suposen els costos d'habitatge i l'increment de les taxes de pobresa si hi afegim els costos d'habitatge. Acabarem descrivint les condicions de privació residencial i els problemes d'habitabilitat de les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

En relació al conjunt de famílies amb infants de la ciutat de Barcelona, la desigualtat de tinença de l'habitatge és ben il·lustrativa. Pel conjunt de la ciutat, entre les famílies amb infants, el 61% viu en habitatges de propietat, tan sols el 36% viu de lloguer i un 3% en un habitatge cedit o prestat. Entre les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, tan sols el 14 % són propietàries de l'habitatge i el 74% viuen en lloguer: el 52% a preus de mercat, un altre 19% a preus inferiors al mercat, i un 3% de famílies que viuen en una habitació llogada.

La dependència que implica viure de lloguer i quedar subjectes a les pujades del preu mitjà del mercat de lloguer que experimenta Barcelona des del 2014, agreuja la vulnerabilitat d'aquestes famílies. No només és desorbitada la proporció de renda familiar destinada a cobrir les despeses de manteniment de l'habitatge. També ens trobem amb un petit grup del 7% de les famílies amb infants que corresponen a situacions atípiques i precàries com un habitatge ocupat en pisos o locals comercials (5%) i altres situacions (2%).

Taula 5. Règim de tinença de l'habitatge a Barcelona (2016)

	Llars amb infants de Barcelona	Llars ESS-2016	
		Llars amb infants	Llars sense infants
Habitatge en propietat	61%	14%	35%
Habitatge en lloguer o relloguer a preu de mercat	36%	52%	28%
Habitatge en lloguer o relloguer a preu inferior al de mercat		19%	20%
Habitació de lloguer	--	3%	8%
Habitatge en cessió gratuïta	3%	5%	6%
Habitatge ocupat	--	5%	1%
Altres	--	2%	2%
TOTAL	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona i del Sistema d'Indicadors Metropolitans de Barcelona de l'IERMB

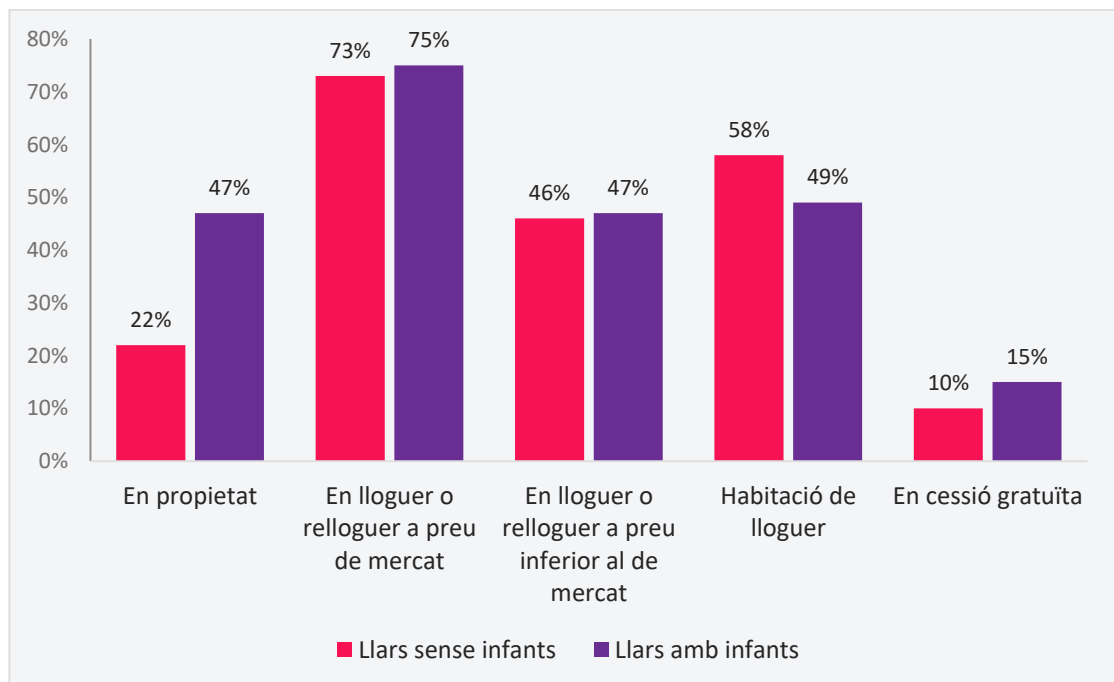
L'alt preu de l'habitatge, del seu manteniment i dels subministraments bàsics (aigua, llum i gas) descompensa l'economia familiar de les famílies amb infants atrapades en l'atur, la inactivitat i la precarietat laboral. El 67% dels nuclis biparentals amb infants enquestats

manifesta haver-se endarrerit en els pagaments d'habitatge i el 59% dels nuclis monoparentals. La pobresa energètica entesa com la impossibilitat de mantenir la llar a una temperatura adequada a l'hivern afecta al 58% de les famílies amb infants. Hi ha un 11% de famílies amb infants que tenen previst canviar d'habitatge forçats per tenir problemes econòmics de solvència, per amenaça de desnonament o per no tenir contracte formal i haver d'abandonar el seu habitatge.

La proporció de les despeses de l'habitatge sobre la renda neta anual és del 59% per les famílies biparentals i del 58% per les llars monoparentals. En canvi, entre les llars sense infants baixa fins al 48%. Com hem vist a la taula 5, el 71% de les llars amb infants viu en situació de lloguer i tan sols algú treballa i aporta ingressos en una de cada quatre llars. Tanmateix, les famílies amb infants que viuen en lloguer a preu de mercat (52%) són les més castigades donat que destinen fins el 72% de la renda familiar a costos de l'habitatge. En canvi, les famílies amb infants en lloguers a preus inferiors al de mercat (19%), tenen més marge de maniobra pressupostària donat que dediquen el 52% de la renda a l'habitatge. No obstant, cal tenir en compte que la mitjana de renda dedicada a l'habitatge per part dels llogaters del conjunt d'Espanya és del 28% (OECD, 2018).

La Unió Europea ha definit l'indicador **sobrecàrrega de l'habitatge** quan la família dedica més del 40% de la seva renda als costos de manteniment de l'habitatge. Com podem veure en el gràfic 9, els costos de l'habitatge per les famílies amb infants és sempre superior al de les llars sense infants. Entre els propietaris, hi ha un diferencial de 25 punts en la taxa de sobrecàrrega en funció de tenir infants (47%) o de no tenir-ne (22%), és a dir, les llars propietàries amb infants dupliquen la taxa de sobrecàrrega respecte les que no en tenen.

Gràfic 9. Taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge de les llars amb o sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials segons règim de tinença

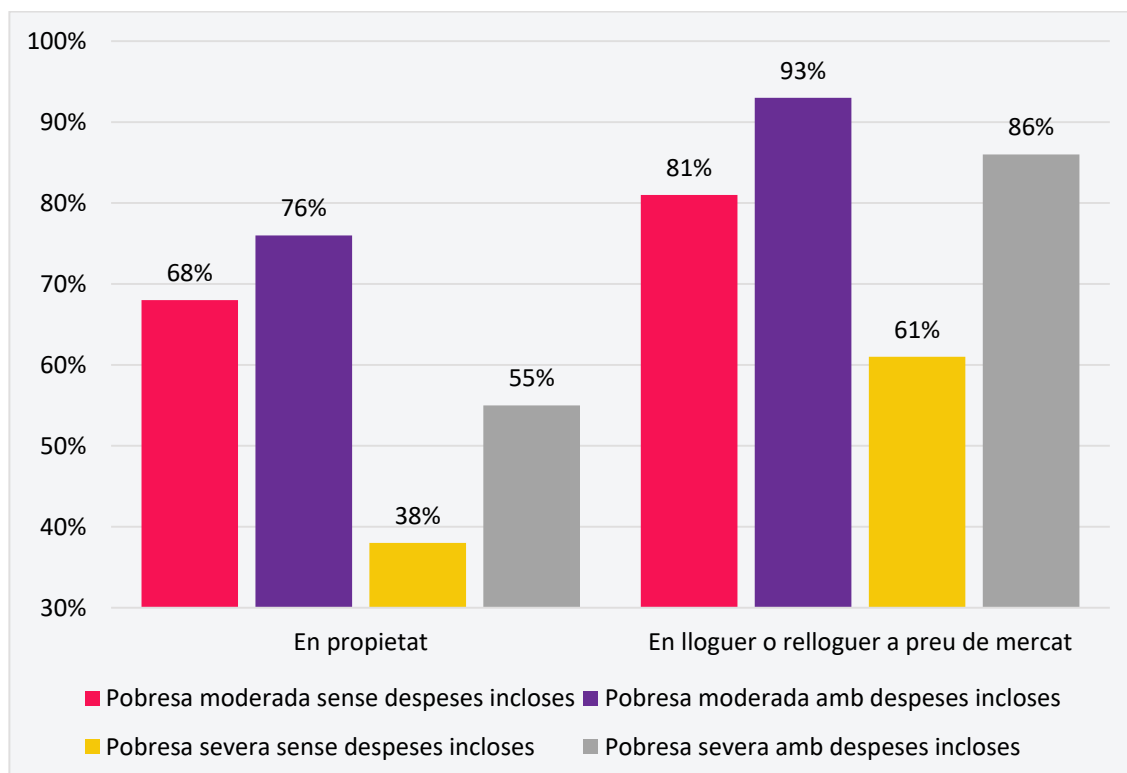

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

En règim de lloguer a preu de mercat, la taxa de sobrecàrrega és similar: pel 52% de les famílies amb infants en aquesta situació, la taxa de sobrecàrrega és del 75% i pel 28% de llars sense infants que viuen en lloguer a preu de mercat, la sobrecàrrega és del 73%. Cal recordar que la taxa de sobrecàrrega pels llogaters a preu de mercat de la ciutat de Barcelona és del 43% (Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona, 2018). Per tant, les persones ateses per serveis socials suporten 30 punts més de sobrecàrrega que la mitjana de la ciutat que és de les més altes d'Europa. A França la taxa de sobrecàrrega dels llogaters a preu de mercat és del 16,5%, a Alemanya és del 23% i la mitjana de la Unió Europea és del 28% (OECD, 2018).

Amb l'important sobre-cost que suposen les despeses per habitatge, convé calcular les taxes de pobresa abans i després de computar-les per tal de comprovar com resten renda familiar neta i indueixen a elevar les taxes de pobresa, tal i com proposen alguns autors (Stephens *et al.*, 2010; i Tunstall *et al.* 2013). De fet, la definició dels llindars de pobresa sobre els ingressos queda incompleta si no es tenen en compte les despeses familiars d'un bé bàsic, però tant mercantilitzat com és l'habitatge. Cal tenir en consideració que partim d'una població amb taxes molt altes de pobresa però, tot així, quan incorporem totes les despeses per habitatge, les llars més perjudicades són les llars sense infants.

Gràfic 10. Taxes de pobresa amb i sense costos de l'habitatge de les llars sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Entre les llars sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials en règim de propietat de l'habitatge, passen d'una taxa de pobresa moderada del

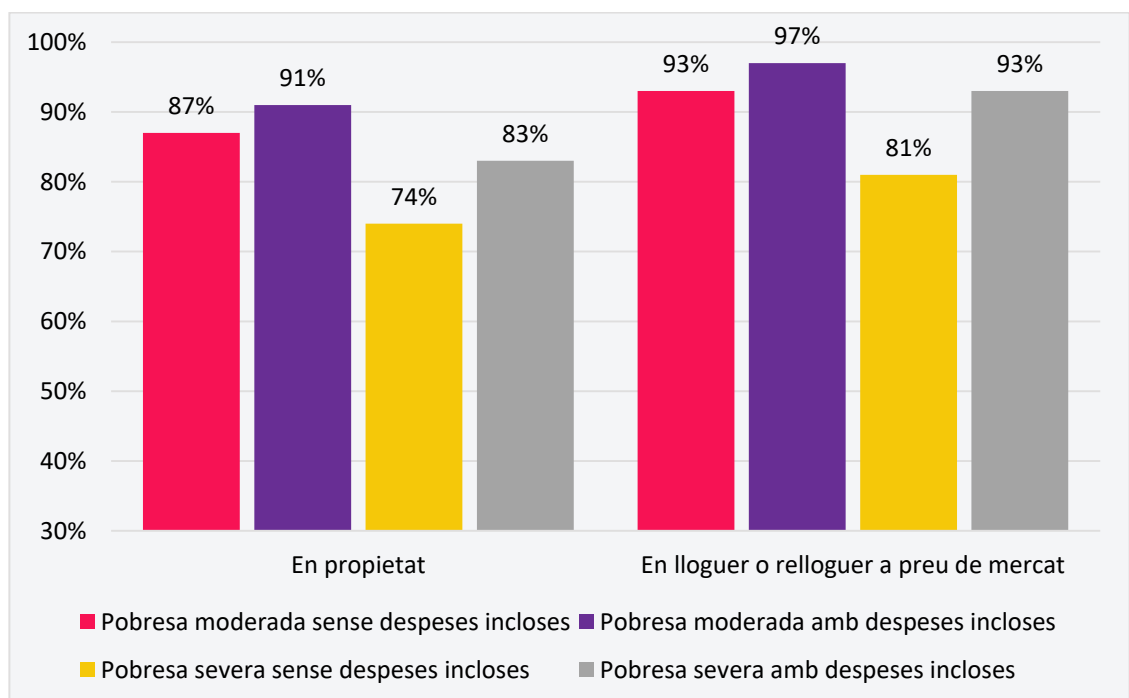
68% al 76% (+8 pp.). Per les llars sense infants que viuen en lloguer a preus de mercat, també s'incrementa la seva taxa de pobresa del 81% al 93% (+ 12 pp.).

Però on la inclusió dels costos d'habitatge fa més mal a les llars sense infants és en l'increment molt significatiu de la pobresa severa (per sota del 40% de la mediana d'ingressos). Si són propietaris i incorporem els costos d'habitatge, la seva taxa de pobresa severa es dispara fins el 55% amb una alça de 17 punts percentuals. En situació de lloguer sense infants, la pobresa severa creix 25 punts i quedaria en el 86%. Per tant, amb aquest mètode queda més clara la posició vulnerable real que viuen les llars sense infants ateses per serveis socials amb la pèrdua neta de renda que suposa mantenir l'habitatge.

En canvi, les taxes de pobresa de les famílies amb infants recalculades incloent-hi els costos de l'habitatge també es veuen afectades però amb increments molt més lleus que per a les llars sense infants. Entre les famílies amb la taxa de pobresa moderada s'incrementa en 4 punts, tant pels propietaris (fins el 91%) com per les famílies que viuen en lloguer a preus de mercat (fins el 97%).

L'increment de la taxa de pobresa severa també és més moderat que en el cas de les llars sense infants: 9 punts més si son propietaris (fins el 83%) i 12 punts més si viuen en lloguer a preu de mercat (fins el 93%).

Gràfic 11. Taxes de pobresa amb i sense costos de l'habitatge de les llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Entre les famílies amb infants i sense infants assistits per serveis socials, s'aprecia que comparteixen el barri residencial però que les famílies amb infants ocupen habitatges en pitjors condicions. Com veiem en la taula 5, les **mancances d'habitabilitat** (humitats, manca de llum, ventilació, patologia de l'edifici...) afecten per igual als diferents tipus de famílies

amb infants i de forma més acusada en comparació amb les llars sense infants. El mal estat de l'habitatge és la contrapartida per haver de pagar lloguers més modestos sense gaire marge per poder reclamar millores als propietaris, conformant-se com a un cost de penúria i silenci per la desigualtat social que es pateix. Aquest és un tret important a tenir en compte en l'experiència vivencial de la pobresa infantil.

Al voltant del 47% dels infants de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials viuen en habitatges amb problemes de goteres i humitats i tot un terç en pisos envellits amb esquerdes en les parets amb el risc per la salut i la seguretat que això suposa. Cal recordar que pel conjunt d'Espanya, un 11% dels infants viuen en llars amb problemes d'humitats, brutícia i alta densitat de residents a la llar (FOESSA, 2014). En el cas dels infants en llars amb problemàtiques d'alta complexitat ateses per serveis socials aquestes mancances d'una habitabilitat digna són 4 cops superiors.

Per una altra banda, quan es pregunta per problemes ambientals del barri, els percentatges de resposta a cada ítem no varien en funció de tenir o no infants a càrrec i, alhora, són molt similars. Es pot deduir que les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials comparteixen una mateixa àrea residencial dins el barri on conviuen tant llars envellides i de baix ingrés com famílies amb infants empobrides i amb fort pes migratori.

Taula 6. Mancances d'habitabilitat i problemes ambientals de l'entorn de les llars amb i sense infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Condicions de l'habitatge i entorn residencial	Llars sense infants	Llars biparentals amb infants	Llars monoparentals amb infants	Llars amb més d'un nucli amb infants
Mancances d'habitabilitat				
Goteres, humitats...	29%	46%	48%	40%
Manca de llum natural	21%	25%	26%	23%
Esquerdes a les parets	28%	32%	33%	31%
Manca de ventilació	11%	16%	15%	13%
Aluminosi, corc...	7%	10%	9%	10%
Problemes ambientals de l'entorn o barri				
Problemes amb insectes o rates	21%	32%	34%	27%
Sorolls produïts pels veïns o exteriors	35%	39%	36%	38%
Brutícia i altres problemes ambientals	25%	25%	26%	25%
Delinqüència o vandalisme a la zona	32%	33%	31%	32%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

En un l'apartat 9 d'aquest informe analitzem la distribució territorial de les llars ateses pels barris i districtes de Barcelona, cridant l'atenció la dispersió difusa de la pobresa infantil atesa

per serveis socials per tota la ciutat (procés de *lleopardització*⁷). En tot cas, més d'un terç de les llars enquestades denuncien la degradació de condicions ambientals del seu barri o àrea residencial. En el pitjor extrem hi trobem un 1% de les famílies amb infants que viuen en condicions d'inhabitabilitat en habitatges sense vàter ni dutxa o bany. Alhora, un 4% de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i amb infants a càrrec tenen **amenança de desnonament** o embargament.

Entre les famílies sense infants, el 12% té previst **canviar d'habitatge** en els propers sis mesos. Entre el 22% de famílies amb infants que tenen previst canviar d'habitatge, els motius de canvi són obertament negatius i no voluntaris per un 47% dels casos ja sigui per tenir problemes econòmics de solvència, per amenaça de desnonament o embargament o per no tenir contracte formal i haver d'abandonar l'habitatge. Darrere d'aquests canvis forçats hi trobem el fenomen de la *gentrificació urbana* amb expulsions cap a altres barris i localitats metropolitanes amb preus de mercat més assequibles, donat que el 77% dels qui seran expulsats o forçats a canviar d'habitatge viuen en condició de pobresa severa. Per lloc de naixement, les llars que més es veuran forçades per motius negatius a marxar de l'habitatge són dominicans, espanyols, subsaharians i andins de Perú, Bolívia i Equador.

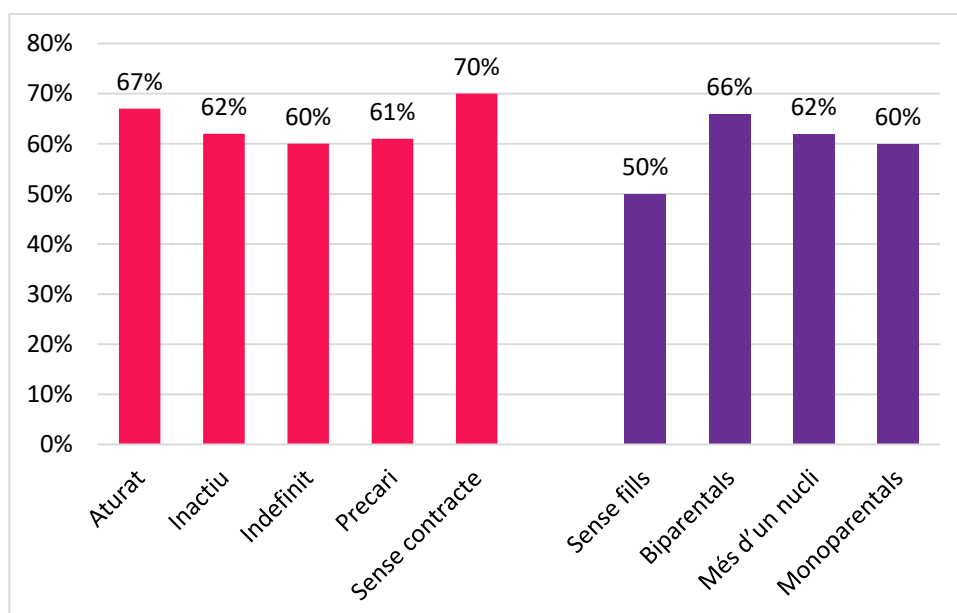
En un altre 34% dels casos de futur canvi d'habitatge de les llars amb infants la raó és positiva, amb l'expectativa de passar a un habitatge de major qualitat (més espaiós, sense humitats i més habitable). Dins aquest col·lectiu sobresurt el cas de les llars amb informant nascut/da a Hondures i al Marroc. En el 19% restant dels casos les raons de canvi futur d'habitatge són diverses: des del canvi per finalització de contracte, per motius laborals, per motius familiars o per altres motius.

⁷ A la distribució de les bosses de pobresa com a taques disperses per tot el territori, se l'anomena "lleopardització de la pobresa".

6. Intensitat de la pobresa i de la privació material que pateixen els infants

La molt baixa intensitat laboral de les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials (58%) implica que els membres de les famílies treballen menys del que el seu potencial permet, no generen ingressos suficients per una vida digna i encara resulten més empobrits pels costos de l'habitatge d'una ciutat com Barcelona. Per capturar la gravetat de l'experiència de pobresa hem de calcular la seva intensitat, és a dir, el grau de pobresa dels que pateixen pobresa o la distància relativa que els separa del llindar de pobresa i de deixar de ser pobres ⁽⁸⁾. Quant més gran sigui la distància, major **intensitat de la pobresa** i major cristal·lització de les formes més severes de privació que enfonsen els que ja són pobres en situacions de pobresa més severa i extrema.

Gràfic 12. Intensitat de la pobresa per situació laboral i tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

La magnitud de la bretxa per deixar de ser pobre és molt elevada per tots els enquestats però més moderada en les llars sense fills (50%) respecte a les famílies amb infants com les biparentals (66%), amb més d'un nucli (62%) i les monoparentals (60%). Recordem que la intensitat de la pobresa és un valor que indica distància al llindar de la pobresa i no pas una freqüència de població. En funció de l'estatus laboral, la intensitat de la pobresa encara és més alta pels aturats (67%) i els treballadors sense contracte que estan un 70% per sota del llindar de pobresa. Parlem, doncs, d'una pobresa molt intensa i allunyada de la sortida per deixar de ser pobre amb alta incidència de la pobresa més severa.

⁸ La intensitat de la pobresa admet diversos procediments de mesura. En el nostre cas hem optat per la bretxa de la pobresa (BP) a partir del llindar de pobresa, l'ingrés equivalent de la persona i el número de pobres de la població. Es calcula de la següent manera:

$$BP = \sum_{i=1}^p (u - x_i)$$

Tal i com recull l'estat de recerca a Catalunya, la ressaca de la crisi entre 2008-2015 ha empobrit un 31% la renda dels catalans més pobres (quintil 1) fent-los més pobres. A més, la infància en situació de pobresa severa a Catalunya ha augmentat un 23% entre 2013 i 2015 (Marcos i Ubrich, 2017). Més en concret, la infància catalana que viu en situació de **privació material severa** ha passat d'un 7,7% al 2013 a un 11,7% en 2015 (Marcos i Ubrich, 2017). La població amb privació material severa inclou aquelles llars amb recursos insuficients que no poden fer front o no disposen de, com a mínim, quatre dels nou ítems establerts per Eurostat/AROPE i que es recullen a la taula 7.

Taula 7. Indicadors de privació material severa entre les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, segons total de llars amb infants i llars amb infants que viuen de lloguer

Ítems de privació material de l'indicador AROPE	Llars amb infants	Llars amb infants en règim de lloguer
1. No pot fer front a despeses imprevistes (de 650 €)	98 %	98%
2. No pot anar de vacances	93 %	94%
3. No tenen o no poden tenir automòbil	81 %	84%
4. No capacitat de pagar a temps (endarrerit en pagaments)	67 %	74%
5. No pot mantenir l'habitatge a una temperatura adequada	59 %	62%
6. No pot fer un àpat de carn, pollastre o peix cada dos dies	37 %	38%
7. No tenen o no poden tenir rentadora	4 %	4%
8. No tenen o no poden tenir televisor	3 %	4%
9. No tenen o no poden tenir telèfon	0%	0%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

L'índex de privació material severa per les famílies amb infants enquestades és del 80% i per les llars sense infants arriba al 61%, per tant amb 19 punts de diferència pel fet de tenir fills a càrrec. La pobresa monetària que acaba traduint-se com a limitadora d'una vida digna, patint privacions que exclouen les famílies a l'hora de participar del benestar comú, és molt més acusada en les llars amb fills a càrrec. A més, són les famílies amb infants que viuen en situació de lloguer, les que encara pateixen una privació material més aguda. Ja hem vist que, incorporant les despeses d'habitatge, la pobresa severa d'aquest perfil de famílies es dispara fins el 93% en contrast amb el 83% entre les famílies amb fills que viuen en habitatge de propietat.

El 98% de les famílies amb infants no pot fer front a despeses imprevistes de fins a 650 € que poden ser degudes a urgències quotidianes com fer front a tractaments dentals o renovar aparells electrodomèstics fets malbé. Però les despeses imprevistes també poden ser degudes a augments del preu de lloguer, o per desnonaments i la necessitat de traslladar-se a un altre barri o ciutat. Parlem, doncs, de famílies que viuen al límit i amb una vulnerabilitat permanent. De fet, un 67% de les famílies amb infants enquestades s'endarrereix per pagar factures i crèdits (lloguer, compres o subministraments). La privació material severa implica renúncies a bens quotidians i estàndards propis d'una vida digna. Un 59% no pot mantenir la

llar a una temperatura adequada, patint **pobresa energètica** que encara s'enfila més (fins al 62%) en les famílies que viuen en règim de lloguer. Igualment greu suposa que el 37% de les famílies amb infants ateses per serveis socials no poden fer un àpat proteic de carn o peix cada dos dies, compromentent el desenvolupament i creixement saludable dels infants.

Hem categoritzat l'índex de privació material severa (PMS) en dos nivells d'intensitat: moderada (si aconsegueix 4-5 ítems) i màxima (de 6 a 9 ítems). La taula 8 recull l'afectació o no de la privació material severa per tipus de famílies i per procedència dels informants de les famílies amb infants. El 39% de les famílies ateses pels serveis socials i que no tenen infants no pateix privació material severa, per un 20% de les famílies amb infants. Alhora, la privació que aquestes pateixen és més severa dins la severitat amb un 19% de privació màxima (de 6 a 9 ítems de l'indicador AROPE).

Taula 8. Intensitat de la privació material severa (PMS) per llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials segons llocs de naixement de l'informant principal

		Sense PMS (menys de 4 ítems)	PMS-Severitat moderada (amb 4-5 ítems)	PMS-Severitat màxima (amb 6 o més ítems)
	▪ Llars sense infants	39%	46%	15%
	▪ Llars amb infants	20%	61%	19%
Llars amb infants i grau de PMS segons lloc de naixement de l'informant principal				
33%	- nascuts a Llatinoamèrica	15%	63%	22%
29%	- nascuts a Barcelona	36%	50%	14%
18%	- nascuts al Magreb	17%	60%	23%
6%	- nascuts a la resta d'Espanya	48%	41%	11%
6%	- nascuts a Àsia	20%	60%	20%
5%	- nascuts a la resta d'Europa	26%	52%	22%
3%	- nascuts a l'Àfrica Sub-Sahariana	17%	58%	25%

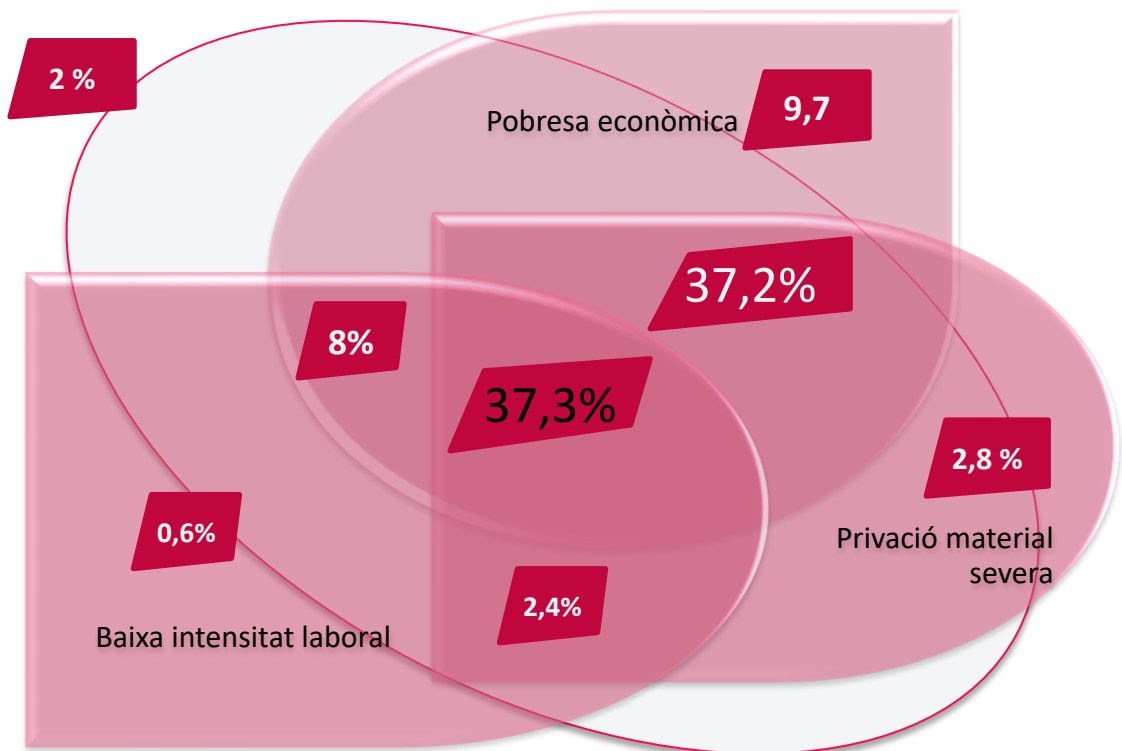
Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Per lloc de naixement de l'informant principal de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i amb infants a càrrec, els nascuts a Barcelona i a la resta d'Espanya que sumen el 35% del total de la mostra, són els qui presenten una menor privació material severa (64% i 52% respectivament, si sumem la privació moderada i màxima). En canvi, el grup més nombrós de la mostra correspon als adults nascuts a Llatinoamèrica (33% del total) però amb les taxes més altes de privació severa tant moderada com màxima (85%). A continuació, el grup d'adults nascuts al Magreb (18% del total) pateix una taxa de privació severa moderada i màxima del 83% que és la mateixa que registren les llars encapçalades per adults nascuts a l'Àfrica sub-Sahariana, tot i que aquest col·lectiu és petit i suposa tan sols el 3% de totes les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials.

Amb l'Estratègia 2020 de la Unió Europea, l'indicador AROPE tracta de capturar la multidimensionalitat de l'experiència de la pobresa monetària i la privació conseqüent.

Aquest indicador es construeix a partir de de tres components: a) la taxa de risc de pobresa moderada després de transferències socials; b) la privació material severa (PMS) i c) la baixa intensitat laboral de les llars. En cas d'acomplir un, dos o tots tres sub-indicadors, la persona i la seva llar queda inclosa com a AROPE (*At Risk of Poverty and/or Exclusion*). El 98% de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i amb infants a càrrec entra en la condició d'AROE. De les interseccions entre els tres components, es deriven vuit subgrups específics, tal i com recull la següent figura.

Figura 3. Interseccions entre els indicadors d'AROE: famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb infants a càrrec

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Els vuits grups específics configuren una constel·lació que orbita en torn a 2 grans grups que són el nucli més dur de l'exclusió social, uns altres 2 grups més petits però adherits als primers i, finalment, 4 grups més perifèrics que són la corona o el-lipsi més exterior de la figura:

- el 1r gran grup està format pel 37,3% de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i amb infants a càrrec que reuneixen les tres característiques del risc a la pobresa: pobresa econòmica, privació material severa i baixa intensitat laboral, configurant-se com el nucli més dur de l'exclusió social,
- el 2n gran grup del 37,2% acumula alhora pobresa econòmica i privació material severa, com a segon nucli dur de l'exclusió però sense baixa intensitat laboral i, per tant, amb més inserció en el mercat de treball sense que, pel fet de participar del mercat de treball, puguin salvar-se de la pobresa i la privació,
- un 3r grup del 8%, viu en situació de pobresa monetària i alhora pateix de baixa

intensitat laboral però no pateix privació material severa,

- un micro-grup del 2,4% pateix privació material severa amb baixa intensitat laboral però en canvi, els seus ingressos els permeten estar fora de la pobresa,
- per últim, l'el·lipse més exterior està formada, en primer lloc, pel 2% de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat i amb infants a càrrec que no estan classificades com a AROPE,
- un grup del 9,7% de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants a càrrec que viu en situació de pobresa econòmica però sense privació material severa ni baixa intensitat laboral,
- un micro-grup del 2,8% de les famílies que pateix privació material severa com a únic criteri d'AROPE,
- i, finalment, el 0,6% de les famílies que no viu en pobresa ni pateix privació material severa però sí registra baixa intensitat laboral.

Per tant, en contra d'una il·lusòria homogeneïtat de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants a càrrec, convé tenir en molt en compte la diversitat de situacions d'adversitat que caracteritza aquest perfil atès pels serveis socials. La graduació de la seva severitat entre 2 nuclis durs d'exclusió, una segona corona no tan severa i una tercera corona de diferents situacions de necessitat i vulnerabilitat, pot ajudar els serveis socials a personalitzar més les seves respostes i actuacions cap a aquest col·lectiu tan divers i plural.

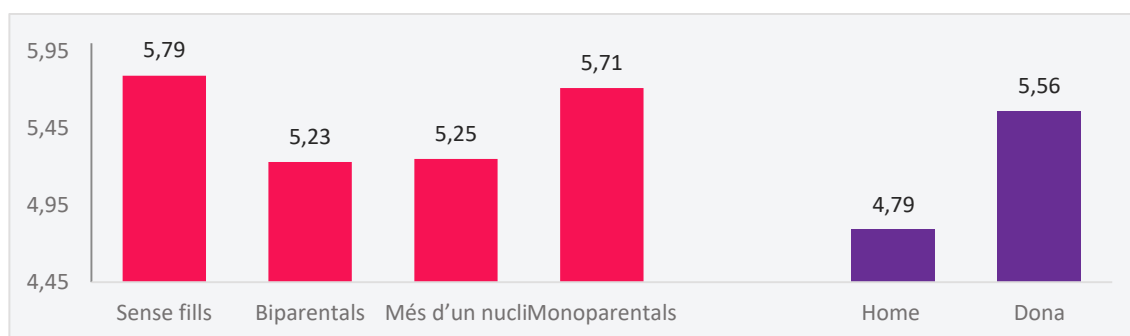
7. Privacions vitals que afecten el benestar infantil

L'atur perllongat, la privació material severa, l'estrès i angoixa familiar per la manca de recursos o l'etiquetatge social de ser una llar assistida per serveis socials conformen un cercle acumulatiu de desavantatges que té un efecte corrosiu en la criança i socialització dels infants (Klose, 2012; Evans i English, 2002). Créixer al sí de famílies que viuen en la pobresa severa té seqüeles de llarg termini que condicionaran les trajectòries i les oportunitats vitals dels infants donant lloc a la reproducció o transmissió inter-generacional de la pobresa i l'exclusió (Flores, 2016; Waldfogel i Washbrook, 2011; Field, 2010).

Per això convé aprofundir en conèixer més de prop com la privació vital afecta el desenvolupament cognitiu, físic i emocional dels infants. Aquesta és una corrent emergent de recerca i, cada cop, els instruments d'enquesta s'apropen més a mesurar quines afectacions singulars tenen les privacions materials, relacionals i simbòliques en la construcció de les identitats infantils i adolescents i en les seves estratègies emocionals i adaptatives. Els sentiments estressants per haver de pagar deutes, ajustar pressupostos i buscar recursos de supervivència generen climes familiars deteriorats per l'ansietat, redueix les pràctiques afectives amb els infants i obre conflictes interns de convivència (Evans & English, 2002; Mistry, 2002). La manera en què els pares afronten emocionalment la pobresa i la privació (si es mantenen resilients o si cauen en el màxim desànim emocional) acaba influint en les relacions amb els infants i amb la parella, traduint-se en diversos estils de parentalitat i diferents entorns afectius més o menys càlids i positius, o tot el contrari.

Les condicions de privació material severa impacten en l'estat d'ànim i en l'equilibri emocional dels enquestats, acumulant processos estressants i angoixants en les relacions familiars i en les relacions entre pares, mares i fills. Hem construït un **índex de desànim emocional**⁹ que captura l'estat d'ansietat i desesperança que els informants principals estan disposats a declarar en l'enquesta. Com veiem al gràfic 13, el desànim emocional afecta negativament molt més a les dones (5,56) que als homes (4,79). Alhora, els dos tipus familiars més estressats i desanimats són les famílies monoparentals i les llars sense fills, tots dos perfils feminitzats on més hi predomina la figura de la dona sola i com a única adulta.

Gràfic 13. Índex de desànim emocional dels adults per tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat atesa pels serveis socials, segons sexe

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

⁹ Índex construït a partir de la pregunta 86 del qüestionari: 1. Ha estat nerviós/a?; 2. S'ha sentit tan baix de moral que res el podia animar?; 3. S'ha sentit calmat i tranquil?; 4. S'ha sentit desanimat i trist?; 5. S'ha sentit feliç?

En paral·lel, hem escalat la variable de desànim emocional entre 0 (mínim) i 10 (màxim) per les famílies amb infants. Un 14% dels casos es situa en un interval baix de desànim emocional (entre 0-3), un gran gruix del 62% es situa en l'interval intermedi (entre 4-7) i el restant 24% de les famílies amb infants es situa en l'interval de màxim desànim i ansietat emocional (entre 8-10). Per situació laboral, els informants que estan en situació d'inactivitat són els que presenten una major freqüència de màxim desànim emocional (31%), els aturats es situen en la mitjana (24%) així com les famílies amb infants en situació de pobresa severa. En canvi, les famílies amb adults treballant estan per sota de la mitjana (20%).

Alhora, el desànim i ansietat emocional de mares i pares està significativament associat a la manifestació de problemes escolars i problemes de salut entre els infants. A pitjor índex de desànim emocional parental, més intensa és la relació problemàtica dels fills/es amb l'escola, l'entorn i els seus iguals. El 28% de les llars amb un informant que declara un grau mitjà de desànim i depressió també hi ha fills i filles amb problemes escolars i de salut. Però amb un grau màxim de desànim parental, el percentatge puja fins el 38% de problemàtiques que afecten els seus fills i filles.

Taula 9. Incidència dels problemes amb els infants de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, segons lloc de naixement del pare/mare

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts a l'estranger
Rendiment escolar i repeticions	14%	18%	12%
Rebuig anti-escola i problemes de conducta	4%	6%	3%
Problemes d'integració i bullying	3%	4%	3%
Discapacitat	4%	6%	4%
Dèficit d'atenció detectat	3%	6%	1%
Problemes de salut	2%	2%	2%
Total	30%	42%	25%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Tal i com recull la taula 9, en el 30% de les famílies amb infants s'hi manifesten problemes relacionats amb els nens i adolescents (rendiment escolar, problemes de conducta, *bullying*, discapacitat, etc). Són problemàtiques declarades per l'informant principal en preguntes obertes i l'enquesta no ho ha contrastat amb les escoles on assisteixen els infants. No obstant, resulta rellevant fer una lectura inversa i destacar que el 70% de famílies amb problemàtiques de màxima complexitat ateses per serveis socials no declaren cap problemàtica relacionada amb els seus fills.

Contràriament al que es podria esperar, a major grau de pobresa, menor és la problemàtica diagnosticada entre els infants. Per exemple, la incidència de problemàtiques és més alta entre les poques famílies no pobres que visiten serveis socials (el 33% declara problemes amb els infants). També és més alta entre les famílies que estan fora de la pobresa severa i es

situen en la franja de pobresa moderada: en el 39% d'aquestes famílies s'hi declaren problemes que afecten els infants (9 punts per sobre de la mitjana). Per últim, cal destacar que les problemàtiques amb els infants que recull l'enquesta són més freqüents entre famílies nascudes a Espanya (42% amb problemes) que no pas entre les famílies amb adults nascuts a l'estranger (25%).

El problema majoritari recollit en quasi la meitat de les problemàtiques té a veure amb el rendiment escolar i les repeticions de curs dels infants (14%). Entre les famílies nascudes a Espanya, els problemes de rendiment s'enfilen fins al 18% en contrast amb el 12% de les famílies d'origen immigrant que el declaren. Els comportaments de rebuig anti-escolar, de desinterès pels estudis i de problemes de conducta també és més propens entre les famílies nascudes a Espanya (6%) que entre les d'origen immigrant (3%). Així com el diagnòstic de situacions de dèficit d'atenció i TDAH (6%). Per tant, estem davant una troballa que caldria aprofundir en properes recerques:

- la desafecció o desvinculació escolar té major prevalença entre les famílies i infants autòctons que no pas entre les noves famílies de nouvinguts que, alhora són les qui pateixen la privació severa més intensa i greu,
- la desafecció o desvinculació escolar dels fills està més associada a la intensitat del desànim i ansietat emocional de la llar (38% de problemàtiques quan el desànim és màxim i 28% quan el desànim és intermedi),
- i el desànim emocional preval més entre les dones, les famílies monoparentals i els adults en situació d'inactivitat laboral.

Per tal de copsar millor l'impacte de la pobresa i la privació en les trajectòries escolars dels infants i adolescents atesos per serveis socials, caldrien noves recerques amb metodologies qualitatives i també amb inter-operabilitat de dades escolars i educatives (composició social de l'escola, segregació escolar al barri, cobertura en beques-menjador, nivell de resultats de les escoles i els infants, accés al lleure educatiu, etc). Recordem que les problemàtiques dels infants són les detectades i declarades pels pares/mares informants i hi poden haver biaixos, tot i que les informants saben que, l'objectiu de l'enquesta era identificar les seves necessitats i condicions de vida per poder millorar l'atenció cap a les seves famílies i fills/es.

L'ESS-2016, inclou en la pregunta 55 del qüestionari una bateria d'indicadors centrats en la privació infantil que, de fet, replica la mateixa bateria d'indicadors que també es fa a l'ECV-2016. L'ECV l'aplica en les llars amb infants menors de 16 anys, mentre que l'ESS l'aplica a les llars amb infants i adolescents fins als 18 anys. Aquesta pregunta 55 en mostres generalistes com les de l'ECV no captura gaire bé la realitat dels infants perquè la mostra és sempre molt petita. En canvi, en cas de l'ESS-2016, el potencial de la pregunta per descriure privació infantil és molt més gran.

Per tal d'afinar l'anàlisi de la privació infantil en llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, hem construït una bateria de 17 indicadors que agrupa: a) 6 indicadors de la privació material severa (PMS) que pateix la llar; b) 2 indicadors de privació d'equipament domèstic de la llar (internet i ordinador) i c) 9 indicadors de privació infantil que recull la pregunta 55. Hem agrupat els 17 indicadors en 5 dimensions que abasten les principals categories de privació que resten o lesionen el desenvolupament dels infants:

- a) la protecció i la nutrició en la infància (amb 2 indicadors de PMS de la llar),
- b) la certesa i la seguretat en la infància (amb 4 indicadors de PMS de la llar),
- c) l'autoestima en la infància (amb 4 indicadors de la pregunta 55),
- d) el lleure, joc i esbarjo en la infància (amb 4 indicadors de la pregunta 55),
- e) la privació digital i d'accés a la cultura (amb 2 indicadors d'equipament domèstic de la llar i 1 indicador de la pregunta 55).

La taula 10 presenta els percentatges de privació per tipus de llar en aquestes 5 dimensions. Primer cal destacar que s'hi registra un patró molt homogeni de privació sense que afecti gaire el tipus de llar (biparental, monoparental, amb més d'un nucli) i, per tant, aquesta no la podem considerar una variable discriminant.

Taula 10. Privacions vitals per tipus de llar amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Tipus de privacions vitals	Biparentals amb infants	Monoparentals amb infants	Més d'un nucli amb infants
Privacions que resten protecció i nutrició			
No poden mantenir l'habitatge càlid	57%	57%	61%
No dieta proteica cada dos dies	36%	34%	33%
Privacions que resten certesa, seguretat i llibertat de moviment			
No pot fer front a despeses inesperades	95%	94%	95%
No es poden permetre vacances	91%	91%	95%
No tenen ni es poden permetre vehicle propi	70%	89%	68%
Endarrerits en pagaments d'habitatge	66%	58%	70%
Privacions que resten autoestima			
Sense roba nova (que no sigui de segona mà)	64%	61%	63%
Sense poder sortir i convidar els amics	57%	54%	53%
Sense celebrar festes d'aniversari	52%	50%	51%
Sense dos parells de sabates adequades (o un parell adequat per tot l'any)	41%	37%	44%
Privacions que resten lleure, joc i esbarjo			
Sense tenir regularment activitats de lleure	57%	52%	63%
No poden fer sortides escolars de pagament	49%	48%	43%
Sense tenir bicicleta, patins i equips d'oci	43%	44%	45%
Sense joguines i jocs a casa	29%	26%	30%
Privació digital i d'accés a la cultura			
No tenen ni es poden permetre Internet	56%	47%	50%
No tenen ni es poden permetre ordinador	51%	48%	48%
Sense llibres adequats per la seva edat	28%	23%	30%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

La dimensió **protecció i nutrició en la infància** consta de dos indicadors: a) el de pobresa energètica o impossibilitat de mantenir càlid l'habitatge durant l'hivern ronda el 57-61% per tipus de llar i b) la privació d'una dieta proteica de carn o peix oscil·la entre el 33-36%. Creiem que aquesta primera dimensió és el pedestal bàsic i mínim que no queda garantit i exposa als infants a adversitats que condicionen el seu desenvolupament físic i emocional. La insuficient cobertura i difícil tramitació de les beques-menjador o dels ajuts per pobresa energètica encara deixen desemparats a un gran nombre d'infants de les famílies amb problemàtiques de màxima complexitat ateses per serveis socials. Així queda compromès el seu dret a estar protegits d'inclemències com el fred a l'hivern i el seu dret a una dieta proteica que els ajudi a créixer de forma saludable.

La segona dimensió **certesa i seguretat en la infància** està formada per quatre indicadors que descriuen el clima de seguretat i tranquil·litat econòmica de la llar sense ensurts angoixants i amb llibertat de moviments per poder viatjar i sortir de la ciutat i del barri. La impossibilitat de fer front a despeses imprevistes oscil·la entre el 94-96% per tipus de llar, així com la impossibilitat de fer vacances. En canvi, en l'endarreriment de factures de l'habitatge és on trobem més dispersió amb un 71% que afecta a les llars amb més d'un nucli, un 67% a les llars biparentals i un 59% a les llars monoparentals. Són, justament les llars monoparentals les que més excloses queden, sense possibilitat de tenir un cotxe propi (89%) enfront dels altres tipus de llar (68-70%), ressentint-se els seus fills d'una major fixació a la ciutat i amb menor llibertat efectiva de conèixer l'entorn i el fora-ciutat.

La tercera dimensió **autoestima en la infància** agrupa aquelles privacions relacionals que personifiquen els propis nens i nenes i que lesionen la seva auto-vàlua i la vàlua socialment atribuïda per l'entorn. Entre el 61-64% s'han de conformar a portar roba que es de segona mà, limitant una de les esferes més expressives i de llibertat electiva que tenen els infants i, especialment, els adolescents. Una altre limitació que coarta i restringeix la seva sociabilitat en igualtat de condicions a la resta de nens i nenes és la impossibilitat de poder sortir i convidar els amics, especialment entre les llars biparentals (57%) enfront les monoparentals (54%). Igual passa amb la privació de no poder celebrar festes d'aniversari i créixer sense sentir aquest ritual d'afectivitat del que queden exclosos el 50-52% dels infants enquestats en tots els tipus de llar.

Per últim, el 37% dels infants dels nuclis monoparentals i el 44% de les llars amb més d'un nucli, no disposen ni d'un parell adequat de sabates per tot l'any. Tots aquests indicadors de tipus material, simbòlic i de capital social acaben afectant i condicionant el desenvolupament afectiu i emocional dels infants, lesionant la seva autoestima i obrint pas a sentiments de vergonya i estigma per patir l'adversitat d'haver de créixer i socialitzar-se sota condicions de pobresa.

La quarta dimensió **lleure, joc i esbarjo en la infància** consta de 4 ítems i fa referència a l'aprenentatge i socialització no-formal (sortides escolars, casals, esplais i extra-escolars) i l'aprenentatge informal (jocs i esbarjo) que potencialment pot enriquir el temps de lleure dels infants. El 63% dels infants de llars amb més d'un nucli no tenen regularment activitats de lleure per un 57% en les llars biparentals i un 52% en les llars monoparentals. En paral·lel a aquesta elevada exclusió, trobem un 10% de les famílies amb infants que expliciten que no són activitats que necessitin els seus fills/es. No només és un senyal de l'austeritat i frugalitat de despeses forçada per la pobresa severa. També és un senyal de la transmissió inter-

generacional de la pobresa com a herència cultural assumida per un fill/a de la pobresa que va créixer sense aquest recurs i ara com a pare o mare adult/a també el nega als seus fills/es.

Els costos que representen les sortides i esdeveniments escolars de pagament són prohibitius pel 48-49% de les famílies biparentals i monoparentals. També hi trobem aquest segment del 8-10% de pares i mares enquestats que no consideren les sortides escolars com a una necessitat. La privació de bicicletes, patins i equipament d'esports oscil·la entre el 43-45% i posa de relleu una exclusió que, encara és més dura, amb la privació de joguines pel 26-30% dels infants de les llars.

El temps de lleure és una esfera directa de desigualtat que accelera la bretxa d'avantatges i desavantatges cognitives, socialitzadores, i capacitadores en funció de la renda i capital cultural familiar (Putnam, 2015). Abans de la crisi (2007), el 26% dels infants estrangers del Raval feien colònies d'estiu i un 9% era assidu de casals i esplais (Fundació Tot Raval, 2007). L'Enquesta de Salut de Catalunya 2012 constata que, entre les classes més benestants -directius d'administració i empreses-, més d'un 80% dels seus fills fan activitats esportives i prop d'un 60% de lleure educatiu. Per empitjorar-ho, la compactació de la jornada escolar en els instituts públics afecta molt negativament als infants de l'ESO (12-16 anys) al quedar-se sense una oferta de lleure i activitats extra-escolars amb els centres tancats a les tardes. Al mateix temps, l'absència d'activitats de lleure a l'estiu impacta de forma negativa en la represa escolar del curs següent com posa de manifest l'estat de la recerca en el fenomen conegut com a *summer gap* ⁽¹⁰⁾.

La cinquena i última dimensió **privació digital i d'accés a la cultura en la infància** recull tres indicadors directes sobre el grau de privació de bens tan bàsics avui en dia com són: a) disposar de connexió a Internet, b) tenir un ordinador c) disposar de llibres adequats a la seva edat. En tots tres casos, les famílies biparentals presenten major privació que no pas les monoparentals. El 56% de les biparentals no tenen ni es poden permetre Internet a casa per un 47% entre les llars monoparentals. El 51% de les biparentals no tenen ni es poden permetre un ordinador per un 48% de les monoparentals. I el 28% de les biparentals no disposen de llibres adequats a les edats infants i adolescents per un 23% entre les monoparentals. Un altre cop, ens tornem a trobar amb un 8-10% de pares i mares que tampoc els consideren necessaris.

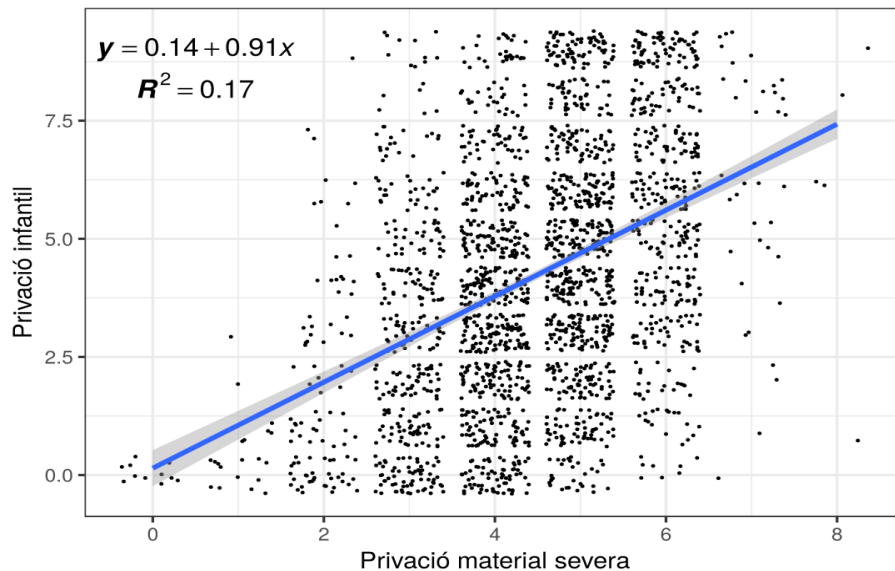
Fins quin punt la privació material de la llar (PMS) repercuteix en les dimensions específiques de la privació infantil (autoestima-lleure-accés digital)? Aquesta pregunta és molt rellevant atès que, en cas d'haver-hi correlació entre aquestes dues variables, suposaria que no hi ha desatenció per part dels pares i mares sinó que la privació familiar es mimetitza amb la privació infantil.

Tal i com es recull al gràfic 14, el valor explicatiu de la correlació entre les dues variables és de 0.41 i cada punt d'increment de la privació material severa (PMS) de la llar, suposa un punt d'increment de la privació infantil (calculada a partir dels 9 indicadors de autoestima-lleure-accés digital). Per tant, **les llars enquestades no agreugen la privació infantil de forma**

¹⁰ El 50% de l'escletxa d'aprenentatge entre infants d'alts i baixos nivells de renda quan comencen la secundària està relacionat amb la pèrdua d'aprenentatge durant l'estiu entre els nens pobres i desfavorits (Alexander et al., 2007).

voluntària ni desatenen els seus infants sinó que la privació s'ajusta en correspondència a un estat de penúria familiar severa que afecta a tots els seus membres.

Gràfic 14. Correlació entre la privació material severa (PMS) de les llars amb problemàtiques de màxima complexitat ateses pels serveis socials i les privacions vitals dels seus infants

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

En suma, hem comprovat en aquest capítol com la duresa de la privació material severa que pateix la família desencadena privacions en diferents esferes de la vida dels infants que resten protecció, certesa, autoestima i benestar als infants i adolescents. Són privacions vitals objectivades i informades pels seus progenitors que contesten a l'ESS-2016. Recordem que a l'Enquesta sobre el benestar infantil subjectiu de la infància a Barcelona (Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB), 2017) es constata que un 9% dels infants als barris de renda baixa de Barcelona estan poc o gens satisfets amb la vida que porten. L'ESS-2016 no pregunta pel benestar subjectiu dels infants però ateses les privacions vitals objectivades pels pares, futures recerques podrien esbrinar si els infants que creixen en la privació severa expressen prou resiliència per superar l'adversitat o si responen amb indefensió i forta insatisfacció vital. En tot cas, som del parer que la recerca social mai hauria d'acabar psico-patologitzant els infants com a casuístiques clíniques però sí que hauria de ser capaç d'il·lustrar quins mecanismes adaptatius o superadors i quins canals i agents externs poden ajudar a sortir als infants menys damnificats per una socialització que es produeix en un context familiar de privació severa.

8. Motius de visita als centres de serveis socials i recurs a entitats

Per tal de pal·liar les privacions i la segregació d'oportunitats que pateixen els seus fills respecte a la resta d'infants, les famílies visiten els centres municipals de serveis socials i les entitats socials i l'enquesta ens ho permet analitzar. Els centres municipals de serveis socials són visitats per un sol motiu que respon a una necessitat concreta per part de les famílies o bé són visitats per una combinació de necessitats en busca de resposta i assistència.

Les visites per un sol motiu són més freqüents entre les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat sense infants a càrrec (55%) i més infreqüents entre les famílies amb infants que exposen múltiples necessitats i motius. Les llars amb més d'un nucli amb infants són les més demandants de necessitats múltiples (76%), seguides de les famílies biparentals (72%) i, a més distància, de les monoparentals (66%).

Taula 11. Motius per visitar serveis socials segons tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Nombre motius de visita als serveis socials	Sense infants	Amb infants		
		Biparentals	Monoparentals	Més d'un nucli
Visita per un sol motiu	55%	28%	34%	24%
Visita per diferents motius	45%	72%	66%	76%
Tipus de motiu (multiresposta)				
▪ Ajuts i prestacions econòmiques	65%	76%	71%	72%
▪ Família i infants	7%	61%	58%	67%
▪ Habitatge	28%	40%	36%	40%
▪ Cerca de feina	19%	34%	29%	34%
▪ Gent gran i atenció a la dependència	38%	8%	14%	34%
▪ Aliments	3%	3%	2%	2%
▪ Violència de gènere	1%	--	3%	--
▪ Psicòleg	2%	1%	1%	--
▪ Salut	2%	1%	1%	--
▪ Serveis jurídics i tramitacions	1%	1%	1%	1%
▪ Altres	1%	1%	1%	1%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Els motius concrets per visitar els serveis socials són molt homogenis entre les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants a càrrec. En 1r lloc, destaca la demanda d'ajuts i prestacions econòmiques, més a les biparentals (76%) que a les monoparentals (71%). Cal tenir en compte que es tracta d'una pregunta multi-resposta.

El 2n motiu més citat és la cerca de recursos de família i infància, on hi ha més prevalença de les llars amb més d'un nucli (67%) enfront les monoparentals (58%). Aquest fet resulta contradictori amb el major desànim emocional que pateixen les monoparentals però és coherent amb la major càrrega de costos que tenen les llars amb més d'un nucli al tenir més fills, en contrast amb el 56% de fills únics que tenen les monoparentals. En tot cas, resulta sorprenent la baixa demanda de suport en temes de salut i psicològic que pot tractar-se d'una necessitat latent no expressada i/o atesa per la pròpia dinàmica d'atenció dels serveis socials.

Per les famílies amb infants, el 3r motiu més sol·licitat és en matèria d'habitatge (40%) essent menor en el cas monoparental (36%) que ja hem vist que són les que menys retards tenen en pagaments pendents de factures i lloguers respecte a les llars biparentals i amb més d'un nucli. Recordem que les llars monoparentals tenen la major taxa d'ocupats indefinits (15%) i la menor població en atur (42%) del conjunt de la mostra. Per aquesta raó, les llars monoparentals són les que menys al·ludeixen a la cerca de feina com a motiu per visitar els centres de serveis socials (29%) enfront dels altres tipus de llar amb infants (34%).

El 4rt motiu més freqüent per les famílies amb infants es refereix a suports per a la gent gran i ajuts a la dependència, amb menor incidència entre biparentals i monoparentals però que representa un 34% per les llars amb més d'un nucli atesa l'estructura de la seva llar amb avis. En canvi, per les llars sense infants, tal i com és esperable, aquest és el segon motiu de demanda (38%), després dels ajuts i prestacions econòmiques.

Finalment, hi trobem un seguit de demandes molt més minoritàries com són ajudes per aliments, suport per violència de gènere, assistència psicològica, problemes de salut i serveis jurídics i tramitacions. Destaca el cas de la violència de gènere com a motiu pel 3% de les famílies monoparentals.

La taula 12 separa els motius únics de visita i múltiples motius combinats segons condició laboral. Les visites als serveis socials per un sol motiu es distribueixen de forma força aleatòria entre les diferents condicions laborals, tot i que són més recurrents entre els ocupats indefinits (35%) que no pas els aturats (19%) o els inactius (28%). Quan es tracta d'un sol motiu, els ajuts econòmics i els suports a la família amb infants sumen el 83% de les demandes. En canvi, quan es tracta de visites per múltiples motius es posa de manifest la multidimensionalitat de la privació material severa donat que s'acut més freqüentment als serveis socials quant pitjor és la situació familiar. Els aturats van a serveis socials amb múltiples demandes en el 81% dels casos, els inactius hi van el 72%, els ocupats temporals i precaris el 75% i els ocupats indefinits ho fan menys (65%).

Taula 12. Visita a serveis socials de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants a càrrec, segons nombre de motius i condició laboral

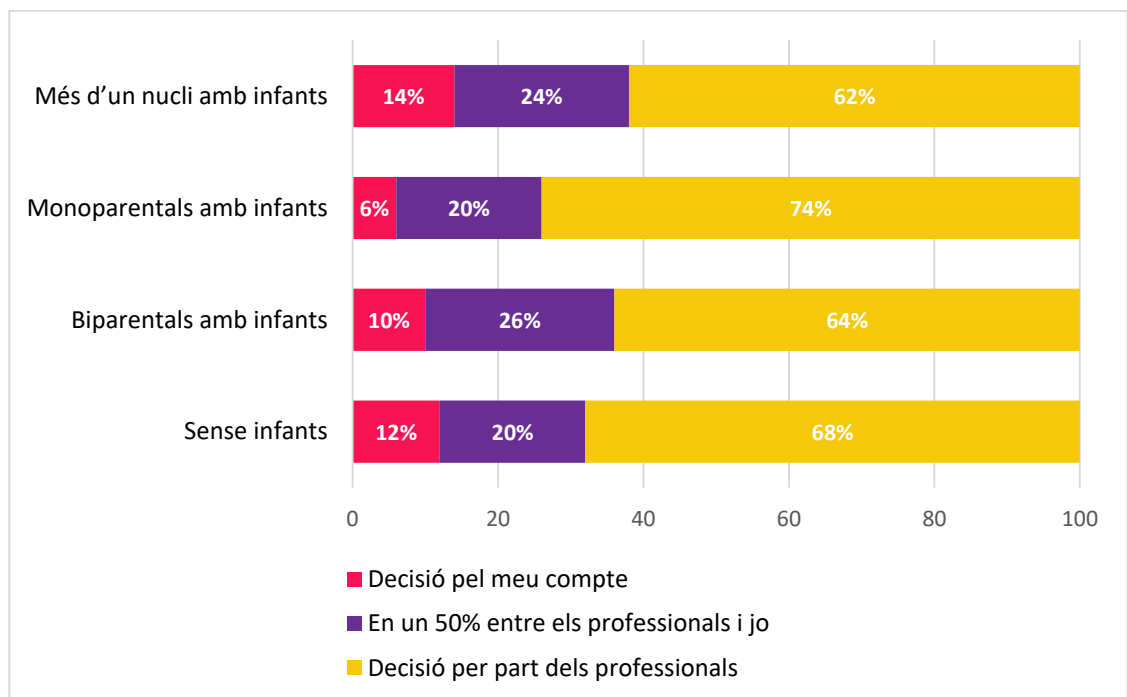
Condició laboral	Visita per un sol motiu	Visita per diferents motius
Aturat	19%	81%
Inactiu	28%	72%
Ocupat indefinit	35%	65%
Ocupat temporal	25%	75%
Ocupat sense contracte	25%	75%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Les dades manifesten una correspondència coherent i racional entre demandes justificades d'ajut i empitjorament de la situació familiar. Fins i tot quan creuem la condició pobre o no pobre de les famílies amb els motius de visita, aquelles situades per sota del llindar 60 de pobresa moderada s'apropen més a serveis socials per cerca de feina (46%) respecte als no pobres (30%). Per demanar ajuts i prestacions, les famílies en situació de pobresa monetària ho fan en el 87% dels casos i les no pobres en el 84%. Recordem que el 7,5% de les famílies amb infants viuen just per sobre del llindar 60 de pobresa i són tècnicament considerades com a no pobres.

Pel que fa al grau de participació de les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants a càrrec en les decisions sobre la resolució del seu cas o demanda, s'observa una major dependència de les famílies monoparentals amb un 74% que contesten que les decisions van ser plantejades pels professionals o bona part decidides per ells o que, com a usuaris, no van participar de la decisió. En canvi, entre les llars amb més d'un nucli aquesta forta dependència dels professionals es redueix fins el 62% i, alhora, un 14% contesta que va acabar de decidir pel seu compte. Les llars amb més d'un nucli són també les que puntuen de forma més moderada la qualitat dels professionals i del servei rebut, tal i com veurem més endavant.

Gràfic 15. Participació dels persones adultes amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials en les decisions del seu cas familiar

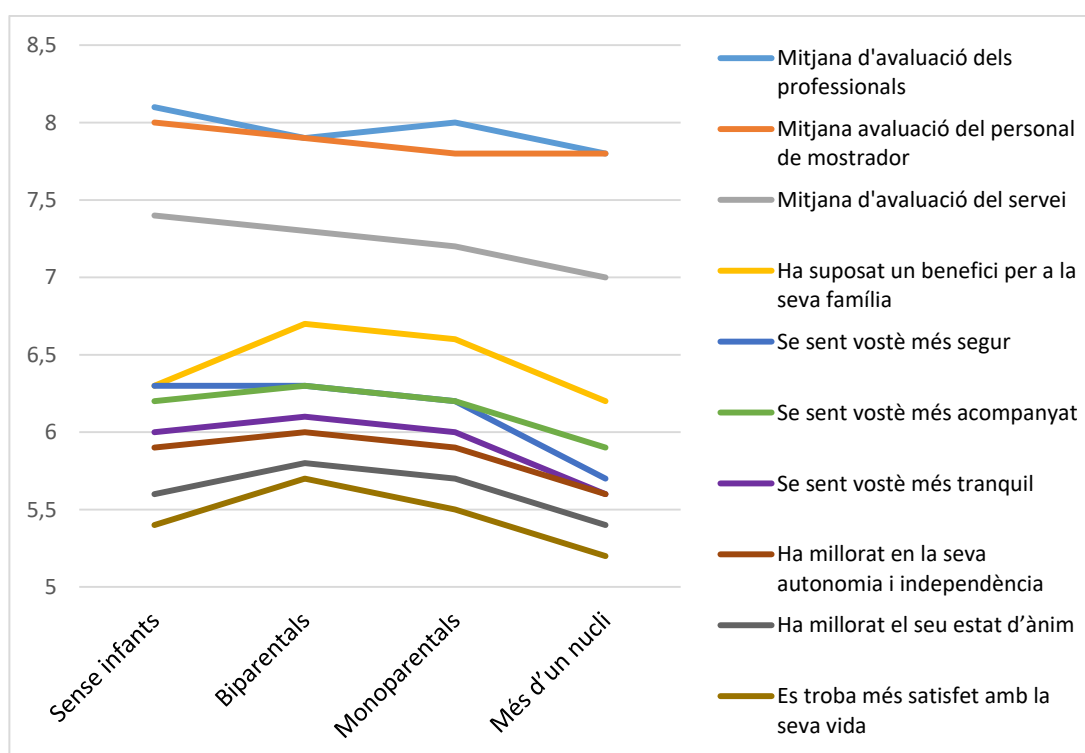
Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Les persones ateses avaluen als professionals amb un 8 en una escala del 0 al 10. En canvi, l'avaluació del servei rep una mica més del 7, essent més favorable en el cas de les llars sense infants (7,4) que en els cas de les monoparentals (7,2). Quan s'avaluen aspectes més qualitius les valoracions baixen en tots els tipus de llar, però menys en les llars biparentals. La millora de la pròpia autonomia, per exemple, és l'aspecte pitjor valorat amb un 5,2 per les llars amb més d'un nucli i un 5,5 per les llars monoparentals.

S'hi constata, doncs, un agraïment per la tasca i l'ajut ofert per serveis socials que, més aviat, té un caire material i econòmic per sortir del pas i garantir ajuts de curt termini. En canvi, els serveis socials no són tan ben valorats quan es tracta de sentir-se més apoderat, més capacitat o més autònom, segurament per la manca de programes i estratègies de seguiment i tutorització de les seves trajectòries vitals precàries. Crida l'atenció que es valori amb un 8 als professionals, però tan sols amb un 6,2 (més d'un nucli) o un 6,7 (biparentals) quan es pregunta si l'ajuda o atenció ha suposat un benefici per la seva família.

Les llars biparentals són les que millor valoren els aspectes qualitatius de l'atenció rebuda, però s'observa el mateix patró descendent de la resta de tipus de llars quan es pregunta si l'atenció ha suposat que es senti més segur, o més acompanyat o més apoderat amb autonomia personal. Tot i que les valoracions concedides mai freguen el 5 o el suspens, sí que denoten un model que respon a la demanda d'urgència material però té un modest impacte en la potenciació de les famílies com a subjectes reforçats amb ciutadania activa i apoderada. D'aquí les valoracions més modestes que donen als aspectes més qualitatius de l'avaluació del servei.

Gràfic 16. Avaluació dels serveis socials per tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Per complementar l'ajuda demandada a serveis socials, les llars de l'enquesta també acudeixen a entitats socials. És el cas del 72% de les famílies amb infants i, amb més moderació del 42% de les famílies sense infants. Càritas és l'entitat més visitada per la meitat de les llars amb o sense infants, seguida del Banc dels Aliments i de la Creu Roja. Alhora, les llars sense infants acudeixen a altres entitats en major proporció que les famílies amb infants. El 67% recorre a

una sola entitat social, el 27% declara haver anat a dues entitats, el 5% regularment demana ajuda fins a tres entitats i un 1% va a quatre entitats. Sobresurt el cas dels nascuts/des a Pakistan o a Hondures amb un 8% de famílies que demanen ajuda fins a tres entitats. En canvi, els nascuts a Barcelona, a la resta d'Espanya i al Marroc (que junts representen el 58% de tota la mostra) es mantenen en la freqüència mitjana de visites a entitats socials.

Taula 13. Demanda d'ajuda a entitats socials per tipus de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Demanda d'ajuda a Entitats Socials	Llars sense infants	Llars amb infants
Ha demanat ajuda a alguna entitat	42%	72%
Ha demanat ajuda a Càritas	51%	52%
Ha demanat ajuda al Banc d'Aliments	46%	47%
Ha demanat ajuda a Creu Roja	11%	24%
Ha demanat ajuda a altres entitats	26%	18%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

De nou ens tornem a trobar una gradació del nombre d'entitats visitades per la gravetat de la situació patida de pobresa (taula 14). Quant més intensa és la pobresa, més s'acut a un major nombre d'entitats socials. El 62% dels qui van a una entitat viuen en pobresa extrema per un 65% dels que van a dos entitats i un 72% dels que van a tres o més entitats. L'excepció, però lleu, són les llars no pobres amb un 8% que van a una única entitat i un altre 8% que van a tres o més entitats. Insistim en que totes les famílies amb infants pateixen privació material severa i la seva visita a les entitats els suposa un complement d'ajut per compensar i poder administrar millor els recursos escassos.

Taula 14. Nombre d'entitats socials on es sol·licita ajut segons situació de pobresa de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

	No pobre	Pobresa moderada (entre 60-40%)	Pobresa severa (entre 40-30%)	Pobresa extrema (30% o menys)	Total
Una entitat	8%	15%	15%	62%	100%
Dues entitats	6%	14%	15%	65%	100%
Tres entitats	8%	10%	10%	72%	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Els aliments, roba, vals de compra o ajuts per pagar factures que les famílies reben de les entitats socials representa una aportació que no es fàcil de quantificar i que l'enquesta ESS-2016 tampoc pregunta de forma específica, per a la qual cosa no podem saber si aquestes fonts d'ajuts privats combinats amb les prestacions i transferències assistencials públiques, són totes elles suficients com per sortir dels llindars de pobresa. En qualsevol cas, l'ajut benèfic és un matalàs amortidor de la penúria i l'urgència social que pateixen.

9. Transferències socials per sortir de la pobresa infantil a Catalunya i Espanya

La infància a Catalunya i a Espanya pateix d'una infra-protecció social que continua sense ser resolta. Segons dades d'Eurostat, la inversió en protecció social de famílies i infància el 2014 era, de mitjana europea del 2,4% del PIB mentre que per Espanya representava tan sols l'1,3% del PIB. Segons les dades d'Idescat, la inversió per Catalunya suposava el 0,8% del seu PIB. És a dir, Catalunya inverteix un 67% menys que la mitjana europea en protecció social de famílies i infància malgrat haver estat un dels països més afectats per la Gran Recessió i el sisè país amb majors retallades del pressupost públic en educació de la Unió Europea (Martínez-Celorrio, 2016).

Catalunya i Espanya comparteixen un règim mediterrani de benestar caracteritzat pel gran pes de les famílies com a proveïdores de benestar en esferes no cobertes per un universalisme que és fragmentari i incomplet, deixant a mans del mercat i/o de les famílies necessitats vitals com l'atenció a la petita infància, la dependència, els treballs de cura o l'emancipació juvenil. El model català i espanyol combinen l'esquema universalista (educació, sanitat i pensions) amb prestacions contributives de tipus bismarckià (seguretat social) protegint, en especial, les trajectòries laborals estables i de llarga cotització (Martínez-Celorrio, 2015; Moreno, 2014; González, 2005; Lessenich, 1996).

Parlem d'un model de benestar que és garantista en la cobertura, però amb prestacions de quanties modestes tant en el cas de les prestacions de titularitat individual (prestacions per desocupació, jubilació, supervivència, malaltia, invalidesa i ajudes per a estudis) subjectes a cotització¹¹ com en les prestacions de titularitat de llar (prestacions familiars, ingressos d'assistència social i ajudes per habitatge) no subjectes a cotització.

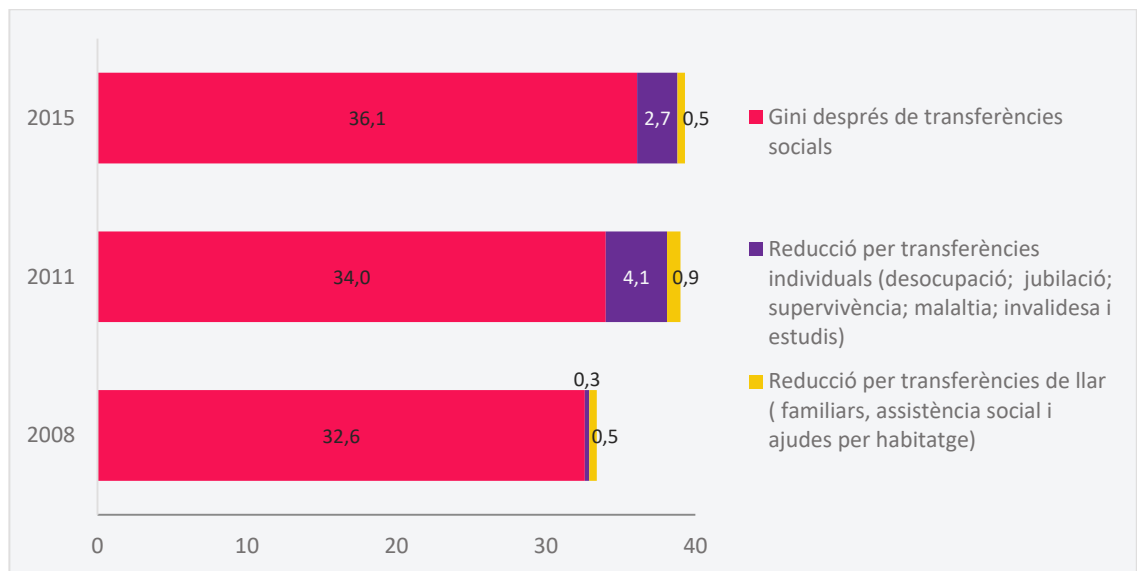
Marcos i Ubrich (2017) a partir de l'explotació que han fet de l'ECV-2016, destaquen que el 14% dels infants catalans es beneficia d'alguna forma de prestació, ajut o beca directa. S'hi ha d'afegir un 31% de familiars que conviuen en la mateixa llar i que reben prestacions d'atur, pensions i altres transferències socials individuals i de llar que depenen de diferents administracions. Degut al model mediterrani de benestar i les seves insuficiències, la capacitat de totes les transferències socials per reduir la desigualtat de renda en les llars on viuen infants menors de 18 anys és molt reduïda arreu d'Espanya i també a Catalunya (Marcos i Ubrich, 2017; Fernández, 2015; Martínez-Celorrio, 2015).

Tal i com està dissenyada la matriu de protecció social, són l'Estat i els governs autonòmics els qui tenen un major marge d'intervenció i de responsabilitat en reduir la desigualtat de renda i la pobresa familiar via transferències individuals o de llar en contrast amb el paper complementari i d'urgència que exerceixen els serveis socials bàsics dels municipis. Ho podem comprovar en el següent gràfic on la reducció de la desigualtat socioeconòmica entre llars amb infants es realitza, sobretot, i de forma discreta a partir de les transferències individuals subjectes a cotització, amb un mínim protagonisme de les transferències a la llar i

¹¹ Totes les transferències individuals estan subjectes a cotització, excepte les ajudes per estudis.

dels ajuts d'urgència social municipals. Cal recordar, com hem assenyalat a la introducció d'aquest informe que, si ens atensem a la forma com s'informen les dades d'ingressos, l'ESS-2016 no és una font útil per avaluar l'impacte de les ajudes d'urgència social municipal que s'adrecen a millorar les condicions de vida de la infància i l'adolescència- ni són objecte d'avaluació en aquest estudi.

Gràfic 17. Reducció de l'Índex Gini de desigualtat infantil a Catalunya per efecte de les transferències socials. 2008, 2011 i 2015

Font: Marcos i Ubrich (2017)

Al 2015 la desigualtat Gini¹² abans de totes les transferències socials és encara més alta (39,3) que al 2011 (39) i un 17% superior a l'índex Gini registrat al 2008 (32,6). És a dir, les famílies amb infants a Catalunya són molt més desiguals al 2015 respecte al 2008 i, a més, es va moderant la capacitat reductora de la desigualtat infantil que aportaven les prestacions d'atur donada la lenta recuperació econòmica i l'esgotament de les prestacions pels pares i mares aturats/des de llarga durada.

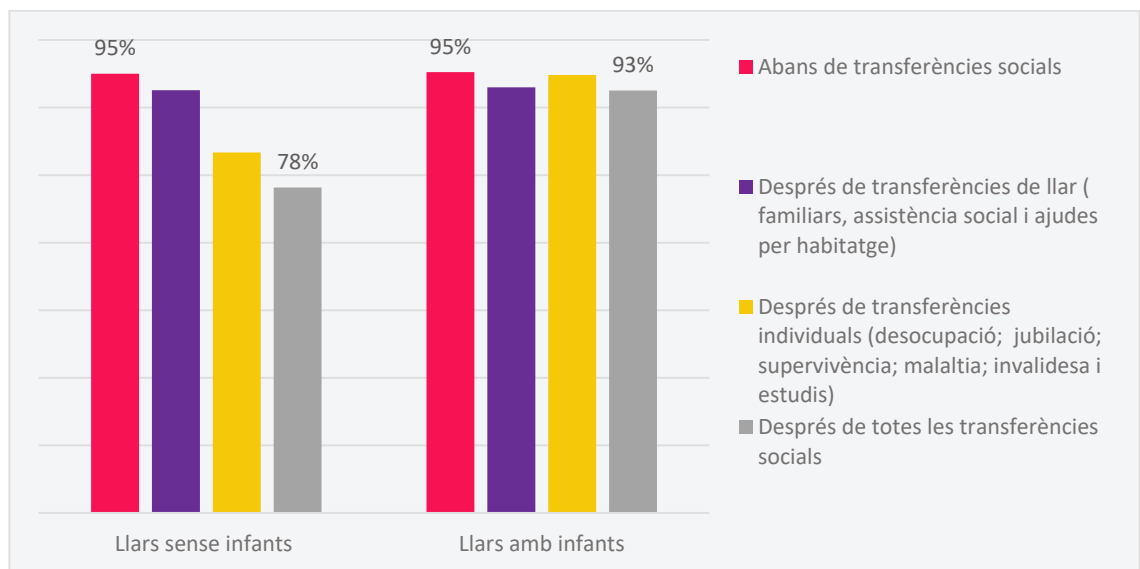
La pauta institucional de reducció de la desigualtat i la pobresa que ofereix el règim mediterrani de benestar (amb un paper massa subsidiari dels municipis) queda replicat i reproduït per la població enquestada a l'ESS-2016. Malgrat que les polítiques socials municipals fan de frontissa entre les prestacions de l'Estat del Benestar i la ciutadania més vulnerable i amb majors desavantatges, tenen poc marge per reduir les taxes de pobresa. En segon lloc, cal tenir molt en compte la severa adversitat que pateixen les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials enquestades a l'ESS-2016 i, en particular, les famílies amb infants. Recordem que les famílies biparentals registren una bretxa o intensitat de la pobresa del 66% i les monoparentals del 60%, distanciant-se molt del llinar que els permetria sortir de la pobresa.

¹² L'índex de Gini és una mesura de la desigualtat expressada com un nombre entre 0 i 1, on 0 es correspon amb la perfecta igualtat (tots els individus tenen els mateixos ingressos) i 1 es correspon amb la perfecta desigualtat (un individu acumula tots els ingressos i els altres cap). També es pot expressar en una escala 0-100, com està al gràfic.

El conjunt de transferències socials dels diferents nivells administratius de l'Estat del Benestar (Estat, autonomia i govern local en funció de la distribució de competències) redueixen només 2 punts la taxa de pobresa relativa entre les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, passant del 95% inicial abans de transferències¹³ (en el que només es comptabilitzen els ingressos propis) fins el 93%, després de comptabilitzar totes les transferències socials¹⁴.

En canvi, les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials sense infants, parteixen de la mateixa taxa de pobresa abans de transferències socials (95%), però tota la suma de prestacions (en especial, les transferències de titularitat individual) redueixen la pobresa en 17 punts fins arribar a una taxa del 78% de llars que es mantenen en la pobresa després de les transferències. Les famílies amb infants no es beneficien de transferències individuals per la seva cotització laboral més curta i precària i per l'esgotament de les prestacions d'atur, i la seva modesta reducció de la seva taxa de pobresa, cal atribuir-la a les transferències d'àmbit de la llar (prestacions familiars, ingressos d'assistència social i ajudes per habitatge) i als ajuts d'urgència social.

Gràfic 18. Taxa de pobresa moderada (lindar 60%) abans i després de les transferències socials, segons tipus de transferència i llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

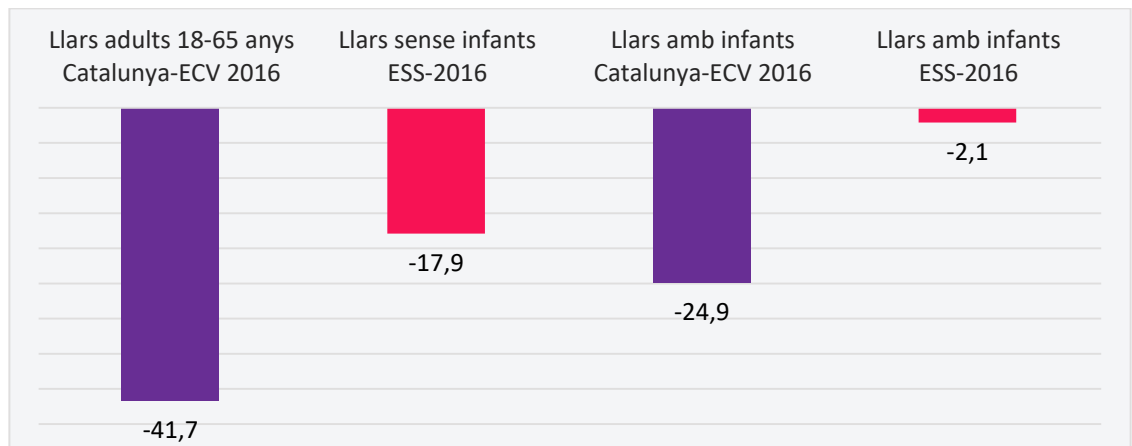
Les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials sense infants enquestades a l'ESS-2016, veuen reduïda la taxa de pobresa un 17,9%, però a força distància

¹³ La taxa de risc a la pobresa relativa abans de transferències socials és el percentatge de població amb ingressos anuals, sense comptar els ingressos procedents de prestacions públiques, per unitats de consum inferiors al llindar de pobresa de l'àmbit territorial de referència.

¹⁴ La taxa de risc a la pobresa relativa després de totes les transferències socials, calcula el percentatge de població amb ingressos anuals per unitats de consum inferiors al llindar de pobresa de l'àmbit territorial de referència un cop comptabilitzades les transferències de titularitat individual (prestacions per desocupació; prestacions per jubilació; prestacions per supervivència; prestacions per malaltia; prestacions per invalidesa i ajudes per estudis) com les de titularitat de llar (prestacions familiars, ingressos d'assistència social i ajudes per habitatge), com els ajuts d'urgència social des de les polítiques socials municipals.

del 41,7% de reducció entre les llars d'adults entre 18-65 anys de tot Catalunya degut a que aquests encara han tingut millors cotitzacions i prestacions més altes d'atur i de pensions ⁽¹⁵⁾. El mateix succeeix amb el conjunt de llars amb infants de Catalunya que redueixen un 24,9% la taxa de pobresa relativa enfront del 2,1% registrat per les llars amb infants enquestades a l'ESS-2016.

Gràfic 19. Reducció de la pobresa moderada (en %) per totes les transferències socials entre llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i llars de Catalunya. 2016

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona i IERMB (2017)

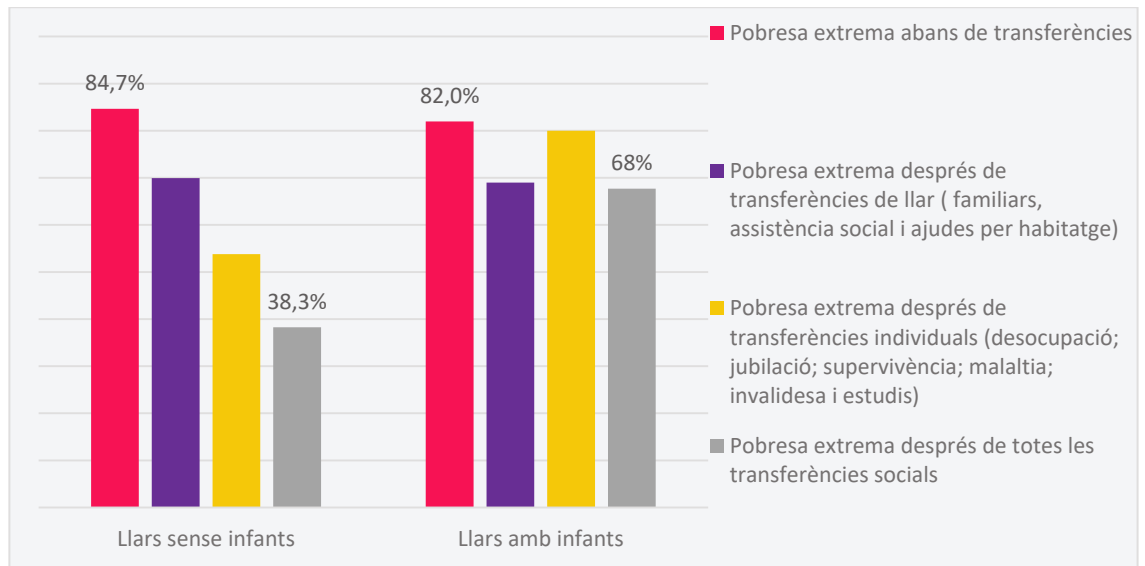
En canvi, la capacitat reductora de les transferències socials per reduir la pobresa extrema entre les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials presenta millors resultats. Els ingressos propis abans de transferències deixa en la pobresa severa al 82% d'aquestes famílies.. Després de totes les transferències socials la taxa de pobresa es redueix 14 punts fins quedar-se en una taxa del 68%. En aquest cas, les transferències d'àmbit de llar junt amb els ajust d'urgència social sí que intervenen com a remeis més eficaços contra la pobresa tot i que només sigui per reduir la intensitat de la pobresa.

Entre les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials sense infants a càrrec, la reducció de la pobresa extrema és de 46,4 punts gràcies al pes que tenen, sobretot, les pensions (gràfics 20 i 21). Ho podem veure més clarament si creuem per condició laboral i tenir o no infants a càrrec. El segment dels inactius sense infants és qui protagonitza una major reducció de la pobresa extrema (63,7 punts) que suposa un 72% de reducció. Els inactius amb infants es beneficien d'una reducció del 26% de la taxa de pobresa extrema després de totes les prestacions. Igual reducció gaudeixen els ocupats indefinits amb infants.

En canvi, la capacitat per sortir de la pobresa moderada és menys viable per les famílies amb infants (reduccions del 6 als 2 pp segons la condició laboral). La intensitat de la pobresa o distància del llindar de la pobresa relativa és massa elevada tenint en compte els seus baixos ingressos i les prestacions assistencials de poca quantia que reben com per sortir del fons del pou on sobreviuen.

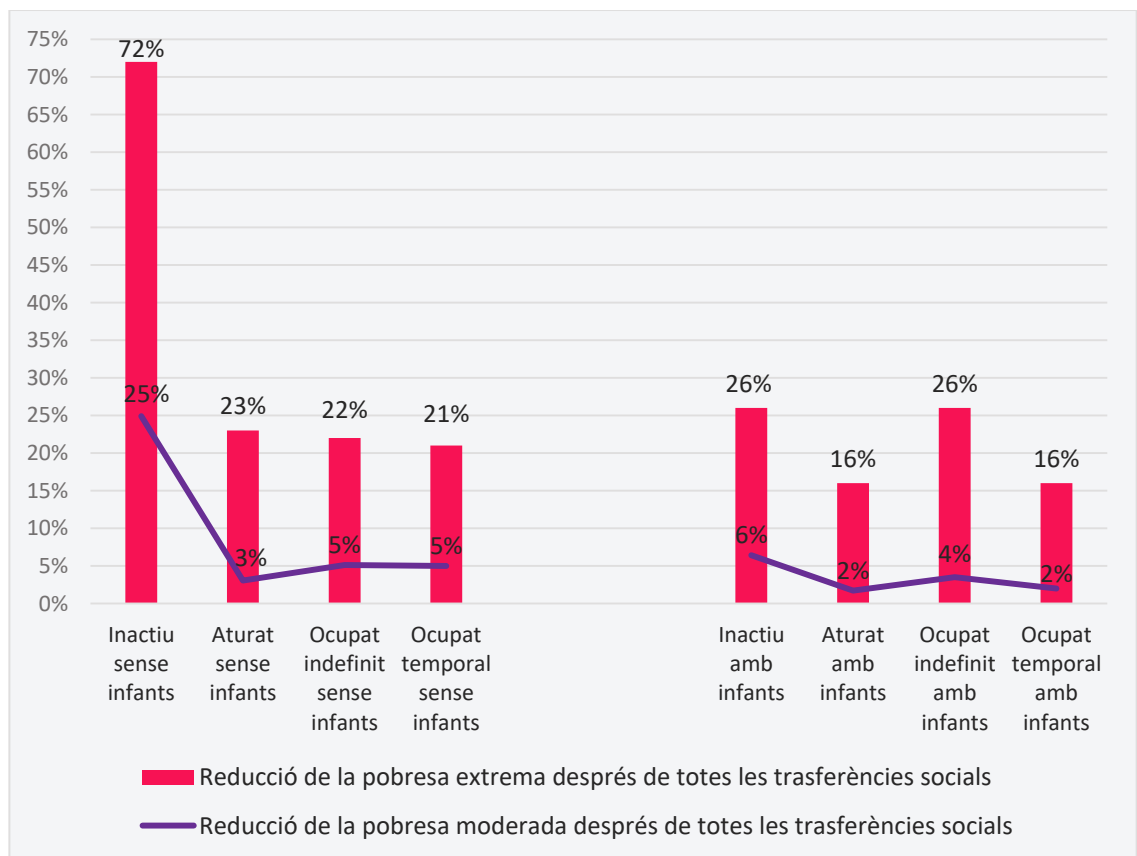
¹⁵ Cal tenir en compte que la submostra de llars sense infants està formada per un 46% d'adults i un 54% de majors de 65 anys conformant un grup no enterament pensionista o jubilat.

Gràfic 20. Taxes de pobresa extrema (lindar 30%) a les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials abans i després de les transferències socials

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Gràfic 21. Reducció de la pobresa moderada (60%) i extrema (30%) de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials (en %), segons condició laboral

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

En absència de potents polítiques incondicionals i universalistes d'infància, les baixes cotitzacions de les trajectòries laborals dels pares i mares enquestats els condemnen a ajuts de mínims. Recordem que el 76% d'ells formen part del proletariat de serveis i d'ocupacions no qualificades en el seu passat laboral i que el 45% està en situació d'atur, havent esgotat prestacions subjectes a cotització i amb altres transferències socials de quanties insuficients per treure'ls de la pobresa moderada. En canvi, resulta més viable sortir de la pobresa extrema amb l'esquema de prestacions modestes del nostre règim mediterrani de benestar.

Taula 15. Taxes de pobresa moderada (60%) i extrema (30%) de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat atesa pels serveis socials abans i després de transferències socials, segons condició laboral i tipus de llar

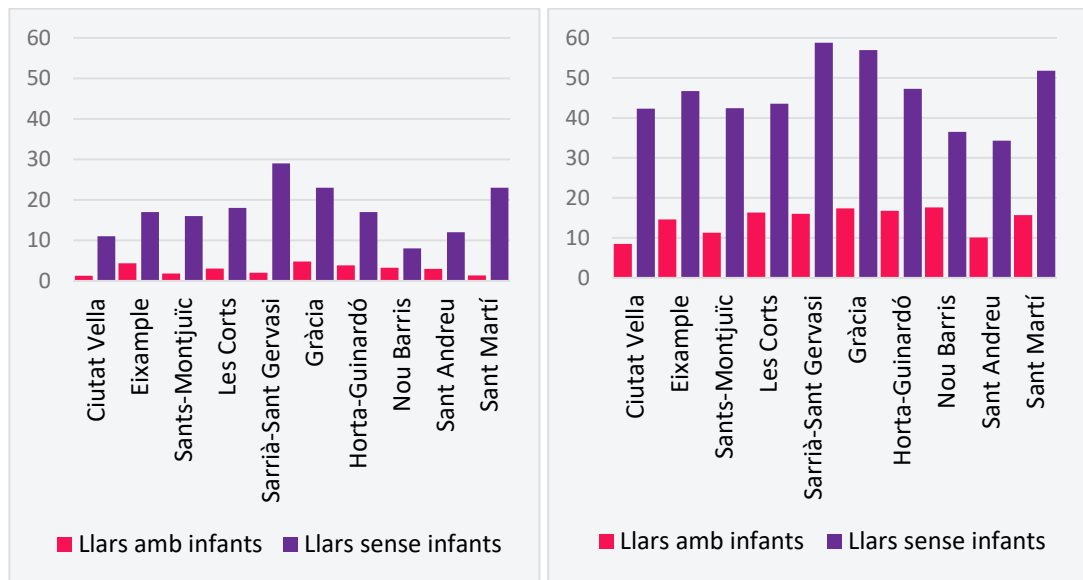
Taxa de pobresa moderada (llindar 60% mediana)					
Llars amb infants	Condició laboral	Pobresa moderada abans de transferències socials	Pobresa moderada després de transferències socials a la llar	Pobresa moderada després de transferències socials individuals	Pobresa moderada després de totes les transferències
No	Aturat	96%	94%	95%	92%
No	Inactiu	96%	93%	77%	71%
No	Indefinit	88%	86%	84%	83%
No	Precari	93%	90%	92%	88%
No	Sense contracte	82%	82%	82%	82%
Sí	Aturat	97%	96%	97%	95%
Sí	Inactiu	95%	91%	94%	89%
Sí	Indefinit	86%	83%	86%	83%
Sí	Precari	96%	94%	96%	94%
Sí	Sense contracte	99%	98%	99%	98%
Taxa de pobresa extrema (llindar 30% mediana)					
Llars amb infants	Condició laboral	Pobresa extrema abans de transferències socials	Pobresa extrema després de transferències socials a la llar	Pobresa extrema després de transferències socials individuals	Pobresa extrema després de totes les transferències
No	Aturat	84%	69%	81%	65%
No	Inactiu	87%	72%	40%	24%
No	Indefinit	60%	52%	55%	47%
No	Precari	81%	65%	80%	64%
No	Sense contracte	72%	43%	72%	43%
Sí	Aturat	87%	74%	87%	73%
Sí	Inactiu	84%	66%	81%	62%
Sí	Indefinit	59%	53%	58%	52%
Sí	Precari	77%	66%	76%	65%
Sí	Sense contracte	91%	80%	91%	79%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

La desigualtat en les cotitzacions de les trajectòries laborals explicaria la desigualtat per districtes de residència que observem en la capacitat reductora de la pobresa moderada i extrema. La màxima eficàcia reductora de la pobresa moderada la trobem entre les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials sense infants a càrrec dels districtes de Sarrià-Sant Gervasi, de Gràcia i de Sant Martí. Igual passa per reduir la pobresa extrema. Entre les famílies amb infants a càrrec, en canvi, no s'observa tanta dispersió entre districtes atès que, com ja hem vist depenen, sobretot, de les transferències de titularitat de llar i dels ajuts d'emergència social municipals i no pas de les prestacions de titularitat individual subjectes a la cotització.

Gràfic 22. Reducció de les taxes de pobresa moderada i extrema (en %) entre les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, segons districtes de Barcelona

Reducció de la pobresa moderada (lindar 60%) Reducció de la pobresa extrema (lindar 30%)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

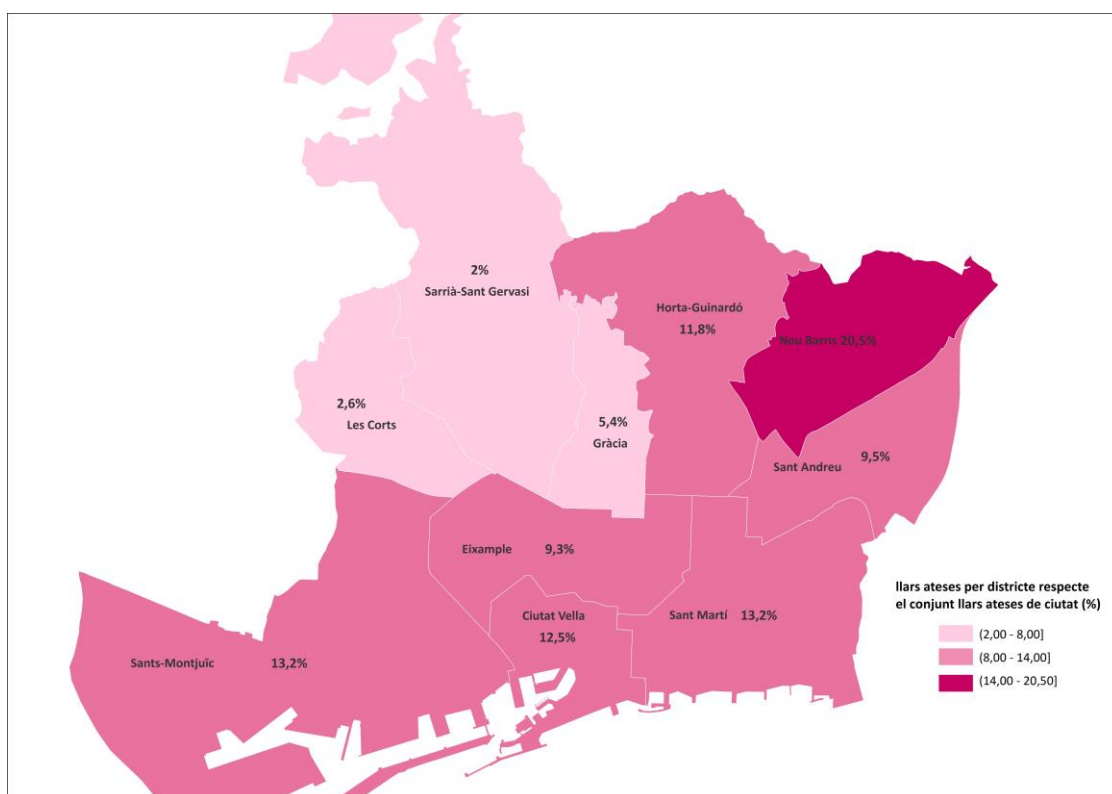
Per últim, crida l'atenció el cas de les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i residents a Ciutat Vella que pateixen la reducció més baixa de la taxa de pobresa extrema de tota la ciutat (8,4 punts) en contrast amb els 16 punts de reducció que s'observen en la major part de districtes (exceptuant Sant Andreu amb 10 punts de reducció i Sants-Montjuïc amb 11 punts menys). L'excepcionalitat de Ciutat Vella pot reflectir la major presència de famílies immigrants molt pobres i en exclusió social, molt més dependents de les prestacions de llar que la resta de famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials de la resta de la ciutat amb un major impacte de les transferències de titularitat individual per les que han cotitzat.

10. Mapes de l'atenció a famílies amb infants als centres de serveis socials de Barcelona

Per acabar amb l'anàlisi de dades de l'enquesta, farem una mirada territorial per districtes. Un patró característic és la *lleopardització* de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb fills menors d'edat a càrrec per tota la ciutat.

La distribució relativa de les famílies de l'ESS-2016 amb infants està encapçalada per la major concentració de casos al districte de Nou Barris (20,3% del total de la ciutat). Un segon conglomerat està format per Sants-Montjuïc (amb el 13,2% dels casos), Sant Martí (13,2%), Ciutat Vella (12,5%), Horta-Guinardó (11,8%), Sant Andreu (9,5%) i Eixample (9,3%). Una tercera àrea de menor pes relatiu està formada per Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts i Gràcia però que tampoc estan exemptes de famílies amb infants ateses pels serveis socials.

Gràfic 23. Distribució relativa de les llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials amb fills a càrrec sobre el total de llars enquestades a l'ESS-2016

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Taula 16. Percentatge de llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials sobre el total de llars de l'ESS-2016, a cada districte i sobre el conjunt de la ciutat

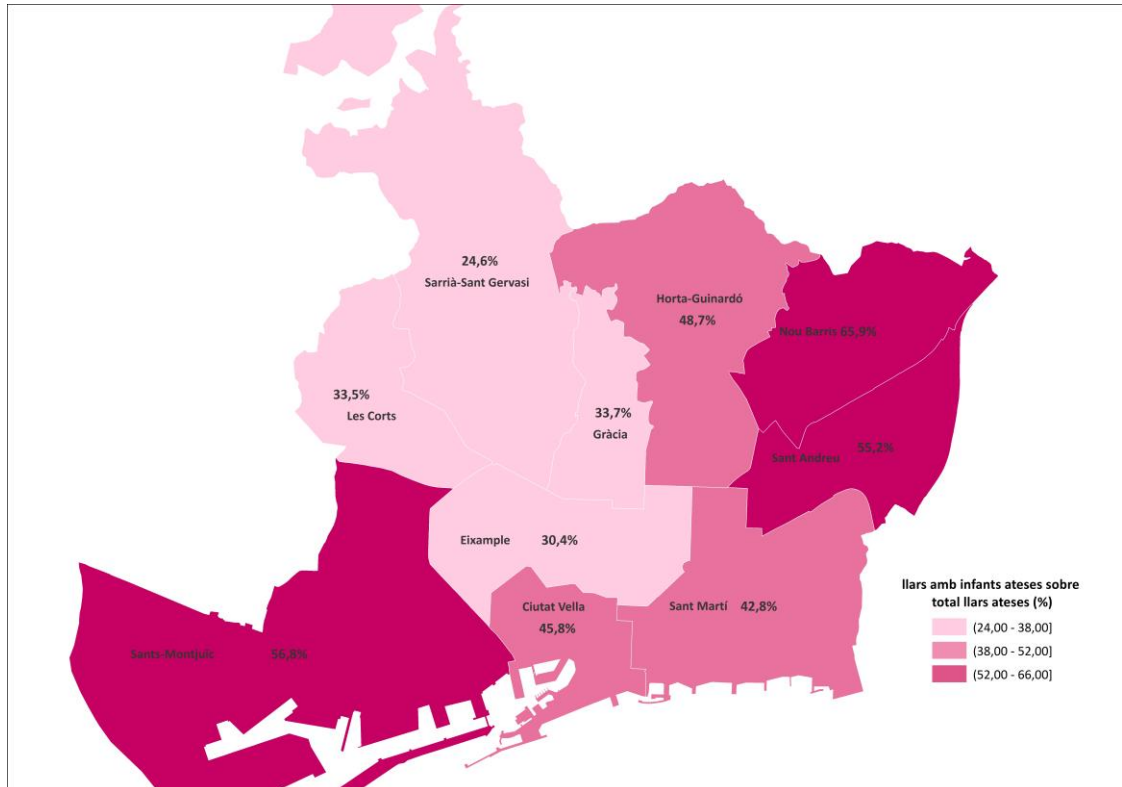
	Pes de les llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials (Districtes – gràfic 24)	Pes de les llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials (Barcelona- gràfic 23)
Nou Barris	65,9 %	20,5 %
Sants-Montjuïc	56,8 %	13,2 %
Sant Andreu	55,2 %	9,5 %
Horta-Guinardó	48,7 %	11,8 %
BARCELONA	46,2 %	100 %
Ciutat Vella	45,8 %	12,5 %
Sant Martí	42,8 %	13,2 %
Gràcia	33,7 %	5,4 %
Les Corts	33,5 %	2,6 %
Eixample	30,4 %	9,3 %
Sarrià-Sant Gervasi	24,6 %	2,0 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Si fem el recompte del pes que representen les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials sobre el total de casos enquestats en els districtes, n'obtidrem una nova mirada:

El 46,2% de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels Centres de Serveis Socials de Barcelona tenen algun fill menor de 18 anys a càrrec. Tanmateix aquest percentatge varia en funció dels barris i districtes. Hi ha 4 districtes amb una major incidència de les famílies amb infants com són Nou Barris (65,9%), Sants-Montjuïc (56,8%), Sant Andreu (55,2%) i Horta-Guinardó (48,7%). El districte de Ciutat Vella (45,8%) té una incidència de famílies amb infants sobre el total de casos amb problemàtiques d'extrema complexitat atesos per serveis socials que es situa just en la mitjana de la ciutat, tot i que els barris de Raval Sud (55%) i Raval Nord (52%) la superen.

Gràfic 24. Taxa de famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials sobre el total de llars de l'ESS-2016, per districte de Barcelona

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

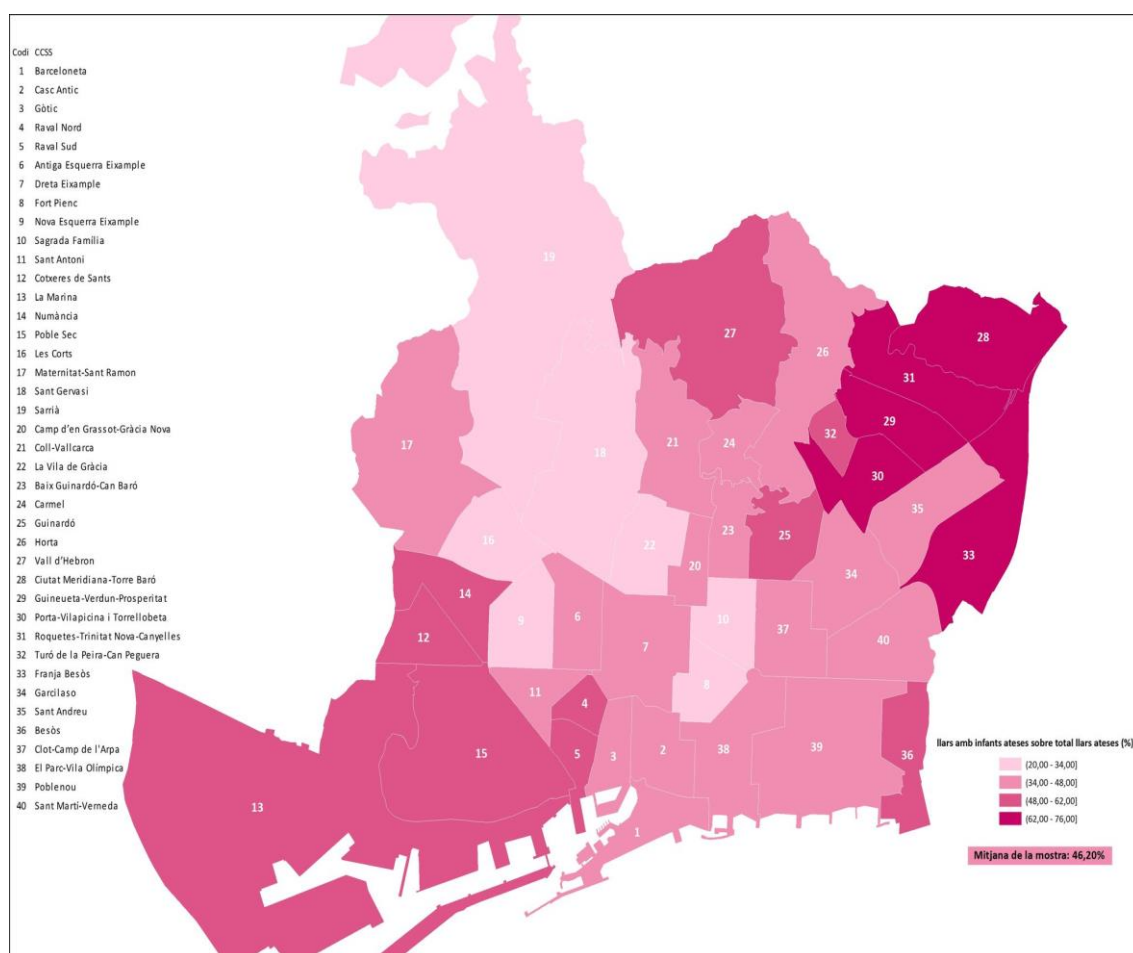
En tot cas, descomptant Sarrià-Sant Gervasi, cap districte baixa d'una incidència del 30% de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants ateses per serveis socials. És una dada que assenyalava la dispersió d'aquestes famílies per tota la ciutat sense que quedin concentrades o restringides a determinats districtes ni exclusivament en els de menor renda o de composició tradicionalment obrera. Parlem, doncs, d'un fenomen de *lleopardització* de la pobresa infantil més transversal a tota la ciutat del que es pensa i es percep en l'imaginari quotidià. Recordem que un 18% de les famílies amb infants són casos de descens social provinents de classes mitjanes o mitjanes-baixes.

Si desagreguem els casos pels 40 centres de serveis socials de la ciutat (CSS) el gràfic 25 ens mostra una incidència màxima de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb infants a càrrec sobre el total de casos atesos per serveis socials en determinades àrees bàsiques d'atenció social. Representen els barris-diana de major prioritat des d'una perspectiva d'infància i ells sols ja sumen el 30% de totes les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb infants de l'ESS-2016. Es tracta dels següents centres de serveis socials:

- CSS Franja Besòs (75% dels casos atesos són famílies amb infants),
- CSS Ciutat Meridiana-Torre Baró (amb un 72%),
- CCS Roquetes-Trinitat (amb un 66%),
- CSS Porta-Villapicina (amb un 65%),
- CSS Guineueta-Verdun-Prosperitat (amb un 63%),
- CSS Poble Sec (amb un 61%) i
- CSS Turó de la Peira-Can Peguera (amb un 61%).

Un segon grup el conformen la resta de centres de serveis socials que es situen per sobre de la mitjana de la ciutat en incidència però a major distància del primer grup. Es tracta dels CSS La Marina (55.9 %), CSS Cotxeres de Sants (55.7 %), CSS Vall d'Hebron (55.6 %), CSS Raval Sud (55.4 %), CSS Guinardó (52.7 %), CSS Raval Nord (52.1 %), CSS Numància (51.6 %), CSS Besòs (51.3 %), CSS Sant Andreu (47.4 %), CSS Horta (47 %) i CSS Carmel (46.4 %). També sumen el 31% de tots els casos de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb infants. En la resta de centres de serveis socials, la incidència relativa dels casos de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb fills sobre el total de casos atesos es situa per sota de la mitjana de la ciutat però sumen el 39% de tots els casos de l'ESS-2016, donant una idea de la *lleopardització* i presència de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat amb fills a tota la ciutat.

Gràfic 25. Taxa de llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, sobre el total de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels 40 centres de serveis socials de Barcelona

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

Taula 17. Taxa i nombre de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants a càrrec ateses pels serveis socials, sobre el total de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels 40 centres de serveis socials de Barcelona

	Centres de Serveis Socials - CSS	% de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants ateses pels serveis socials, sobre total de llars ateses als CSS (CSS – gràfic 25)	Número de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants ateses als CSS
Màxima incidència	CSS Franja Besòs	75.3 %	146
	CSS Ciutat Meridiana-Torre Baró	71.9 %	141
	CSS Roquetes-Trinitat	66.4 %	154
	CSS Porta-Villapicina	65.3 %	111
	CSS Guineueta-Verdun-Prosperitat	62.8 %	135
	CSS Poble Sec	61.3 %	122
	CSS Turó de la Peira-Can Peguera	61.3 %	84
Elevada incidència	CSS La Marina	55.9 %	114
	CSS Cotxeres de Sants	55.7 %	97
	CSS Vall d'Hebron	55.6 %	40
	CSS Raval Sud	55.4 %	112
	CSS Guinardó	52.7 %	87
	CSS Raval Nord	52.1 %	101
	CSS Numància	51.6 %	65
	CSS Besòs	51.3 %	96
	CSS Sant Andreu	47.4 %	63
	CSS Horta	47 %	86
	CSS Carmel	46.4 %	96
	Mitjana de la mostra	46.2 %	3.057
Moderada incidència	CSS Baix Guinardó-Can Baró	45 %	49
	CSS Sant Martí-Verneda	43.4 %	108
	CSS Garcilaso	41.2 %	80
	CSS Maternitat-Sant Ramon	40.9 %	45
	CSS Casc Antic	40.4 %	80
	CSS El Parc-Vila Olímpica	40.2 %	35
	CSS Camp Grassot-Gràcia Nova	40 %	34

	CSS Poblenou	39.9 %	75
	CSS Clot-Camp de l'Arpa	39.7 %	92
Discreta incidència	CSS Barceloneta	38.4 %	58
	CSS Gòtic	38.2 %	34
	CSS Coll-Vallcarca	36.1 %	57
	CSS Antiga Esquerra Eixample	35.9 %	46
	CSS Dreta Eixample	35.7 %	41
	CSS Sant Antoni	34.3 %	62
Menor Incidència	CSS La Vila de Gràcia	30.6 %	77
	CSS Sagrada Família	30.4 %	51
	CSS Nova Esquerra Eixample	27.4 %	64
	CSS Les Corts	26.0 %	33
	CSS Sarrià	25.8 %	34
	CSS Sant Gervasi	24.3 %	28
	CSS Fort Pienc	21.4 %	24

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona

11. Conclusions: idees força i dades clau

1. L'ESS PERMET FER UN RETRAT INÈDIT DE LA POBLACIÓ QUE PATEIX LES PITJORS CONDICIONS DE VIDA A LA CIUTAT, TAMBÉ DELS INFANTS I ADOLESCENTS

L'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials (ESS-2016) és un instrument únic per fer un focus en les condicions de vida de la població més vulnerable de la ciutat (12.293 persones majors de 16 anys enquestades que informen sobre 6.623 llars) i, per extensió, també en les condicions de vida de la infància i l'adolescència més empobrida (enquestant a 3.059 llars amb infants que informen sobre 5.827 menors d'edat). Tot i que els resultats d'aquest informe no es poden inferir al conjunt de la població de la ciutat, mai abans havíem disposat d'una enquesta amb aquesta capacitat de focalització sobre les persones que estan en una situació més severa de vulnerabilitat social i suposa un gran instrument d'evidència i coneixement per la presa de decisions en matèria de drets socials i inclusió, per això recomanem tornar a capturar i aprofundir sobre les seves condicions de vida en futures recerques.

2. LES LLARS AMB INFANTS AMB PROBLEMÀTIQUES D'ALTA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS SÓN IMPORTANTS QUANTITATIVAMENT, FORMULEN MÉS DEMANDES QUE LES QUE NO TENEN INFANTS I ESTAN PRESENTS A TOTA LA CIUTAT, SI BÉ AMB DISPARITAT TERRITORIAL.

Les llars amb problemàtiques d'alta complexitat amb fills a càrrec ateses pels serveis socials, representen el 46% de les llars enquestades i són presents a tots els districtes de la ciutat, amb una incidència mínima del 30% a 9 dels 10 districtes de la ciutat. Tot i la gran dispersió dels casos atesos – lleopardització de la pobresa – persisteixen importants diferències entre territoris: 41 punts entre el màxim (el 66% de les llars són de Nou Barris) i el mínim (el 24,6% són de Sarrià-Sant Gervasi) i entre Centres de Serveis Socials: 54 punts entre el màxim (75% dels casos atesos al CSS Franja Besòs) i el mínim (21,4% dels casos al CSS Fort Pienc). L'alta incidència de famílies amb infants es dona especialment en 7 centres de serveis socials (dels 40 que hi ha a la ciutat), on suposen entre el 61 i el 75% dels casos (Franja Besòs, Ciutat Meridiana-Torre Baró, Roquetes-Trinitat, Porta-Villapicina, Guineueta-Verdun-Prosperitat, Poble Sec i Turó de la Peira-Can Peguera).

Les llars amb problemàtiques d'alta complexitat i fills menors d'edat a càrrec visiten els serveis socials per més d'un motiu amb més freqüència (55%) que les llars sense fills (45%). Les llars amb infants i més d'un nucli són les més demandants de necessitats múltiples (76%), seguides de les famílies biparentals (72%) i, a més distància, de les monoparentals (66%).

El principal motiu de visita per totes les llars (amb fills i sense) són les ajudes i prestacions econòmiques. El 2n motiu de demanda de les llars amb fills són ajudes específiques per la família i els infants i el 3r motiu és resoldre problemes d'habitatge.

El 4rt i darrer motiu destacat és el suport en la cerca de feina, en especial per les famílies biparentals (34%) per davant de les monoparentals (29%). Les dades manifesten una correspondència coherent i racional entre demandes justificades d'ajut i el grau d'empitjorament de la situació familiar.

3. TENIR INFANTS AGREUJA EL RISC DE PATIR POBRESA A TOTA LA POBLACIÓ EN GENERAL I, DE MANERA MÉS INTENSA EN SITUACIONS D'ALTA COMPLEXITAT SOCIAL ON EL RISC DE POBRESA SEGONS SI LES FAMÍLIES TENEN O NO INFANTS ÉS ENCARA MÉS ALT.

A Catalunya, tenir fills menors d'edat a càrrec és una variable que implica un major risc de patir pobresa: 23% de les llars amb fills menors a càrrec viuen sota el llindar de pobresa relativa (disposen de menys del 60% de la mediana dels ingressos de la població en general), mentre suposa el 14,9% entre les llars sense fills menors a càrrec viuen sota aquest llindar. El diferencial, per tenir o no fills menors a càrrec, és de 8,1 punts. Però tenir fills menors a càrrec en un context de problemàtiques d'alta complexitat social que requereix l'atenció dels serveis socials, fa que el risc de patir pobresa sigui encara més gran: 92,5% de les llars amb fills ateses per serveis socials viuen per sota del llindar de pobresa moderada, davant d'un 78,2% de les llars sense fills menors a càrrec. En aquest cas el diferencial per tenir o no fills menors a càrrec és de 14,3 punts. Per tant, tenir fills és una variable de risc en tots els contextos socials, però es converteix en variable d'"alt risc" en contextos d'especials dificultats socials. Si comparem els dos diferencials, el risc per les llars amb problemàtiques d'alta complexitat i infants és de prop del doble de les llars amb fills de la població en general.

4. EL DIFERENCIAL ENTRE LES TAXES DE POBRESA SEGONS SI LES FAMÍLIES ANALITZADES TENEN O NO INFANTS A CÀRREC ES DUPLICA AMB LA SEVERITAT DE LA POBRESA: DE 14 PUNTS DE DISTÀNCIA ENTRE AMB O SENSE INFANTS EN LA POBRESA MODERADA, ALS 29 EN EL CAS DE LA POBRESA EXTREMA

El 92,5% de les famílies amb infants en aquestes circumstàncies d'enorme complexitat social viuen sota el llindar de la pobresa moderada, però cal assenyalar que el 80,5% està sota el llindar de la pobresa severa (40% de la mediana dels ingressos) i el 67,7% sota el llindar de la pobresa extrema (menys del 30% de la mediana).

Aquesta magnitud era esperable per la pròpia definició del grup de població específic analitzat; ara bé, els diferencials entre els llindars de taxes de pobresa en funció de si la família té infants a càrrec o no en té són enormement significatius i es disparen en les formes més extremes de pobresa econòmica: mentre les taxes de pobresa moderada entre les famílies amb infants ateses i les que no en tenen presenten un diferencial de 14,3 punts (92,5% i 78,2%, respectivament), en el cas del llindar de la pobresa severa el diferencial incrementa i es distancia fins a 26,5 punts (80,5% i 54%, respectivament) i s'enfila fins a 29,4 punts percentuals en el cas del llindar de la pobresa extrema (67,7% i 38,3%, respectivament).

Entre les llars ateses, per cada fill o filla de més a la llar, el risc de patir pobresa moderada s'incrementa en 2,75 punts percentuals i el de pobresa severa creix una mitjana de 5,35 punts percentuals per cada nou fill/a a la llar.

5. EN LA PRIVACIÓ MATERIAL SEVERA DE LA LLAR TAMBÉ ÉS RELLEVANT EL FET DE TENIR INFANTS I ES DÓNA UNA ESTRETA CORRELACIÓ ENTRE LA PRIVACIÓ MATERIAL SEVERA DE LA LLAR I LA QUE PATEIXEN ELS INFANTS I ADOLESCENTS QUE HI VIUEN.

L'índex de privació material severa (definida segons 9 ítems de privació material: no pot fer front a despeses imprevistes -650€ al mes-; no pot anar de vacances; no tenen o no poden tenir automòbil; han tingut algun endarreriment en el pagament de factures; no pot mantenir l'habitatge a una temperatura adequada; no pot fer un àpat de carn-peix o pollastre cada dos dies; no tenen o no poden tenir rentadora; no tenen o no poden tenir televisor i no tenen o no poden tenir telèfon) per les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat, presenta un diferencial de 19 punts en funció de si les llars tenen infants o adolescents a càrrec o si no en tenen: és del 80% i 61% respectivament. Entre el 80% de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat i fills menors a càrrec, un 61% pateix pobresa material severa-moderada (entre 4 i 5 ítems de privació), i un 19% pateix pobresa material severa-màxima (amb 6 o més ítems dels 9 ítems de privació).

Cada punt percentual d'increment de la privació material severa de la llar, suposa un punt d'increment de la privació infantil. Per tant, els adults de les famílies amb infants i adolescents amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials no agreugen la privació infantil de forma voluntària ni desatenen els seus fills i filles, sinó que és clar que la privació infantil és una conseqüència coherent amb la privació material que pateix la llar de l'infant.

6. ELS EFECTES DE LA POBRESA SÓN TAMBÉ RELACIONALS: ES CONSTATA DESÀNIM I ANSIETAT ENTRE ELS ADULTS I RELACIONS MÉS PROBLEMÀTIQUES ENTRE ELS INFANTS I LA SEVA ESCOLA, EL SEU ENTORN I ELS SEUS IGUALS.

El 24% dels adults de llars amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants ateses pels serveis socials manifesta un índex màxim desànim i ansietat emocional, destacant les famílies monoparentals, per sobre dels altres tipus de llars. Els adults informants en situació d'inactivitat són els qui presenten més desànim emocional (31%) en contrast amb els que treballen (20%). Alhora, el desànim i ansietat emocional de mares i pares està significativament associat a la manifestació de problemes escolars en els seus fills i/o filles.

A pitjor índex de desànim emocional parental, més intensa és la relació problemàtica dels infants amb l'escola, l'entorn i els seus iguals. Amb un grau màxim de desànim parental, el percentatge de problemàtiques que afecten els seus fills puja fins el 38% (vuit punts més que la mitjana). No obstant, la desafecció o desvinculació escolar dels fills té major prevalença entre les famílies i infants autòctons que no pas entre les noves famílies de nouvinguts que, tanmateix, són les qui pateixen la privació severa més intensa i greu.

7. EL TREBALL REMUNERAT I EL FET DE NO PATIR BAIXA INTENSITAT LABORAL NO ÉS GARANTIA DE NO PATIR POBRESA I PRIVACIONS

No patir baixa intensitat laboral (un dels factors que té en compte l'indicador AROPE) no és garantia de no patir pobresa. El 37,2% de llars amb infants i amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials pateix pobresa monetària i privació material severa, però no baixa intensitat laboral. Les condicions de pobresa i privació s'expliquen per diverses variables: els baixos salaris i precarietat en l'actual mercat de treball, el nombre limitat de persones sustentadores (només el 4 % de les llars amb fills i filles menors d'edat a càrrec de l'ESS-2016 tenen 2 persones sustentadores), les dificultats d'inserir-se al mercat de treball (46% dels adults estan a l'atur), així com la sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge a la ciutat i, el modest impacte de les ajudes assistencials. Així, malgrat 1 de cada 3 llars analitzades no pateix baixa intensitat laboral, també es veuen afectades per condicions d'empobriment: el 98% de les llars amb infants analitzades viuen en situació de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE), el 92,5% per sota el llindar de la pobresa monetària moderada, el 67,7% per sota el llindar de la pobresa extrema (30% mediana) i el 80% viu en condicions de privació material severa.

En aquest sentit, és rellevant destacar també la dinàmica social de fragilització de més grups socials que ha comportat una diversificació dels perfils de famílies ateses pels serveis socials: el 18% de llars amb problemàtiques d'alta complexitat i infants ateses pels serveis socials, ocupaven posicions segures en el mercat de treball abans de ser ateses pels serveis socials (empresaris, professionals, empleats i obrers qualificats), mentre que només el 6% de les llars ateses respon als perfils tradicionals de l'exclusió social vinculada a la inactivitat laboral.

8. EL COST DE L'HABITATGE ÉS UN FACTOR CRÍTIC EN LES SITUACIONS DE POBRESA INFANTIL A LA CIUTAT

Els problemes de l'habitatge són un dels principals motius de visita als centres de serveis socials entre les famílies amb fills i filles enquestades a l'ESS-2016, a diferència de les que no tenen infants (40% i 28% respectivament). Entre les famílies amb infants tan sols el 14% són propietàries de l'habitatge, el 52% són llogateres a preus de mercat i el 19% llogateres a preus inferiors al mercat. Si ho comparem amb el conjunt de llars amb infants de la ciutat trobem que, entre les llars ateses pels serveis socials amb fills a càrrec, hi ha el doble de famílies llogateres i quatre vegades menys de famílies propietàries. Altres situacions de vulnerabilitat són el fet que el 5% de les famílies amb infants viuen en un habitatge ocupat i el 3% viuen en una habitació de lloguer. Del conjunt de famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials municipals el 4% tenen amenaça de desnonament o embargament.

Si ens fixem en la sobrecàrrega del cost de l'habitatge sobre el conjunt de l'economia familiar (es considera sobrecàrrega destinar-hi més del 40% dels ingressos totals de la llar), cal dir que afecta a prop de la meitat de les llars amb infants amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials que són propietàries del

seu habitatge i que aquesta taxa duplica la de les llars amb problemàtiques socials ateses que no tenen infants (47% i 22%, respectivament). Entre les famílies llogateres a preu de mercat amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, 3 de cada 4 pateixen sobrecàrrega pels costos de l'habitatge i són taxes similars tant si tenen com si no tenen infants (75% i 73%, respectivament) i 30 punts superiors a les del conjunt de la població llogatera a preu de mercat de la ciutat (43%) que, per sí sola, ja és de les més altes de la Unió Europea (la mitjana europea és del 28%).

Finalment cal destacar que la pobresa energètica (entesa com a impossibilitat de mantenir la llar a una temperatura adequada en temps d'hivern), afecta al 59% de les famílies amb problemàtiques d'alta complexitat i infants ateses pels serveis socials. El percentatge s'enfila fins al 62%, per les llars amb infants que viuen en règim de lloguer.

9. ELS ADULTS ESTRANGERS DE LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PER SERVEIS SOCIALS, PATEIXEN MÉS I MÉS SEVERES FORMES DE POBRESA I PRIVACIÓ QUE ELS AUTÒCTONS.

Entre les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses als centres de serveis socials amb infants, el 65% dels informants principals són nascuts a l'estranger. Són els adults estrangers els qui presenten una major taxa d'ocupació (35%) sobre els autòctons (23%) i una menor taxa d'atur (59%) sobre els nascuts a Espanya (69%). Per la qualitat de l'ocupació, els adults estrangers presenten major proporció d'ocupació indefinida (15%) que els autòctons (10%), però també més ocupació temporal (14%) en contrast amb els autòctons (10%) i el doble d'ocupació sense contracte (6%) respecte dels nascuts a Espanya. No obstant, les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials pateixen més pobresa i privació (i més severes) si són d'origen estranger que si són autòctones.

10. LES FAMÍLIES MONOPARENTALS SÓN MÉS FREQUENTS ENTRE LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'EXTREMA COMPLEXITAT ATESES PER SERVEIS SOCIALS, PERÒ LES BIPARENTALS PATEIXEN TAXES DE POBRESA MÉS SEVERES.

Tot i que les famílies monoparentals amb problemàtiques d'extrema complexitat són més freqüents en l'atenció dels serveis socials (52% del total) que les biparentals (42%) o de les de més d'un nucli (6%), les pitjors taxes de pobresa les pateixen les llars biparentals. Les famílies monoparentals se situen entre 3 i 9 punts percentuals per sota dels llindars de pobresa respecte a les famílies biparentals. Aquest fet s'explica perquè les famílies monoparentals presenten una millor situació laboral relativa (30% d'ocupats, la meitat dels quals són indefinits) i alhora són les que tenen menys fills de mitjana (56% tenen un sol fill/a respecte al 32% de les biparentals amb un sol fill/a). Les famílies biparentals, en canvi, tenen més persones residint a la llar i major pressió per aconseguir recursos i renda per sobreviure: la demanda de recursos econòmics

als serveis socials és 5 punts percentuals més freqüent entre les llars biparentals (76%) que entre les monoparentals (71%).

Les llars monoparentals se situen en un 91% de pobresa moderada i un 64% de pobresa extrema, mentre que les llars biparentals tenen unes taxes del 94% i del 73% respectivament. A més, són les llars biparentals amb infants les que tenen major taxa d'atur (49%) i la major taxa de baixa intensitat laboral (53%). També són les llars biparentals les que presenten la taxa més elevada d'intensitat de la pobresa sobre el llindar de pobresa relativa, sent la bretxa del 66% per les llars biparentals i del 60% en el cas de les monoparentals.

11. LES LLARS AMB PROBLEMÀTIQUES D'ALTA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS AMB FILLS O SENSE, ES MOSTREN MOLT SATISFETES AMB EL SUPORT REBUT PER LES PROFESSIONALS, PERÒ VALOREN MENYS POSITIVAMENT L'IMPACTE DEL SUPORT REBUT EN LA MILLORA DE LA SEVA AUTONOMIA, L'ESTAT D'ÀNIM I LA SATISFACCIÓ AMB LA VIDA

Les llars que acudeixen als centres de serveis socials se senten molt ben ateses pels i les professionals (els avaluen amb un 8 en una escala de 0 a 10), però la limitació – abastament analitzada – de les ajudes que els professionals es poden oferir i la sobrecàrrega habitual amb la que treballen (que limita els temps d'atenció) fan que, malgrat haver rebut l'atenció dels serveis socials, es mantinguin en situacions de dependència de les ajudes públiques i es manifestin amb estats d'ànim baixos i poca satisfacció amb la vida. La millora de la pròpia autonomia és, per exemple, l'ítem pitjor valorat amb un 5,2 per les llars amb més d'un nucli i un 5,5 per part de les llars monoparentals. També reben puntuacions baixes la millora de l'estat d'ànim o la satisfacció amb la vida després de l'atenció rebuda (5,6 i 5,4 respectivament).

12. LA CAPACITAT DE LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS A ESPANYA I CATALUNYA PER TREURE DE LA POBRESA A LES LLARS AMB INFANTS ÉS ESCASSA, PERÒ ENCARA HO ÉS MÉS EN EL CAS DE LES QUE AFRONTEN PROBLEMÀTIQUES DE MÀXIMA COMPLEXITAT ATESES PELS SERVEIS SOCIALS: NO LES TREUEN DE LA POBRESA, SINÓ QUE NOMÉS ACONSEGUEIXEN ALLEUGERIR-NE LA INTENSITAT.

És coneguda la baixa capacitat estructural de les transferències socials per reduir la pobresa per al conjunt de la població (i, en especial, per a la infància), tant de l'administració espanyola com catalana, a causa del model mediterrani de benestar, les seves insuficiències i el paper massa subsidiari dels municipis. Aquesta evidència es confirma també entre les llars amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials: mentre que un 17,9 % de la llars sense infants surten de la pobresa, en el cas de les llars amb infants només ho aconsegueix un 2,1 %.

Entre les llars amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials, el conjunt de transferències socials de les diferents administracions només tenen un impacte significatiu en la reducció de la intensitat de la pobresa, és a dir, reduint la taxa de pobresa extrema. Tot i així, quan parlem de llars amb infants, l'impacte és molt menor: baixa 46,4 punts percentuals la taxa de pobresa extrema per les llars

sense fills (d'un 84,7% al 38,3%), però es desploma a 14 punts quan hi ha fills menors d'edat a la llar (de 82% al 68%). Per explicar aquest diferencial cal fer esment al pes que tenen les pensions de jubilació i les prestacions d'atur vinculades a la prèvia cotització laboral. Les famílies amb problemàtiques d'alta complexitat i infants i adolescents a càrrec, amb adults més joves, han tingut menys trajectòria laboral i de cotització i són més dependents de les prestacions de l'àmbit de la llar i d'urgència social, que reben en quanties, que es demostren mínimes i insuficients per sortir de la pobresa.

Donada la poca eficàcia del conjunt de transferències socials públiques, per tal d'acabar de cobrir les necessitats més bàsiques, el 72% de les famílies amb infants ateses, també busquen el suport social i econòmic en entitats socials privades.

EN SÍNTESI

- 1) L'informe analitza els entorns familiars on creixen prop de 6.000 infants i adolescents que vivien en famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat social ateses per serveis socials a partir d'una font única per fer un retrat de les condicions vitals més severes de la ciutat el 2015-2016, l'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials. Els resultats són molt valuosos i no són extrapolable a la resta de població infantil en situacions de pobresa i exclusió social a Barcelona.
- 2) Les llars amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials i amb infants i adolescents a càrrec, suposen prop de la meitat d'aquesta població i, per tant, són molt importants quantitativament i presents a tots els districtes de la ciutat, si bé es amb alta incidència en 7 barris de la ciutat.
- 3) La comparativa de condicions de vida entre les llars amb i sense infants demostra abastament com el fet de tenir fills i filles menors d'edat a càrrec és una variable que agreuja significativament la situació i la intensitat de la pobresa i de les privacions materials de les famílies més vulnerables ateses pels serveis socials, molt més del que ja està demostrat per al conjunt de la població. Aquesta evidència, sovint coneguda i/o tinguda en compte, mereix reforçar l'atenció prioritària, diversificada i específica en les polítiques socials.
- 4) En l'actual context d'estagnació de la pobresa severa i la dinàmica de les desigualtats socials, és raonable pensar que les condicions de privació dels prop de 6.000 infants i adolescents de les llars enquestades el 2016, segueixen donant-se a la ciutat, si bé no se'n pot estimar l'abast. Aquestes circumstàncies vitals cal recordar que, a més d'afectar al benestar present dels nens i nenes té impactes negatius també sobre les seves trajectòries vitals i sobre la cohesió social.
- 5) Tenint en compte l'escàs impacte de les transferències socials per reduir les taxes de pobresa infantil a Espanya, Catalunya i Barcelona, és imprescindible blindar les escasses ajudes econòmiques que existeixen i redissenyar i articular-ne el conjunt de prestacions econòmiques de totes les administracions responsables per tal que prioritzin i ponderin adequadament el fet de tenir infants i adolescents a la família.

12. Reptes davant la pobresa infantil

12.1 Estagnació de la pobresa infantil més persistent en un context de reducció de la seva incidència

A Catalunya entre 2008-2015 la renda del primer quintil d'ingressos de les famílies amb infants (el 20% més pobre) va patir un descens del 31% mentre la resta de quintils de renda van patir un decrement del 7% (Marcos i Ubrich, 2017). A partir del 2015 s'inicia un nou cicle de lenta recuperació de l'ocupació i dels salaris amb el creixement d'un 3,4% del PIB de la ciutat de Barcelona. La recuperació ha fet que el llindar monetari de pobresa relativa a Espanya i Catalunya s'hagi incrementat, deixant atrapats en condició de pobresa a moltes famílies que acumulen atur de llarga durada o salaris baixos mentre els preus de bens bàsics han tornat a incrementar-se. No obstant, el retrat de Barcelona de 2015-2016 mostra que **la recuperació econòmica incipient no beneficia el segment de famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses per serveis socials, que afronten condicions de vida de severa privació**. Ja hem vist al llarg de l'informe que per cada fill/a que es tingui, el risc de patir pobresa moderada s'incrementa 2,75 punts i el risc de pobresa extrema s'incrementa una mitjana de 5,35 punts percentuals entre aquestes famílies.

En paral·lel, i atenent-nos a les últimes dades disponibles (IERMB, 2017), **la taxa de pobresa infantil moderada entre els menors de 16 anys en l'àmbit metropolità s'ha vist reduïda significativament: mentre que el 2011 era del 23%, cinc anys després, el 2016 ha caigut fins al 18,2%**. La simultània recuperació de l'ocupació i de les rendes familiars ha coincidit amb un fenomen persistent d'expulsió de famílies joves de la ciutat de Barcelona cap a l'àrea metropolitana pels alts preus del lloguer en processos de gentrificació que són complexos de revertir i encara més des de la política municipal, que no disposa de prou marges legals d'actuació ni de recursos suficients per frenar el fenomen.

De tal manera que, en el context català i metropolità de Barcelona, estem davant d'un **fenomen d'estagnació de la pobresa infantil on coexisteix la reducció de la seva taxa d'incidència amb l'enduriment i persistència dels seus efectes sobre famílies amb infants i adolescents que es veuen cada cop més atrapades en un cercle tancat de precarietat laboral i atur, ingressos insuficients i privació material severa**.

Quedar-se enrere respecte a la corrent principal que eleva el seu nivell de riquesa i benestar suposa un augment de les desigualtats entre els infants i tot un exemple de segregació d'oportunitats. **Al 2015 a Catalunya la bretxa de desigualtat infantil mesurada per Gini encara és 3,5 punts superior a la de 2008 abans de la recessió**. Per tant, l'estagnació corre el risc de normalitzar i naturalitzar una major bretxa de desigualtat entre els infants a més d'enfonsar en un cercle tancat a les capes socials més desfavorides i en oberta segregació d'oportunitats vitals dels infants que viuen en pobresa respecte la resta d'infants de la ciutat.

Lluitar contra l'estagnació de la pobresa infantil i la seva persistència requereix adoptar la perspectiva de drets de la infància (figura 4). Per això cal invocar les obligacions de les

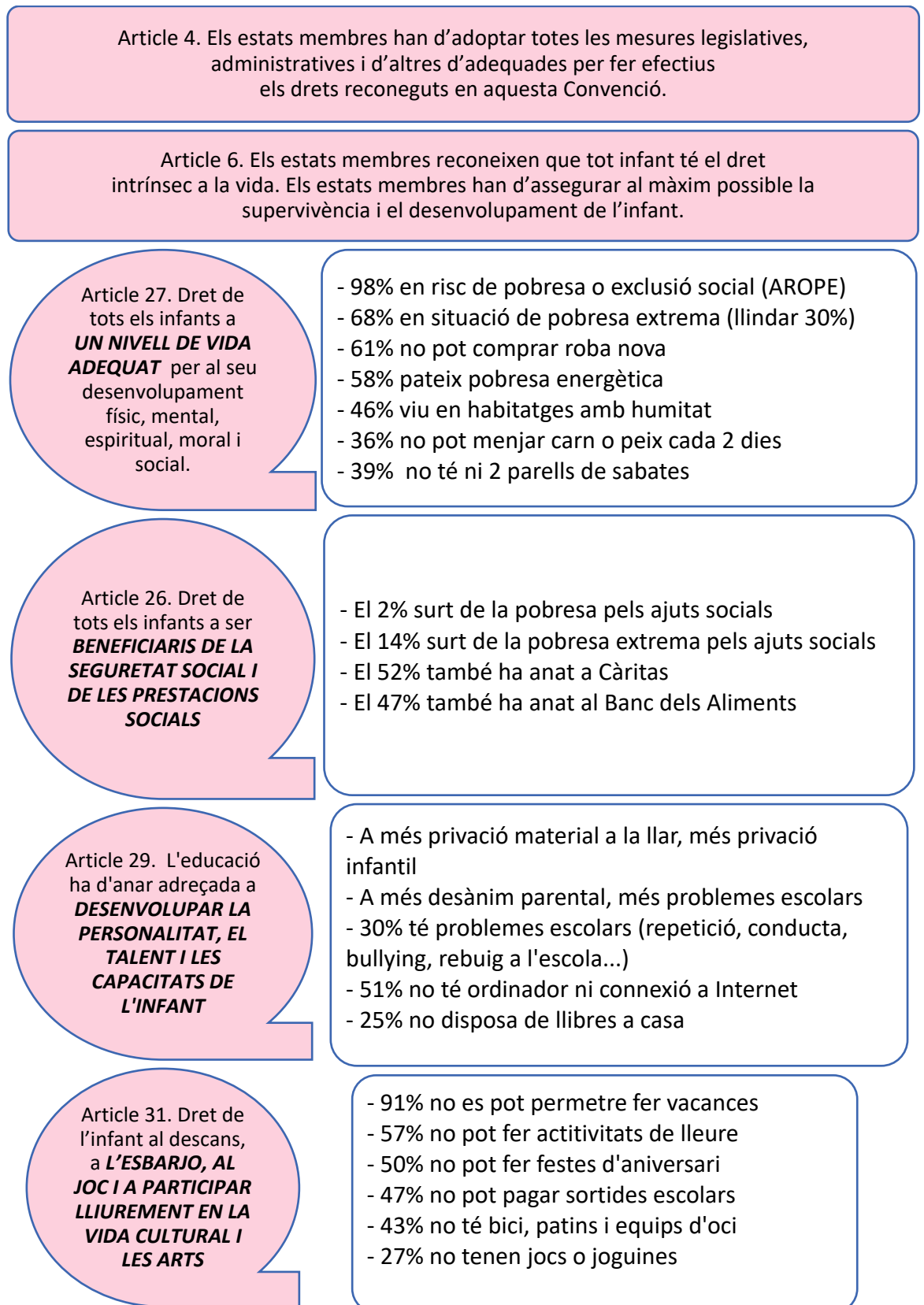
administracions públiques, començant per l'Estat i la Generalitat que són qui en tenen les majors competències, per tal d'incrementar i anar convergint cap una inversió en protecció social de la infància que sigui equiparable a la mitjana europea (2,4% del PIB). La insuficiència de prestacions del model espanyol i català de benestar queda compensada pel protagonisme forçat de les famílies i de les dones i per la funció complementària del tercer sector. Amb majors recursos es podria desplegar de forma plena tot l'articulat de la Llei dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència (LDOIA 14/2010) així com incrementar l'Índex de Renda de Suficiència de Catalunya (IRSC) que porta congelat des del 2011, o desplegar de forma urgent la recent aprovada Renda Garantida de Ciutadania (2016) amb una millor ponderació pel fet de tenir infants i adolescents a càrrec, tal com recomana el Síndic de Greuges de Catalunya en el seu informe anual sobre els drets dels infants a Catalunya del 2017.

El caràcter híbrid del model espanyol de benestar fa que s'accentuin els trets menys atractius del model corporatiu continental i que, en paral·lel, l'universalisme quedi molt curt i mal dotat amb prestacions de baixa quantia (Martínez-Celorio, 2015; González, 2005). Les principals disfuncions estan interconnectades entre sí i es podrien sintetitzar així:

- a) la dualitat estructural del mercat de treball entre els treballadors estables (*insiders*) i precaris (*outsiders*) provoca una major reproducció de la desigualtat donat que les prestacions socials (atur i pensions) depenen del poder contributiu de les trajectòries laborals seguides, afavorint als treballadors estables.
- b) el model distributiu de transferències socials afavoreix els pensionistes en detriment dels joves i de les famílies amb infants, provocant el familisme solidari com a estil de vida i estratègia inevitable davant les necessitats vitals no cobertes o no desfamiliaritzades per l'Estat (atenció a la petita infància, treball de cura, dependència, habitatge assequible o rendes joves d'emancipació).

L'universalisme del model espanyol queda molt curt i mal dotat amb prestacions mal planificades per un Estat central que legisla i acostuma a centrifugar l'aportació de despesa social cap als governs autonòmics i locals, avui sotmesos a la disciplina de dèficit. D'aquí que **el repte a mig termini sigui construir un universalisme amb més despesa social, majors ingressos fiscals i major impacte redistributiu real**. Una opció expansiva i eficient basada en polítiques de suport a la infància que suposa desfamiliaritzar de forma gradual el model de benestar i crear nova ocupació i majors salaris, tal com planteja el paradigma de la inversió social anticipativa (Esping-Andersen i Palier, 2010).

Figura 4. Privacions dels infants de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials de Barcelona (període 2015-2016) com a vulneració dels drets reconeguts en la Convenció dels Drets de l'Infant de NNUU

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESS-2016.

12.2 Obrir el debat sobre estratègies integrades de potenciació, garantia de renda infantil i redistribució

El retrat de la pobresa infantil entre els infants més vulnerables de famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials que ens han ofert les dades de l'ESS-2016 i la moderada reducció de la desigualtat social a Barcelona (índex Gini passa del 0,346 el 2011 a 0,304 el 2016 ¹⁶) requereix mantenir viu el debat social i expert sobre estratègies integrades de potenciació, garantia de rendes i redistribució que superi l'actual escenari fragmentat i assistencialista. Arran dels efectes de la gran recessió, han estat els municipis els qui han pres protagonisme per tal d'articular mesures urgents d'urgència social sota el marc normatiu de la Llei 12/2007 de serveis socials, la Llei 13/2006 de prestacions socials de caràcter econòmic i el Decret 142/2010 (IERMB, 2018).

Els ajuts d'urgència social dels ajuntaments han estat el principal instrument per atendre necessitats de subsistència "puntuals, urgents i bàsiques" (art. 5 de la Llei 13/2006) que els municipis poden aprovar "d'acord amb les competències que els corresponen en matèria d'atenció social primària" (art. 6). Aquests ajuts estan funcionant com a subsidiaris un cop s'esgoten les transferències socials contributives i no contributives, i també com a finalistes per tal de pal·liar la vulnerabilitat econòmica sobrevinguda arran de la crisi. Representen el 26% de la despesa dels serveis socials bàsics i cobreixen diferents necessitats urgents: el 40% de la despesa cobreix necessitats socio-educatives dels infants i adolescents, el 27% necessitats de manutenció i roba, el 24% necessitats d'habitatge i pagament de subministraments i la resta de la despesa cobreix altres dimensions com la salut, el transport o despeses farmacèutiques (IERMB, 2018). De fet, són ajuts d'urgència que funcionen com a apaga-focs que fragmenten el mateix concepte de pobresa, cobrint les anomenades pobresa energètica, pobresa alimentària, d'habitatge, de mobilitat, de salut o de despeses escolars i de lleure. Una fragmentació que disgrega el mateix concepte clàssic de pobresa i privació amb ajuts pal·liatius sempre insuficients per sortir del cercle tancat de la pobresa.

L'allargament de la crisi i la disciplina de dèficit per part de l'Estat envers la Generalitat i la política social catalana han convertit el que eren ajuts d'urgència social puntuals en ajuts estructurals sense donar l'oportunitat d'articular un discurs i una estratègia més global i integrada. Ans al contrari, els obstacles en el desplegament de la Renda Garantida de Ciutadania aprovada al 2016 i altres mesures socials de la Generalitat, han recalibrat els ajuts d'urgència social atorgant-los un paper destacat com a amortidors dels pitjors efectes de la crisi i l'empobriment de les famílies amb infants. El risc consisteix en que es consolidin com a resposta única i assistencialista davant la paràlisi i l'asfíxia de la governança en política social que estem vivint a Catalunya entre 2017 i 2018.

Per aquesta raó de fons, convé **obrir el focus d'anàlisi i de debat sobre el paper que han d'acomplir els municipis des d'estratègies integrades de potenciació, garantia de rendes i redistribució tenint com a objectiu la igualtat substantiva d'oportunitats i la reducció de la pobresa infantil, almenys, en les seves formes més severes i extremes**. L'enfoc de la potenciació representa l'antítesi del clàssic paternalisme assistencial i fragmentari. Defensa el

¹⁶ [Enquesta de Condicions de Vida 2016. Resultats sintètics, Àrea Metropolitana de Barcelona. Quaderns Espai Metròpoli núm 2. IERMB, novembre 2017.](#)

desenvolupament d'una ciutadania més activa i apoderada que participi plenament en igualtat de condicions en xarxes col·laboratives i activitats socialment útils per tal de superar tant la pobresa monetària com la pobresa cultural que incapacita o inferioritza les famílies més pobres i subalternes (Nusbaum, 2012; Sen, 2010). Ja hem vist com les pròpies persones ateses puntuen de forma més moderada els aspectes qualitatius dels serveis socials (sentir-se més segur, més acompanyat o més apoderat amb autonomia personal). També hem comprovat com la majoria de llars ateses pels serveis socials busquen completar els recursos assistencials dels serveis socials amb els d'entitats socials. De fet, la sortida de la pobresa a partir del model actual de transferències socials és molt modesta. Els serveis socials gestionen i tramiten les ajudes sobre les que tenen competències a partir de visites voluntàries sense la seguretat d'estar arribant a tota la població en risc o necessitada. Per tant no és descabellada la hipòtesi que la demanda atesa pels serveis socials coexisteix amb una demanda latent mai explicitada, i amb l'assistència del 7,5% dels casos que són llars en situació de no-pobresa, tal i com hem comprovat al llarg de l'informe.

Apostar per l'enfoc de la potenciació implica també **dissenys més inclusius i integrats dels serveis socials locals** superant la fragmentació compartimentada que els separa dels serveis d'ocupació, d'educació, de lleure, de formació d'adults, de cura, de salut, de parentalitat positiva o de cultura i vida comunitària. Les experiències de centres integrals de suport a la infància i a les famílies està fent augmentar la participació i implicació dels grups més vulnerables en diferents països europeus (Frazer, 2016; OCDE, 2015). Alhora, els serveis s'han d'orientar tant als infants com a les unitats familiars, combinant paquets de serveis bàsics de caràcter universal complementats amb una oferta de serveis més especialitzats per fer front a les problemàtiques més agudes (OECD, 2015; Goodall, 2013).

Apostar per l'enfoc de la potenciació requereix també **articular esquemes de renda infantil garantida** en els nivells de l'Administració que els pertoca impulsar-los. La nova Renda Garantida de Ciutadania (RGC) aprovada per la Generalitat subsumirà els antics receptors de la RMI (quasi 27.000) junt amb les 43.000 noves sol·licituds ja registrades. No obstant, el Síndic de Greuges (2017) ja ha assenyalat la sub-estimació del fet de tenir infants en l'accés i els imports de la RGC. En paral·lel, el Fons d'ajuts d'urgència social per a infants en situació de pobresa (Fons 0-16) de l'Ajuntament de Barcelona ha ampliat la seva cobertura i els seus criteris d'accés per beneficiar a una mitjana de 16.000 infants de 0 a 16 anys en les seves tres convocatòries (2015, 2016 i 2017) amb prestacions de 100€ mensuals/infant, més 100€ mensuals per famílies monoparentals. És una forma de renda infantil complementària, i permet rebre altres transferències.

Existeix evidència acreditada dels beneficis que representen les rendes infantils en la millora dels resultats escolars, les taxes de graduació i les condicions familiars d'educabilitat (Duncan & Magnuson, 2013; Berham, 2011; Fiszbein, 2009). Alhora, el mateix Ajuntament de Barcelona està experimentant el projecte B-MINCOME de renda bàsica incondicional o complementària amb diverses polítiques actives (ocupació, habitatge...) a la Franja Besòs. En tot cas, Barcelona té el repte de seguir avaluant les polítiques de renda que ha impulsat (Blasco i Todeschini, Ivàlua, 2017) i de **concretar quin esquema local de prestacions econòmiques municipals per lluitar contra la pobresa infantil** consolida, en paral·lel a la imprescindible millora de les polítiques de renda estatal i catalana.

Finalment, l'aposta per l'enfoc de la potenciació també suposa una **estratègia d'inversió redistributiva**. La redistribució té com a objectiu fer que les institucions de l'Estat regulin el

mercat de treball, l'activitat econòmica, el salari mínim, el mercat de l'habitatge, el sistema fiscal i els serveis públics (educació, sanitat, pensions i atenció social) per tal que generin menys desigualtat d'oportunitats i que l'esforç redistributiu posterior sigui menor i més eficient. Segons com quedin regulades aquestes dimensions institucionals, l'Estat jugarà un paper preventiu (*ex ante*) més eficaç contra les desigualtats o passarà a exercir un paper redistributiu (*ex post*) molt condicionat per la desigualtat que no hagi estat capaç de reduir abans (Martínez Celorrio, 2015; Hacker, 2012).

Dins del paradigma de la redistribució, hi trobem tota la literatura entorn a la inversió social anticipativa (Morel, 2012; Esping-Andersen, 2010). Aquest enfoc de les polítiques de benestar defensa centrar-se no tant en la reparació pal·liativa *ex post* sinó, sobretot, en la preparació i apoderament anticipatiu (*preparing rather than repairing*), invertint en educació i en benestar de la infància per tal de garantir major igualtat de partida i assegurar un cicle positiu d'equitat que sigui acumulatiu.

La redistribució suposa, alhora, un pacte o contracte inter-generacional, on la desigualtat generada i suportada pels adults no ha de ser transmesa als infants, donat que no són responsables de les decisions dels adults i no és acceptable que pateixin desigualtats heretades que condicionen en excés les seves opcions vitals. Redistribuir implica redissenar i orientar el sistema educatiu i els serveis socials no pas per gestionar, administrar o classificar la desigualtat existent com a casos burocràtics o assistencials. El seu objectiu és ajudar a sortir de la pobresa, igualar els barris, enfortir el teixit comunitari o combatre la desigualtat d'oportunitats des d'un enfoc global d'equitat i potenciació.

En la recomanació 2013/112 de la Comissió Europea adreçada als Estats titulada *Invertir en la infància: trencar el cicle de les desavantatges*, es destaca la importància clau que té la inversió en infància com a contribució directa a l'Estratègia Europa 2020 que promou el creixement intel·ligent, sostenible i integrador. En la seva recomanació, la Comissió Europea defensa un desplegament transversal i multidimensional d'intervencions ben coordinades i coherents:

- encarar la lluita contra la pobresa i exclusió infantil des del punt de vista dels drets de la infància recollits en els tractats internacionals,
- reforçar les sinergies i la governança transversal i multi-nivell dels diferents departaments i agents presents en els àmbits d'infància, educació, serveis socials, ocupació, salut i promoció social,
- elaborar polítiques basades en dades i evidències, avaluant com afecten les reformes i els nous programes institucionals als més desfavorits.
- promoure l'intercanvi de bones pràctiques i de coneixements, estenent intervencions de provada eficàcia i fent que els agents i les comunitats locals col·laborin entre si.

Els ajuts d'urgència social per part dels ajuntaments no poden ser l'única resposta davant l'estagnació de la pobresa infantil i de les desigualtats entre els infants que ens depara l'immediat futur. Hauran de continuar funcionant com a xarxa de seguretat per a situacions d'urgència però seria anòmal si s'acaben instituint com a ajuts estructurals i subsidiaris d'altres mecanismes i estratègies més globalitzadores i integrades que mai arriben a concretar-se.

12.3 Millorar el coneixement sobre l'evolució de la pobresa, les desigualtats i les privacions en la infància

Per tal d'enllestir i fonamentar la presa de decisions polítiques al voltant d'una estratègia més global i integrada convé reforçar la recerca i el coneixement sobre la pobresa infantil a Barcelona i la seva àrea metropolitana.

Per posar només un exemple sobre aquesta necessitat, les dades de renda analitzades en l'ESS-2016 corresponen a l'any fiscal 2015, just quan es va posar en marxa a la ciutat de Barcelona el fons d'ajut d'urgència social per a infants en situació de pobresa (Fons 0-16) que, en el seu primer any, va beneficiar 11.015 infants de 0 a 16 anys. Segons l'avaluació de la posterior convocatòria 2016, que va beneficiar 19.225 nens i nenes, només el 10,5% dels infants beneficiaris eren de nacionalitat estrangera (Blasco i Todeschini, Ivàlua, 2017). Aquesta dada contrasta amb el 65% de progenitors nascuts a l'estranger entre les famílies amb infants de l'ESS-2016 i connecta amb la hipòtesi d'una demanda latent de famílies que podrien ser beneficiàries del Fons 0-16 però que no arribarien a sol·licitar-lo.

L'ESS-2016 ens permet realitzar un focus singular sobre les famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat amb infants i capturar les seves diferències de privació i adversitat respecte les llars sense infants. L'ESS és una eina aportadora d'evidències útils pel disseny de noves polítiques públiques, però amb possibilitats d'ampliar el seu potencial d'utilitat i eficiència. Una revisió acurada dels seus qüestionaris, junt amb alguns ajustaments metodològics ens permetria:

1. **Recollir evidències sobre la dinàmica de la pobresa:** convertint l'ESS en enquesta-panel bianual amb la mostra original de 2016 ancorada i renovada amb nous entrants per tal de capturar la mobilitat d'entrada i sortida de la pobresa amb un èmfasi singular en la pobresa infantil que arriba a serveis socials;
2. **Conèixer l'origen i impactes diferencials de les diferents transferències socials:** integrant l'ESS en una estratègia d'inter-operabilitat amb registres tributaris i escolars i amb altres enquestes periòdiques disponibles, a fi de maximitzar les fonts empíriques sobre desigualtats i pobresa infantil, estalviant costos i evitant redundàncies. Començar per les dades de registre dels ajuts de menjador escolar i del Fons 0-16, que tal i com hem apuntat, no són traçables en la forma com l'ESS-2016 captura les transferències socials;
3. **Millorar la qualitat de les dades disponibles i reforçar el focus sobre la infància:** incorporant nous ítems i/o preguntes més senzilles que permetin recollir millor els costos d'habitatge, de subministraments i de criança, els imports i tipologia de suports rebuts de les entitats socials privades, així com altres aspectes relacionats amb les estratègies familiars i personals per conviure amb la pobresa i superar-la;
4. **Recollir evidències sobre la reproducció i transmissió inter-generacional de la pobresa:** incorporant ítems per poder capturar la reproducció i transmissió inter-generacional de la pobresa, a fi d'articular programes d'equitat que siguin avaluables i contribueixin a trencar el cercle de la desigualtat heretada.
5. **Incorporar alguns ajustaments metodològics:** per tenir evidència sobre les característiques socials i econòmiques de tot l'univers de l'ESS i poder controlar millor els possibles biaixos de l'enquesta actual, en la que desconexem les característiques i motius de no participació de les 6.653 llars amb problemàtiques de màxima complexitat que no van participar a l'estudi. Amb dades sobre l'univers de l'enquesta,

seria possible plantejar-se que l'enquestació no fos circumstancial, sinó per quotes i ajustant millor els casos que caldria enquestar.

En tot cas, l'ESS-2016 suposa un salt de qualitat molt significatiu que ens ha permès retratar amb un nivell de detall inèdit fins avui, les condicions de vida dels infants que creixen en famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat i que són ateses pels serveis socials.

Esperem que aquest informe sigui d'utilitat i inspirador de nous debats tant entre els professionals com entre el conjunt de la ciutadania i per a l'Ajuntament de Barcelona, donat que és un tema que ens exhorta a tots i totes com a ciutadans demòcrates. Tal i com va deixar escrit Zygmunt Bauman, "la capacitat d'un pont per suportar tot el pes es mesura per la força del seu pilar més feble. La qualitat humana d'una societat s'hauria de mesurar per la qualitat de vida dels seus membres més febles".

La vulnerabilitat dels infants i adolescents que hem analitzat en aquest informe és una condició que ells i elles no han escollit, sinó que els ha vingut donada com a factor familiar adscriptiu. Davant aquesta injusta herència social, les polítiques públiques han d'intervenir-hi per alleugerir i prevenir els pitjors efectes i seqüeles amb què la pobresa i la privació pot dificultar les seves trajectòries vitals i horitzons de futur. Les famílies amb infants haurien de configurar-se com a una prioritat de ciutat amb l'objectiu de reforçar la igualtat real d'oportunitats i d'oferir un bon inici (*a good start*) pels infants més vulnerables, tot reduint la reproducció inter-generacional de la pobresa amb nous instruments de governança local i pactes multi-nivell amb les administracions superiors contra les desigualtats.

Bibliografia

Alexander, K.L, Entwisle; D. i Steffel Olson, L. (2007). "Lasting Consequences of the Summer Learning Gap". *American Sociological Review*, vol. 72: 167–180.

Allen, G. (2011), *Early intervention: the next steps*. Londres, Cabinet Office.

Blasco, J. i Tedeschini, F. (2017) *Avaluació del Fons Extraordinari per ajuts d'urgència social de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona, Ivàlua

Cabrera, J.; Marcos, L (2017), *Desigualdad infantil, igualdad de oportunidades y políticas públicas*. Madrid, Save the Children.

Conger, R. D. i altres (1994). "Economic stress, coercive family process, and developmental problems of adolescents". *Child Development*, vol. 65, núm. 2, p. 541-561.

Direcció General de Planificació i Recerca en Salut (2013) *Enquesta de salut de Catalunya 2012. Informe dels principals resultats*. Barcelona, Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.

Duncan, G. J., i Magnuson, K. (2013). "Investing in Preschool Programs". *The Journal of Economic Perspectives*, 27(2), 109-132

Esping-Andersen, G. i Palier, B. (2010). *Los tres grandes retos del Estado del bienestar*. Barcelona: Ariel.

Fernández, G. (Coord.), Aguilar, M., Arriba, A., Ayala, L., & Zalakain, J. (2015). *Hacia un sistema más inclusivo de garantía de rentas en España: diferentes alternativas de desarrollo*. Madrid: Fundación FOESSA.

Field, F. (2010), *The Foundation Years: preventing poor children becoming poor adults. The report of the independent review on poverty and life chances*. Londres, Cabinet Office.

Flores, R. (coord.), et al. (2016), *La transmisión intergeneracional de la pobreza: factores, procesos y propuestas para la intervención*. Colección de Estudios, Madrid, Fundación FOESSA.

Fundació Tot Raval (2007) *Diagnòstic: infància, adolescència i famílies al Raval*. Barcelona, Fundació Tot Raval.

Evans, G. W. & K. English, (2002) "The Environment of Poverty: multiple stressor exposure, psychophysiological stress, and socioemotional adjustment", *Child Development*, nº 73, 4, pp. 1238-1248.

Flaquer, L., Almeda, E., & Navarro-Varas, L. (2006). *Monoparentalitat i infància*. Col·lecció Estudis Socials, núm. 20. Barcelona: Fundació "La Caixa".

FOESSA (2014). *VII informe FOESSA sobre exclusión y desarrollo social en España 2014*. Madrid, Càritas-Fundación FOESSA.

González, J.J. (2005) "Estado de Bienestar y desigualdad" en González, J.J. i Requena, M. (eds.) *Tres décadas de cambio social en España*. Madrid, Alianza Editorial, pp. 165-192.

González-Bueno, G.; Bello, A. (2014), *La infancia en España 2014. El valor social de los niños: hacia un Pacto de Estado por la Infancia*. Madrid, Unicef Comité Español.

Goodall, J. (2013), *Parental engagement to support children's learning: a six point model*. Institute of Education, University of Warwick, Coventry, UK.

IIAB-Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2017). *Parlen els nens i nenes. El benestar subjectiu de la infància a Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.

IERMB (2018). *L'atenció local de la pobresa i la desigualtat social a la metròpoli de Barcelona*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona
-- (2017). *Enquesta de Condicions de Vida-2016. Resultats sintètics*. Àrea metropolitana de Barcelona. Quaderns Espai Metròpoli núm 2. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Lessenich, S. (1996) "España y los regímenes del Estado de Bienestar", *Revista Internacional de Sociología*, núm. 13, pp.147-161.

Klose, P i Klose, M (2012). *Crisi i pobresa infantil a Catalunya*. Barcelona, UNICEF Catalunya

Marcos, L. i Ubrich, T. (2017). *Desheredados. Desigualdad infantil, igualdad de oportunidades y políticas públicas en España*. Madrid, Save the Children

Martínez Celorrio, X. (2016) "Impacte de la crisi i de les polítiques d'austeritat en el sistema educatiu" en Josep M. Vilalta (dir.) *Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2015*. Barcelona, Fundació Jaume Bofill.

--(2015). "Buena redistribución y mejor redistribución contra las desigualdades" en ESADE, *Índice de Confianza Social 2014*, pp. 110-119. Barcelona, ESADE.

Martínez Celorrio, X. i Marín Saldo, A. (2016). *Crisi, descens social i xarxes de confiança*. Barcelona, Fundació Jaume Bofill

Morel, N.; Palier, B. i Palme, J. (eds). (2012) *Towards a social investment welfare state? Ideas, Policies and Challenges*. Bristol, Policy Press.

Moreno, L. (2014) *La Europa asocial*. Barcelona, Península.

Mistry, R., Vandewater, E., Huston, A., & Mcloyd, A. (2002). "Economic Well-Being and Children's Social Adjustment: The Role of the Family process in an Ethnically Diverse Low-income Sample". *Child Development*, vol. 73, núm, 3 p. 935-951.

Nussbaum, M. (2012). *Crear capacidades: propuesta para el desarrollo humano*. Barcelona, Paidós

Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona (2018). *L'habitatge a la metròpoli de Barcelona. 2017*. AMB-Àrea Metropolitana de Barcelona.

OECD (2015), *Integrating Social Services for Vulnerable Groups*, París, OCDE:

OECD (2017) *Affordable Housing Database* (consultat el 6 de Març de 2018)

Putnam, R. (2015). *Our kids. The American Dream in Crisis*. Nova York, Simon & Schuster.

Sen, A.K. (2010). *La idea de la justícia*. Madrid, Taurus

Síndic de Greuges de Catalunya (2017), *Informe sobre els drets de l'infant*. Barcelona.

Síndic de Greuges de Catalunya (2012), *Informe sobre la pobresa infantil a Catalunya*. Barcelona.

Stephens, M., Fitzpatrick, S., i Wallace, A. (2010). *Study on Housing Exclusion: Welfare Policies, Housing Provision and Labour Markets: Country Report for the United Kingdom*. Brussels: European Commission.

Townsend, P. (1979). *Poverty in the UK*. Harmondsworth: Penguin

Tunstall, R., Bevan, M., Bradshaw, J., Croucher, K. Duffy, S., Hunter, C., Anwen, J., Rugg, J., Wallace, A., i Wilcox, S. (2013). *The Links between Housing and Poverty: An Evidence Review*. York: Joseph Rowntree Foundation.

Waldfogel, J. & Washbrook, E (2011), "Early Years Policy" *Child Development Research*. London, LSE Research Online, pp. 1-12.

Annex metodològic i altres dades sobre l'ESS-2016

UNIVERS:

L'univers de l'Enquesta de condicions de vida de les persones ateses dels Centres de Serveis Socials ha estat tota la població de Barcelona que va ser atesa en els 40 Centres de Serveis Socials de la ciutat entre els dies 1-1-2016 i 12-6-2016.

L'univers inicial va ser de 22.221 persones adultes ateses. D'aquestes, l'Institut Municipal de Serveis Socials va fer una revisió per aïllar-ne persones amb problemàtiques d'extrema complexitat. D'aquesta manera, l'univers definitiu va ser de 13.276 persones ateses ⁽¹⁷⁾.

TIPUS DE MOSTREIG:

No probabilístic raonat (en el que s'aïllen 13.276 usuaris) i circumstancial en segon terme, segons criteri d'accessibilitat a les unitats de mostra, a partir del qual 6.623 usuaris van ser finalment enquestats.

GRANDÀRIA DE LA MOSTRA:

- a) 6.623 llars de les quals 3.059 són famílies amb infants (un 46%)
- b) 12.293 individus majors de 16 anys de totes les llars que viuen a la llar enquestada.

Reemplaçament: automàtic.

Error de la mostra: no calculable, d'acord amb el tipus de mostreig.

TÈCNICA D'INVESTIGACIÓ:

Entrevistes personals al domicili o en els Centres de Serveis Socials amb sistema CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*). S'han utilitzat tres qüestionaris: a) fitxa de la llar (16 preguntes realitzades a la persona principal de la llar), b) qüestionari de la llar (57 preguntes realitzades a la persona principal de la llar) i c) qüestionari individual (94 preguntes realitzades a totes les persones de la les llars majors de 16 anys).

Dades complementàries de l'ESS-2016

(Informe) [L'enquesta de condicions de vida de les persones usuàries dels centres de Serveis Socials. Informe de Primers resultats, síntesi. Àrea de Drets Socials-Ajuntament de Barcelona, març 2017](#)

(Diapositives) [L'enquesta de condicions de vida de les persones usuàries dels centres de Serveis Socials. Àrea de Drets Socials-Ajuntament de Barcelona, març 2017](#)

¹⁷ S'han entrevistat les persones que van tenir alguna visita en la unitat de seguiment i tractament dels Centres de Serveis Socials (es van seleccionar els tipus de visita: USTAC-P (primera visita de tractament), USTAC-S (segona visita de tractament), PIA-P (primera visita per a l'elaboració d'un pla individualitzat d'atenció a la dependència), PIA-SE (seguiment d'un pla individualitzat d'atenció a la dependència) i PIA-MO (modificació d'un pla individualitzat d'atenció a la dependència)).

Institut Infància i Adolescència de Barcelona

Qui som?

Som un instrument públic dedicat al coneixement per **acompanyar l'administració local** en el seu paper de **garantia dels drets** d'infants i adolescents i en la **transformació de la ciutat** perquè sigui apropiada per viure-hi la infància i l'adolescència.

Som un pont entre el **coneixement** i la **política pública** per millorar les vides de les nenes, nens, nois i noies, aportant perspectiva de drets, comptant amb els seus punts de vista propis i buscant millores concretes en les polítiques locals.

Som un consorci adscrit a l'**Ajuntament de Barcelona** i integrat també per la Diputació de Barcelona, la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, i treballem en l'àmbit de **Barcelona ciutat, àrea metropolitana i província**.

Què fem?

1. Contribuïm a millorar les polítiques locals per fer avançar els drets de la infància i l'adolescència

Impulsem i aportem perspectiva d'infància i coneixement en espais de treball de l'administració local per tal de millorar polítiques locals i acompanyar canvis concrets en les vides dels infants i adolescents.

2. Generem coneixement vinculat a l'agenda pública

Investiguem sobre les vides d'infants i adolescents i les polítiques locals que els afecten, realitzant diagnòstics, avaluacions i propostes; per aportar evidències a partir d'experiències concretes i de prospectiva.

3. Enriquim el debat social compartint coneixement

Nodrim els debats socials actuals aportant enfocament de drets de la infància, compartint dades, relats, anàlisis i coneixements, tant propis com generats per altres institucions.

institut
infància i
adolescència

Fem avançar els drets
generant coneixement
per millorar polítiques locals